

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

**Aktuální otázky autorského práva EU:
proměny autorského práva v informační společnosti**

Tomáš Mudra

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Pavel Svoboda, DEA, Ph.D.

Katedra: Evropského práva

Datum vypracování práce: červenec 2015

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis

Poděkování

Předně bych chtěl poděkovat svojí manželce za její schovívavost, vytrvalost a trpělivou podporu při zpracovávání této práce, která s blížícím se termínem odevzdání práce exponenciálně stoupala.

Dále děkuji vedoucímu své diplomové práce panu Doc. JUDr. Pavlovi Svobodovi, DEA, Ph.D. za to, že se mne s tímto tématem ujal a za jeho užitečné připomínky k textu práce.

Těž děkuji celé své rodině za projevenou trpělivost a pochopení

Obsah

Úvod	6
1. Autorské právo EU	11
1.1 Teoretická východiska autorského práva EU	12
1.1.1 Copyright	12
1.1.2 Droit d'auteur	14
1.1.3 Soužití obou systémů	15
1.2 Utilitaristická teorie a problematika černého pasažéra v autorském právu	17
1.3 Krátký exkurz do historie autorského práva EU	19
1.4 Prameny autorského práva EU	23
2. Teritorialita autorských práv a jejich harmonizace v EU	26
2.1 Cíle harmonizace	26
2.2 Identifikace předmětu ochrany	27
2.2.1 Legislativní vymezení standardu originality	28
2.2.2 Vymezení standardu originality judikaturou	29
2.2.3 Právo sui generis	30
2.3 Rozhodné právo pro zásahy do práv autorských na internetu	31
2.4 Rozsah výjimek z práva autorského	33
2.4.1 Vymezení systému výjimek	33
2.4.2 Vzájemný vztah výjimek	35
2.4.3 Třístupňový test	38
2.4.3.1 Mezinárodně právní výklad	38
2.4.3.2 Evropský výklad	40
2.4.3.3 Restriktivní nebo permissivní norma v autorském právu EU?	42
2.5 Shrnutí	44
3. Výjimky z práva autorského	47
3.1 Výjimky z práva autorského pro knihovny	47
3.1.1 Masová digitalizace autorských děl	47
3.1.2 Online půjčování a zpřístupnění autorských děl	49
3.1.3 Shrnutí	53
3.2 Výjimka pro vyučování a výzkum	54
3.2.1 Vyučování	55
3.2.2 Výzkum	55
3.2.3 Základní právo na informace, výzkum a vyučování	56

3.2.4	Shrnutí.....	58
3.3	Výjimka pro lidi s postižením.....	58
3.3.1	Porovnání výjimky podle IS a podle Marakéšské smlouvy.....	59
3.3.2	Problematika příhraniční výměny autorských děl.....	60
3.3.3	Memorandum o porozumění.....	61
3.3.4	Shrnutí.....	61
3.4	Soukromé kopírování a reprografie.....	62
3.4.1	Dvojí zpoplatnění jednoho aktu užití.....	63
3.4.2	Osobní kopie z nelegálního zdroje.....	66
4.	Autorské dílo v digitálním prostředí.....	71
4.1	Linking, browsing a webharvesting.....	71
4.1.1	Hypertextové odkazy.....	71
4.1.2	Webharvesting a Browsing.....	74
4.2	Uživateli generovaný obsah.....	80
4.2.1	Transformační užití díla.....	82
4.2.2	Svoboda projevu a další základní práva vs. autorské právo.....	85
4.2.3	Osobní sféra uživatele.....	88
4.2.4	Formality v autorském právu?.....	91
4.2.5	Shrnutí.....	93
4.3	Vlastnictví digitálního obsahu.....	96
4.3.1	Vlastnictví digitálního obsahu.....	96
4.3.2	Legal access vs. lawfull use.....	97
4.3.3	Technologické prostředky ochrany.....	98
4.3.3.1	Nositelé práv a změna postavení uživatelů.....	99
4.3.3.2	Technologické prostředky ochrany jako hrozba.....	100
4.3.4	Koncový uživatel jako spotřebitel.....	103
4.3.5	Výjimka nebo právo?.....	107
4.3.6	Shrnutí.....	109
	Závěr.....	113
	Seznam použitých zkratk.....	119
	Použité zdroje.....	120
	Abstrakt.....	131
	Abstract.....	133

ÚVOD

Globální vývoj společnosti v posledních dvou dekáдах byl bezprecedentně ovlivněn masivním rozvojem informačních technologií a zejména vznikem internetu jako nového globálního media. Dle mého názoru nejvíce dotčenou oblastí práva v souvislosti s tímto technologickým rozvojem je právo duševního vlastnictví a zejména pak právo autorské. Vzhledem ke stávající neformální koncepci vzniku autorského práva je pochopitelné, že technologie umožňující nejenom doposavad bezprecedentní míru nízkonákladovosti a kvality pořízených kopií autorského díla, ale i jeho takřka okamžité celosvětové sdílení během okamžiku, představují možnost vážného zásahu do autorských práv. Na druhou stranu ty samé technologie umožňují celosvětové sdílení myšlenek a informací v nulovém čase, čímž podporují rozvoj společnosti a jejich fungování je tedy ve veřejném zájmu.

Kulturní průmysl se stále významněji podílí na tvorbě HDP zemí tzv. západní civilizace a tento podíl bude pravděpodobně růst společně s dalším technologickým rozvojem a zvyšováním kvality života. Úměrně s tím vzrůstá i význam a rozsah autorských práv. Není tedy překvapivé, že otázka autorského práva se dostala do popředí zájmu EU. Stále více se totiž ukazuje, že se jedná o klíčovou otázku fungování jednotného trhu v informační společnosti jako předpokladu pro zachování vůdčího ekonomického postavení EU ve světě.

Právě vzrůstající význam autorských práv v informační společnosti a vysoká dynamika tohoto oboru daná jeho návazností na technologický rozvoj je důvodem, proč jsem se rozhodl zpracovat diplomovou práci na téma aktuální otázky autorského práva EU. Předkládaná práce se oblasti autorského práva věnuje primárně na evropské úrovni, protože se domnívám, že zpracovávání právních témat na úrovni evropského práva v českém prostředí ještě není výrazně rozšířeno. Též jsem přesvědčen, že pro budování jednotného trhu a svou specifickou povahu je to právě EU, která může být průkopníkem v budování efektivního systému autorského práva v informační společnosti.

Z výše uvedeného vyplývá jisté omezení této práce spočívající ve skutečnosti, že vzhledem k rozsahu této práce budou jednotlivé právní úpravy členských států EU

zmiňovány jen příkladmo. Stejně tak závazky EU¹ a členských států na základě mezinárodních úmluv budou zmíněny jen okrajově.

Protože tato práce se zaměřuje na aktuální problematiku autorského práva EU, již od počátku jejího psaní jsem se potýkal s problémem, jak nejlépe vymezit tyto aktuální otázky autorského práva EU. Nakonec jsem se jako nejčistší řešení opřel o vymezení aktuálních otázek nepřímo poskytnutých samotnou Komisí v rámci jejích aktuálních příprav na revizi autorského práva EU. Aktuální otázky autorského práva EU tak jsou v této práci vymezeny materiálně oblastmi autorského práva, na které směřovala nedávno ukončená veřejná konzultace k revizi pravidel autorského práva EU².

V rámci předkládané práce se tedy zaměřím na vlastní analýzu rýsující se revize systému autorského práva EU a za tímto účelem se pokusím dosáhnout následujících cílů:

1) Kriticky zhodnotit potřebu revize autorského práva na evropské úrovni.

Vzhledem k tomu, že tato práce vychází svojí koncepcí z otázek předložených veřejnosti v rámci veřejné konzultace k plánované revizi autorského práva EU, jeví se nejprve jako vhodné kriticky zhodnotit výběr zkoumaných problémů ze strany Komise. Za výchozí hypotézu jsem si stanovil, že Komise usilující o revizi systému autorských práv vybrala k veřejné konzultaci okruhy problémů, které revizi skutečně vyžadují. Pro účely zhodnocení potřeby revize pak budu vycházet ze základního předpokladu, že revize právní úpravy je žádoucí, pouze pokud stávající právní úprava nepředkládá uspokojivé řešení praktických problémů, či pokud povede ke zvýšení právní jistoty adresátů právní normy.

2) V rámci paradigmatu rovnováhy zájmů zainteresovaných skupin určit, zda a případně, které zájmy zainteresovaných skupin a v jaké míře stávající úprava autorského práva EU upřednostňuje.

Tento cíl vychází z předpokladu, že vývoj autorského práva je historicky determinován právě hledáním rovnováhy mezi zájmem veřejnosti na volném

¹Na rozdíl od Evropských společenství Evropská unie je nadána právní subjektivitou, může tedy být stranou mezinárodních smluv.

²EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: *Veřejná konzultace o revizi autorského práva EU*, 5. 12. 2013 [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/consultation-document_en.pdf

šíření informací a individuálním zájmem autorů na vlastnictví autorského díla.³ Jako právně-filosofické východisko pro toto posouzení jsem zvolil utilitaristickou teorii duševního vlastnictví (blíže viz kapitola 1.2). Na základě tohoto východiska budu v této práci za zainteresované skupiny považovat pouze „nositele práv k autorskému dílu“ a „uživatelé autorského díla“.⁴ Jako pracovní hypotézu, kterou by měla předkládaná práce vyvrátit či potvrdit, předpokládám, že stávající úprava autorského práva bude „nadržovat“ nositelům práv. Dosažení tohoto cíle, též vnímám jako předstupeň pro efektivní dosažení cíle následujícího.

3) Identifikovat aktuální trendy v autorském právu a na jejich základě stanovit žádoucí směr revize autorského práva EU.

Cílem v tomto případě nebude ani tak předložit konkrétní a vyčerpávající návrhy řešení zkoumaných otázek autorského práva, ale spíše odhadnout směr a hlavní rysy případné revize autorského práva EU, a to za předpokladu, že za ideální stav budu považovat v duchu utilitaristické teorie dosažení rovnováhy zájmů zainteresovaných skupin.

K dosažení výše uvedených cílů bude primárně použito metod logické analýzy, analogie, indukce, syntézy zjištěných poznatků a v omezené míře i komparativní metody a abstrakce. Použitá data budou primárně pocházet z vlastní činnosti Komise a dalších evropských institucí, z relevantních právních předpisů a judikatury a z akademické sféry. Vzhledem k výše popsaným specifickým tématu v podstatě neexistuje relevantní literatura v češtině⁵, což zvyšuje náročnost práce, jelikož literatura bude hůře dostupná. Na druhou stranu tak může být práce přínosná už jenom přenosem zahraničních myšlenek do českého prostředí.

Protože záměrem práce je pracovat s aktuálními problémy autorského práva EU, lze předpokládat, že hlavními zdroji dat pro tuto práci nebudou primárně knižní publikace

³Blíže viz DAVIES, Gillian. *Copyright and the Public Interest*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002.

⁴ Autorské právo na všech úrovních je stále nuceno urovnávat spory mezi třemi kategoriemi zájmů – zájmy autorů, ekonomických prostředníků a veřejnosti, přičemž každá tato kategorie zájmů se rozpadá na několik hlavních zájmových skupin. Utilitaristická teorie aplikovaná na práva duševního vlastnictví však zejména cílí na dosažení rovnováhy mezi soukromým zájmem autora (nositele práv) a veřejným zájmem společnosti na šíření informací (tj. na přístupnosti autorského díla volně uživateli).

⁵ Výjimkou např. každoroční sborník Ústavu autorského práva.

ale spíše články publikované v odborných periodících, či akademické drafty. Protože moje jazyková vybavenost není taková, abych byl schopen číst odborné texty ve francouzském či německém jazyce, budu odkázán zejména na zdroje psané anglicky, což kvůli rozdílům mezi právem anglosaským a kontinentálním může vést k jisté nevyváženosti této práce ve prospěch toho prvního.

Další omezení související se zpracovaným obsahem jsem učinil s ohledem na rozsah a cíle práce. Jedná se zejména o skutečnost, že z předmětu zkoumání této práce budou vyloučena tzv. práva sousedící s právem autorským.⁶ Tento druhý pilíř kontinentálního práva autorského⁷ nebude v rámci práce posuzován i s ohledem na skutečnost, že práva sousedící s právem autorským představují obdobně rozsáhlý a komplexní systém jako práva autorská a ve svém vývoji historicky do jisté míry autorská práva kopírují.

Dále v rámci vymezení aktuálních otázek práva autorského EU opírajícího se o oblasti, které byly předmětem veřejné konzultace k revizi autorského práva, budou vyloučeny ze zkoumání oblasti, které jsou společensko-politickými či technickými oblastmi, spíše než oblastmi právními. Jmenovitě se jedná o oblast užívání a interoperability identifikátorů, otázku spravedlivé odměny pro autory, otázku respektování práv, otázku jednotné ochrany autorského práva a otázku přiměřenosti doby ochrany.

Předkládaná práce je tematicky ve své stati rozčleněna do čtyř částí, přičemž každá část je systematicky členěna na kapitoly a subkapitoly. Plně si uvědomuji jistou umělost takto vytvořených celků, které se v rámci snahy o logické a gradující provázání témat ne zcela shodují s formální strukturou dokumentu k veřejné konzultaci. Považuji však aplikovanou strukturu za vhodnější pro udržení přehledné a souvislé argumentační linie. Mezi některými částmi a kapitolami však bude docházet k tematickým překryvům. Pro lepší sledovatelnost argumentace a dosažených závěrů je pak každá část (krom 1. části), respektive v 3. a 4. části každá obsáhlejší kapitola, doplněna krátkým rekapitulačním shrnutím.

První část – Autorské právo EU – je zcela věnována vytvoření teoretického předmostí pro další výklad. Jeho účelem je připomenout čtenáři některé základní skutečnosti o autorském právu a zasadit zkoumané otázky do širšího kontextu vývoje autorského

⁶Např. práva výkoného umělce, či práva výrobců zvukového a zvukově obrazového záznamu.

⁷DIETZ, A. Pět pilířů evropského kontinentálního práva autorského. *Právní rozhledy*. 2004, **20**: 742-748.

práva na území dnešní EU. Tato část by měla též objasnit základní specifika evropského práva a evropského autorského práva jako celku. Toto teoretické předmostí bude pak ve zbytku práce využito zejména k rychlému uchopení kontextu konkrétní zkoumané problematiky.

Následující část je pojmenována Teritorialita autorských práv a jejich harmonizace v rámci EU. Tato část již přispěje k formulování závěrů této práce, ale zároveň tvoří pokračování budování teoretického předmostí pro další části, a to pro svou obecnost. Oproti třetí části jsou zde výjimky z práva autorského zkoumány obecně jako celek, což je úhel pohledu, který více souvisí s teritorialitou a mírou harmonizace autorského práva.

Třetí část – Výjimky z práva autorského - oproti tomu zkoumá výjimky z autorského práva konkrétně, tj. zabývá se výjimkami, které na základě veřejné konzultace lze považovat za potenciální předmět revize. Zároveň tato část plně využívá svého zařazení v celkové struktuře práce, kdy je čtenář již seznámen s kontextem autorského práva EU i s jeho obecnými nedostatky. Oproti dokumentu pro veřejnou konzultaci je z této části vyjmuta otázka uživateli generovaného obsahu a vytěžování dat. Jedná se totiž o oblasti, které jsou úzce spojeny s digitálním vymezením autorskoprávního obsahu a které zatím nemají vlastní výjimku ve stávající právní úpravě, přičemž řešením těchto otázek je částečně spatřováno v zavedení nové výjimky z autorského práva.

Poslední část práce se pak věnuje systematicky problematice autorských práv v digitálním prostředí, zejména překryvu jednotlivých autorských práv v digitálním prostředí, novým otázkám autorského práva souvisejícím s existencí digitálního obsahu a otázky vlastnictví digitálního obsahu. Tento blok zároveň nabízí nejmenší možnost kritické analýzy stávající úpravy, protože mnohdy taková úprava není k dispozici, přičemž Komise v rámci veřejné konzultace ani příliš nenastíhuje možnosti budoucího směřování. Proto je svorníkem tohoto bloku snaha o co nejucelenější odpovědi na identifikované otázky a v kontextu cíle práce jejich poskládání do uceleného souboru podmětů k revizi autorského práva EU.

1. AUTORSKÉ PRÁVO EU

Tato první část předkládané práce je zasvěcena teoretickému úvodu do problematiky autorského práva v Evropě. Ačkoli předmětem této práce je analýza vybraných aspektů autorského práva EU, striktně vzato nic takového jako homogenní právní systém autorského práva EU neexistuje. Podobně jako většina právního řádu EU (mimo oblasti plné harmonizace) se jedná o víceúrovňový systém flexibilních právních norem snažících se vycházet ze společného právního dědictví členských států či evropské legislativy.

Každý z členských států si ponechává vzhledem k pouze částečné harmonizaci této oblasti práva svůj vlastní režim autorského práva, přičemž všech 28 režimů členských států je zastřešeno společnou evropskou úpravou v podobě 10 směrnic, jako nástrojů sekundární legislativy EU.⁸ Účelem a cílem živoucího propojení jednotlivých právních řádů členských států je pak budování jednotného trhu.⁹

Směrnice přitom představuje zvláštní legislativní nástroj, jenž na rozdíl od zákonů v národních právních řádech (a nařízeních) primárně nemá přímý účinek. Adresáty tohoto legislativního nástroje jsou totiž členské státy, jimž je směrnicí uložena povinnost k provedení změn v jejich právních řádech v rámci směrnicemi vytyčených parametrů (tzv. transpozice směrnice). Každý národní soud pak simultánně zaujímá postavení evropského soudu, v kterém je povinen aplikovat právo eurokonformně, tj. v souladu se zněním všech relevantních evropských právních norem vztahujících se na daný skutkový stav. Tímto způsobem je zajištěno sblížení právních řádů členských států, což ale nevyklučuje specifickou a odlišnou podobu práva v každém jednotlivém členském státě¹⁰.

Z důvodů této semi-otevřenosti práva EU shledávám jako nutné pro řádné uchopení zamýšlené analýzy krátké seznámení čtenáře s existujícími právně-filosofickými východisky autorského práva na území EU a s vývojem autorského práva EU od implicitních počátků až po stávající stav. Zvláštní pozornost pak bude věnována

⁸ Viz kapitola 1.4.

⁹ Viz čl. 26 SFEU.

¹⁰ Blíže viz TICHÝ, Luboš, Rainer ARNOLD, Jiří ZEMÁNEK, Richard KRÁL a Tomáš DUMBROVSKÝ. *Evropské právo*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011.

utilitaristické teorii práv duševního vlastnictví v kontextu tzv. problému černého pasažera, jelikož utilitaristickou teorii jsem si v úvodu zvolil jako právně-filosofické paradigma, jímž bude zkoumaná problematika nahlížena.

1.1 Teoretická východiska autorského práva EU

Právo autorské se v zásadě celosvětově¹¹ dělí na dva systémy, a to systém copyright, který je původní v anglosaské právní kultuře, a systém droit d'auteur, který je doma v kontinentální právní tradici. Protože členskými státy EU jsou země obou systémů, je pochopitelné, že rozdílná východiska těchto systémů jsou jedním z úskalí evropské harmonizace autorského práva. V této kapitole si oba tyto koncepty přiblížíme a předestřeme si i stav jejich soužití k dnešnímu dni.

1.1.1 Copyright

Systém copyrightu je z obou systémů považován za starší (za první autorskoprávní předpis jsou považována Statuta královny Anny z roku 1709), přičemž systém copyright nahradil ve Velké Británii předcházející systém monopolu spojeného s povinností registrace a cenzurou autorských děl. I přes svou pokrokovost Statuta královny Anny registrační povinnost zachovala¹². Na základě této historické skutečnosti systém copyright historicky spojuje vymahatelnosti práva autorského s formalitami v podobě nějaké formy registrace¹³.

Systém copyright myšlenkově vychází z koncepce spravedlivé odměny za tvůrčí práci a zdůrazňuje zejména sociální přínos práva autorského pro společnost jako celek a podporu kreativity¹⁴. Je naprosto přirozené, aby autor získal přiměřenou odměnu za svoji tvůrčí práci, protože jinak by byla tvůrčí činnost ve zjevné nevýhodě oproti

¹¹ Odhlédneme-li od skutečnosti, že čistý reprezentant jednoho či druhého systému v praxi neexistuje a od skutečnosti, že např. asijské země měli historicky vlastní systém, který je ale dnes de facto nahrazen různě smíšenými formami západních systémů.

¹² DAVIES, Gillian. *Copyright and the Public Interest*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002, s. 12.

¹³ Registrační princip ze západních zemí přežil nejdéle v USA a to do roku 1989, kdy USA přistoupily k revidované Bernské úmluvě o ochraně literálních a uměleckých děl.

¹⁴ DAVIES, Gillian. *Copyright and the Public Interest*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002, s. 14-17.

manuální činnosti a „muži písmen“, by nebyli motivováni k tvorbě autorských děl. Nedostatek autorů motivovaných k tvůrčí činnosti by zase uškodil společnosti jako celku, která by tak byla bržděna ve svém vývoji¹⁵. Na základě konceptu spravedlivé kompenzace je tak autor oprávněn ke spravedlivé odměně za každé užití své práce.

Právo autorské je pak obecně omezeno veřejným zájmem, kdy je argumentováno tím, že autorské právo má povzbuzovat autory k tvorbě jejich děl oceněním a ochranou jejich tvorby, což v konečném důsledku přináší celospolečenský rozvoj. Slovy z 19. století „*je správné odměňovat autory a nejméně komplikovanou cestou jak toho docílit je monopol. Ale monopol je zlo. Pro vyšší dobro je třeba se poddat monopolu; ale zlo by nemělo trvat ani o den déle, než je nezbytné za účelem zajištění dobra.*“ (překlad T. Mudra)¹⁶.

I proto byla odmítnuta samostatná existence autorského práva jako práva common law nad rámec zákonem přiznaných speciálních odměn autorům.¹⁷ Copyright tak vychází zejména z utilitaristického odůvodnění autorských práv a Lockovy teorie přirozenoprávního vlastnictví.¹⁸

Tento přístup pak nalézá svůj odraz v doktríně fair dealing, popř. fair use¹⁹. Dominance ekonomicko-sociálního přístupu pak vedla k vymezení hranic v kvalitativním smyslu v praxi soudů, které dovozovaly, že co je hodné kopírování, je *prima facie* hodné ochrany²⁰. (Za zmínku stojí, že systém copyright judikatorně ve Velké Británii dospěl k možnosti právní ochrany proti nárokům z titulu práva autorského a to právě veřejným zájmem.²¹)

¹⁵DAVIES, Gillian. *Copyright and the Public Interest*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002, s. 28-32.

¹⁶DAVIES, Gillian. *Copyright and the Public Interest*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002, s. 35.

¹⁷*Ibidem* s. 32.

¹⁸FISHER, William. Theories of Intellectual Property. In: MUNZER, Stephen. *New Essays in the Legal and Political Theory of Property*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. Dostupné z: <http://cyber.law.harvard.edu/people/ffisher/IP/Fisher%20IP%20Theory.pdf>, s. 6 a násl.

¹⁹Oproti doktríně fair use se v případě fair dealing nejedná o otevřenou „zbytkovou“ výjimku, která má pokrýt všechny případy spravedlivého nakládání s autorskoprávním obsahem, na které nepamatuje zákon výslovně, nýbrž o list situací, kdy je nakládání s autorskoprávním obsahem možné za předpokladu splnění kritéria spravedlnosti.

²⁰DAVIES, Gillian. *Copyright and the Public Interest*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002, s. 57.

²¹Např. Rozsudek Odvolacího soudu Velké Británie ve věci Hubbard v. Vosper, ze dne 19.11.1971 č.j.[1972] 2 Q.B. 84.

Z důvodu primárně ekonomického zakotvení doktríny copyright se ve vztahu k autorskému dílu soudními precedenty vyvinul požadavek originality²² autorského díla jako předpoklad definice autorského díla pouze ve smyslu původnosti vyjádření myšlenky či námětu.

Doktrína copyright též neměla nikdy problém uznat autorství právnických osob, protože v takovém případě je skutečný autor – fyzická osoba odměněn již v rámci svého právního vztahu k právnické osobě²³. Stejně tak je v systému copyright obecně možný smluvní převod autorských práv z autora na jinou osobu.

1.1.2 Droit d'auteur

Jak samotný název napovídá, druhý ze systémů autorského práva vznikl jako ucelená koncepce primárně ve Francii, na rozdíl od copyrightu je však relativně novou teorií²⁴. Na tomto místě je potřeba upozornit, že první ryze autorskoprávní zákony ve Francii byly založeny na principu přiměřené odměny autorovi za jeho tvůrčí činnost a podrobovaly přiznání ochrany autorského díla formalitám²⁵ zcela bez ohledu na estetickou hodnotu díla²⁶.

Centrálním bodem systému droit d'auteur je osobnost autora.²⁷ Koncept morálních práv je výtvořem této doktríny a jejím filosofickým ukotvením. Dílo není jenom výsledkem tvůrčí činnosti autora ale zároveň „vyzářením“ jeho génia.

S tím souvisí i odlišné kritérium originality. Pro vznik díla s takto osobními prvky nestačí pouze umělecká dovednost a původnost myšlenky či námětu, ale je požadována přidaná estetická hodnota. Zároveň na rozdíl od copyrightu je v droit d'auteur nesporné, že každý výsledek umělecké práce, tj. „vyzáření“ génia osobnosti, si zasluhuje stejnou míru ochrany bez ohledu na svůj ekonomický potenciál. A to již od samotného aktu

²² Ve Velké Británii poprvé zakotven v Copyright Act z roku 1911.

²³ SVOBODA, Pavel. *Vliv autorskoprávní teritoriality na vývoj evropského práva*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001, s. 107-108.

²⁴ Judikatorně zakotvena v 2. pol. 19. Století, do legislativy se promítla až s autorským zákoníkem z roku 1957.

²⁵ DAVIES, Gillian. *Copyright and the Public Interest*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002, s. 137-138.

²⁶ *Ibidem*, s. 174.

²⁷ *Ibidem*, s. 153.

tvorby, protože v díle je chráněna osobnost autora a ta „se tam ocitá“ s okamžikem vzniku díla.²⁸ Jedná se o přirozené právo, které zákonodárce pouze rozpoznává, ale existuje bez ohledu na něj.²⁹ V tomto ohledu byla tato doktrína především ovlivněna spisy Hegela a Kanta.³⁰

V kontextu této antropologické koncentrace droit d'auteur nepřekvapí, že tento systém ve své čisté podobě neuznává autorství právnických osob a tam, kde je to účelné, naopak využívá zákonnou cesi autorských práv ze zaměstnance na zaměstnavatele (při zachování nezczizitelných morálních práv), přičemž staví na smluvní nepřevoditelnosti autorských práv.³¹

Z výše uvedeného vyplývá i mnohem menší význam veřejného zájmu při tvorbě norem práva autorského, kdy se s veřejným zájmem setkáváme maximálně ve smyslu odůvodnění pro limity práva autorského v podobě výjimek, spíše než jako koncepčního rámce, v němž je celková podoba práva autorského vnímána.³²

1.1.3 Soužití obou systémů

Je důležité si uvědomit, že ačkoliv oba systémy práva autorského vycházejí z rozdílných koncepcí, často dosahují obdobných výsledků³³. Jak bylo také ukázáno, historické kořeny obou systémů k sobě mají mnohem blíže, než by se mohlo zdát. Navíc oba systémy autorského práva jsou vystaveny výzvě nových digitálních technologií, které do jisté míry pozměňují některé klasické instituty obou systémů³⁴. Zároveň důsledkem systematického mezinárodního sbližování autorskoprávních úprav formou mezinárodních úmluv došlo již k vysoké konvergenci obou systémů. Tzn., že oba

²⁸ DAVIES, Gillian. *Copyright and the Public Interest*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002, s. 171.

²⁹ Oproti copyright, které nebylo uznáno jako nárok plynoucí z commonlaw nikoliv zákona.

³⁰ FISHER, William. Theories of Intellectual Property. In: MUNZER, Stephen. *New Essays in the Legal and Political Theory of Property*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. Dostupné z: <http://cyber.law.harvard.edu/people/ffisher/IP/Fisher%20IP%20Theory.pdf>, s. 4

³¹ SVOBODA, Pavel. *Vliv autorskoprávní teritoriality na vývoj evropského práva*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001, s. 108.

³² DAVIES, Gillian. *Copyright and the Public Interest*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002, s. 162-165.

³³ DAVIES, Gillian. *Copyright and the Public Interest*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002, s. 177.

³⁴ SVOBODA, Pavel. *Vliv autorskoprávní teritoriality na vývoj evropského práva*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001, s. 110-111.

systemy, tak jak byly popsány, představují teoretické koncepty, které se v čisté podobě dnes již prakticky nevyskytují.³⁵

Předně je třeba podtrhnout, že základem obou systémů do jisté míry je přirozenoprávní povaha práv autora, kterou uznává i copyright, byť na ni neklade zdaleka takový důraz jako *droit d'auteur*.³⁶ Společně s přijetím čl. 6 bis revidované Bernské úmluvy³⁷ vznikla členským státům, tedy všem nynějším členským státům EU, povinnost zajistit kromě práv majetkových i ochranu práv morálních. Tím se copyright opět posouvá blíže k osobnostnímu pojetí *droit d'auteur*. Stejným způsobem přes přijetí Bernské úmluvy³⁸ vznikla všem členským státům EU povinnost přiznat autorskoprávní ochranu dílu v okamžiku jeho vzniku a bez dalších formalit³⁹.

Ve faktickém důsledku není ani příliš velký rozdíl mezi přiznáním autorských práv právnickým osobám či jejich zákonnou cesí v odůvodněných případech z autora na právnickou osobu. Při všeobecném konsensu na nepřevoditelnosti morálních práv tak otázka převoditelnosti autorských práv ekonomické povahy není principiálně tak rozdělující.

Otázka veřejného zájmu, je pak otázkou, jejíž řešení sebou přináší právě harmonizace, kdy EU z povahy svého nastavení a zdroje pravomocí v oblasti autorského práva musí pečlivě vážit při vytváření legislativních řešení zájmy všech zainteresovaných stran, k čemuž slouží i veřejné konzultace, zelené knihy a strukturované dialogy. Navíc i v samotné Francii je poslední dobou judikaturou více pracováno s veřejným zájmem jako determinantou autorského práva⁴⁰.

Ačkoliv tedy nelze v praxi mezi oběma systémy nakreslit tlustou dělicí čáru, rozdíly zejména v právně filosofickém zakotvení obou systémů nadále významně ovlivňují vývoj autorského práva EU. Z pohledu předmětu této práce tak nejzásadnějším rozdílem mezi oběma systémy zůstává otázka úrovně ochrany, předmětu ochrany a definice újmy

³⁵ Viz strany BÚ a přistoupení USA k ní v roce 1989.

³⁶ Lockova přirozenoprávní teorie vlastnictví

³⁷ „*Nezávisle na majetkových právech autorských a i po jejich postoupení má autor právo uplatňovat své autorství k dílu a odporovat každému znetvoření, zkomolení nebo jiné změně díla, jakož i jinému zásahu do díla, který by byl na újmu jeho cti nebo dobré pověsti.*“

³⁸ Revidovaná Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl ve znění z vyhlášky č. 133/1980 Sb.

³⁹ Čl. 5 odst. 1 a 2 BÚ.

⁴⁰ DAVIES, Gillian. *Copyright and the Public Interest*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002, s. 177.

(která z principu musí být odlišně definována v každém z obou systémů). Tváří v tvář digitálním technologiím se tyto otázky stávají klíčovými pro nastavení evropského systému autorských práv.

1.2 Utilitaristická teorie a problematika černého pasažera v autorském právu

Jak bylo zmíněno v úvodu, předkládaná práce se, bude zabývat i zhodnocením stávající právní úpravy z pohledu dosažení předpokládané rovnováhy zájmů dle recitálu č. 31 IS. Jako právně-filosofické východisko pro toto posouzení jsem zvolil utilitaristickou teorii duševního vlastnictví, která je obecně odůvodněním legislativního cíle dosažení spravedlivé rovnováhy mezi uživateli a nositeli práv.

Je tomu tak proto, že tato teorie vychází z předpokladu autorských práv jako podpory kreativní tvorby autorů za účelem maximalizace společenského užitku.⁴¹ Inherentně tak v sobě obsahuje prvek individuálního zájmu autora spočívající v jeho podpoře ke kreativní tvorbě a prvek veřejného zájmu v podobě konečného cíle této podpory, tj. maximalizace veřejného, nikoliv individuálního užitku. Vhodnost této teorie pro účely této práce spatřuji tedy hned v několika rovinách:

1. Historicky je společná jak systému kontinentálního práva, tj. droit d'auteur, tak systému common law (viz výše revoluční dekrety ve Francii),
2. Jedná se o teorii, jež se opírá o kategorii užitku, a jak bylo uvedeno výše, souvisí primárně s čistě ekonomickým vymezením autorských práv, přičemž EU přistupuje k harmonizaci autorského práva tažena zejména ekonomickými úvahami⁴²;

⁴¹ Jedná se o nejklassičtější podobu této teorie, v které je dosahováno maximalizace společenského užitku právě zacílením na podporu kreativní tvorby. K dosažení maximalizace společenského užitku, ale mohou být zvoleny i jiné cíle (např. minimalizace plýtvání prostředky) – viz FISHER, William. *Theories of Intellectual Property*. In: MUNZER, Stephen. *New Essays in the Legal and Political Theory of Property*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. Dostupné z: <http://cyber.law.harvard.edu/people/tfisher/IP/Fisher%20IP%20Theory.pdf>, s. 10-11.

⁴² HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3), s. 1068.

3. Při tvorbě mezinárodních norem se v poslední době stále více uplatňuje anglosaský čistě ekonomický přístup k autorským právům (viz např. třístupňový test).

Samozřejmě si uvědomuji, že omezení analýzy norem autorského práva primárně pouze z pohledu jedné z hlavních právně-filosofických teorií uměle zjednodušuje komplexitu navzájem promísených systémů autorského práva, kdy právní řády členských států EU v různé míře vycházejí ze všech základních právně-filosofických odůvodnění autorského práva.⁴³

V utilitaristickém podání je pak podpora kreativní tvorby pouze reakcí na problém rivality spotřeby v oblasti nehmotných statků. Díky nevyčerpatelnosti myšlenky a nákladům na její šíření nižším, než jsou náklady na její vytvoření, by autorům hrozilo, že by, díky stlačení ceny díla na náklady spojené se šířením díla konkurencí, nezískali dostatek prostředků na pokrytí nákladů spojených s vytvořením díla.⁴⁴ Proto právo konstruuje umělou nedostatkovost skrze požadavek na autorizaci šíření díla nositelem práv či zákonem. Jakákoliv expanze autorských práv je tak posílením této nedostatkovosti, přičemž s vyšší vzácností statku přirozeně stoupá i jeho cena.

Na druhou stranu s každým statkem vždy jistým způsobem souvisí pozitivní a negativní externality. A jsou to právě pozitivní externality (v případě autorského práva např. konzumace autorského díla v rámci osobní sféry uživatele prostřednictvím internetu), které jsou předpokládány v rámci konceptu ekonomického přebytku spotřebitele.⁴⁵ Tento přebytek je pak společně s případným přebytkem výrobce mírou ekonomického blahobytu společnosti. Přílišná regulace pozitivních externalit vytvoření autorského díla by pak z ekonomického hlediska vedla k vytvoření monopolu, včetně tzv. ztráty mrtvé váhy pro celou společnost.⁴⁶

Z tohoto pohledu tak může snadno dojít k situaci, kdy expanze autorských práv začne být kontraproduktivní s ohledem na původní cíl, tj. dosažení maximálního užítku pro

⁴³FISHER, William. Theories of Intellectual Property. In: MUNZER, Stephen. *New Essays in the Legal and Political Theory of Property*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. Dostupné z: <http://cyber.law.harvard.edu/people/tfisher/IP/Fisher%20IP%20Theory.pdf>, s. 7.

⁴⁴LEMLEY, Mark A. Property, Intellectual Property and Free Riding. *Texas Law Review*. 2005, 83. s. 28.

⁴⁵*Ibidem*, s. 18-20.

⁴⁶*Ibidem* s. 33-34.

společnost jako celek.⁴⁷ Absolutní nahlížení na uživatele jako na černého pasažéra totiž vede k eliminaci pozitivních externalit spojených s autorským dílem, tj. i k eliminaci využití, která *a priori* nezpůsobují uživateli újmu.

Toto nahlížení na uživatele částečně podporuje i přirozenoprávní teorie. Ta totiž redukuje autorskoprávní vztah na vztah výrobce a uživatele, kde je premisou, že pouze výrobce je oprávněn získávat plody své práce, tj. jakékoliv neautorizované využití autorskoprávního obsahu uživatelem je primárně podezřelé.⁴⁸ I proto je tak napříč celým světem autorské právo primárně budováno kolem nositelů práv.⁴⁹

1.3 Krátký exkurz do historie autorského práva EU

Otázky autorského práva původně byly v rámci primárních smluv ES řešeny pouze v kontextu zajištění tzv. čtyř svobod⁵⁰ za účelem dosažení jednotného evropského trhu. Smlouva o založení evropského společenství (dále jen „SES“) žádnou definici, nebo speciální ustanovení týkající se autorského práva neobsahuje. Otázka autorských práv se tak na evropské úrovni řešila primárně judikaturou ESD, v rámci aplikace ustanovení o pravidlech hospodářské soutěže tj. pozdější čl. 81 a 82 SES. Ve vztahu k právu duševního vlastnictví byla vyvinuta tzv. teorie jednotné aplikace, podle níž je v evropském právu zaručena existence výlučného národního práva duševního vlastnictví, ale samotný výkon tohoto práva je již pokryt komunitárním právem, stejně jako otázky s ním související⁵¹.

Na základě tohoto aplikoval ESD na oblast autorského práva svoji dosavadní judikaturní zásadu vyčerpání práva, která ve své podstatě vychází ze zákazu diskriminace na základě národnosti⁵² a následně precedenčně konstatoval oddělení

⁴⁷ CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part Two. *Intellectual Property Journal*. 2011, 23. s. 221.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 227.

⁴⁹ CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part One. *Intellectual Property Journal*. 2010, 23. s. 83.

⁵⁰ Volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.

⁵¹ SVOBODA, Pavel. *Vliv autorskoprávní teritoriality na vývoj evropského práva*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001, s. 19.

⁵² Rozsudek ve věci C-78/70; *Deutsche Grammophon*.

otázky existence práv od jejich výkonu.⁵³ Zatímco existence národního autorského práva je kryta ustanoveními čl. 59 SES, výkon takového práva již nikoliv.⁵⁴

Rozhodovací praxe jak Komise, tak ESD pak počátkem osmdesátých let nad jakoukoliv pochybnost potvrdily, že se SES vztahuje i na oblast autorských práv⁵⁵. ESD tak poprvé výslovně učinil v případě *Coditel*⁵⁶, kde s poukazem na čl. 59 SES v tehdejší znění vyjádřil zásadu později vtělenou do čl. 36 SES (následně 30 SES)⁵⁷ s jediným rozdílem, že výslovně použil, na rozdíl od pozdějšího legislativního znění, obratu „práv duševního vlastnictví“⁵⁸. Tím byla založena následující praxe aplikace čl. 30 SES i na národní předpisy práva duševního vlastnictví *per analogiam*.

V souvislosti s proměnou samotných ES a rozpoznávání významu autorského práva pro budování jednotného trhu se přístup k otázce autorských práv změnil, a to od chápání této oblasti práva jako korigované národní výsady k aktivní snaze o harmonizaci autorského práva na evropské úrovni v rozsahu nutném pro zajištění jednotného trhu. Tento vývoj odstartoval ESD několika svými rozhodnutími⁵⁹ a zejména rozsudkem ve věci *Phill Collins*⁶⁰, kdy fakticky vytyčil právní rámec pro harmonizaci autorskoprávních otázek. V rámci této judikatury ESD zpřísnil mezinárodněprávní standard národního zacházení⁶¹ o evropský zákaz diskriminace na základě národnosti⁶².

Prvním dokumentem Komise zabývajícím se otázkou autorských práv, který našel naplnění, je Zelená kniha o autorském právu a technologickém pokroku⁶³ z roku 1988 a její pokračování z roku 1990. V tomto dokumentu Komise přiznala významný

⁵³Rozsudek ve věci C-119/75.

⁵⁴KELBLOVÁ, Hana. Judikatura ESD zabývající se problematikou konfliktu práva duševního vlastnictví a hospodářské soutěže. *Jurisprudence*. 2006, **2006**(3). ISSN 1802-3843.

⁵⁵SVOBODA, Pavel. *Vliv autorskoprávní teritoriality na vývoj evropského práva*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001, s. 16/17.

⁵⁶Rozsudek ve věci C-62/79; *Coditel I*.

⁵⁷Čl. 36 SFEU (dříve čl. 30 SES) (pro srovnání v anglickém znění): *shall not preclude prohibitions or restrictions on imports, exports or goods in transit justified on grounds of public morality, (...); or the protection of industrial and commercial property* (zvýraznění T. Mudra).

⁵⁸Rozsudek ve věci C-62/79; *Coditel I*.

⁵⁹Rozsudek ve věci C-56/64 a C-58/64, rozsudek ve věci C-24/67, usnesení ve věci C-40/70 .

⁶⁰Spojená rozhodnutí ve věci C-92/92 a C-326/92; *Phill Collins*.

⁶¹Stát X poskytuje autorům a jejich dílům ze státu Y rovnocennou ochranu jako svým domácím autorům a dílům. Standardní znění této zásady je obsažen v čl. 5 revidované Bernské úmluvy a ochranu literálních a uměleckých děl. Tato úmluva však umožňuje řadu výjimek z této zásady např. na základě neexistence reciprocity v předmětu ochrany.

⁶²Čl. 18 SFEU.

⁶³EU. Zelená kniha o právu autorském a technologických výzvách: otázky autorského práva vyžadující okamžitou akci, ze dne 7. 6. 1988, dokument č. KOM (88) 172 konečné znění.

ekonomický potenciál autorských práv pro fungování jednotného trhu a zevrubně popsala dopady pirátství na jednotný trh. S odvoláním na JEA⁶⁴ pak nastínila možnosti legislativní harmonizace některých otázek autorského práva souvisejících s jednotným trhem.

Na základě této Zelené knihy došlo k přijetí prvních směrnic v oblasti práva autorského. Úplně první byla Směrnice o právní ochraně počítačových programů⁶⁵, kde se nutnost ochrany vzhledem k vysokým nákladům vývoje, nízkým nákladům kopírování a potenciálu odvětví jevila jako nejdůležitější. V souladu s mezinárodní praxí bylo toto nové odvětví podřazeno pod právo autorské.⁶⁶

Na tuto legislativní činnost Komise navázala plynule Zelená kniha o právu autorském v informační společnosti⁶⁷, která hodnotila dosavadní přijaté směrnice⁶⁸ a nastínila cestu k mnohem ambicióznějšímu kroku v harmonizaci autorského práva. V této Zelené knize byla otevřena otázka nových produktů a služeb v informační společnosti⁶⁹ a nutnosti vytvoření evropského právního rámce jako předpokladu fungování jednotného digitálního trhu. V zásadě se dá říci, že i nynější snaha Komise o revizi systému autorského práva se zabývá dílčími problémy předestřenými již v této Zelené knize⁷⁰. Výsledkem konzultací pak byla především směrnice o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti⁷¹ (dále jen „IS“), která postihuje jako první komplexně problematiku autorských práv.

⁶⁴Jednotný evropský akt z roku 1986 – revize římských smluv zakládajících Evropské společenství.

⁶⁵Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. 5. 1991 o právní ochraně počítačových programů.

⁶⁶Viz Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském, v ČR vyhlášena pod č. 33/2002 Sb. m. s.

⁶⁷EU. Zelená kniha o právu autorském a souvisejících právech v informační společnosti ze dne 27. 7. 1995, dokument č. KOM (95) 382 konečné znění.

⁶⁸Směrnice Rady 91/250 EHS ze dne 14. 5. 1991 o právní ochraně počítačových programů, 92/100/EHS ze dne 19. 11. 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem, 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu, 93/98/EHS ze dne 29. 10. 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících.

⁶⁹Např. on-demand služby.

⁷⁰Např. otázka on-demand služeb, kopírování pro osobní potřebu, vyčerpání práva u služeb informační společnosti, blíže viz SVOBODA, Pavel. *Vliv autorskoprávní teritoriality na vývoj evropského práva*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001, kapitola 2.6.

⁷¹Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. 5. 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.

Následně Komise vydala ještě Zelenou knihu o autorském právu ve znalostní ekonomice⁷², která se dále zabývala problémem adekvátního odměňování autorů za poskytování děl online a zejména rozsahem zachování některých klasických výjimek v systému autorského práva⁷³, a Zelenou knihu o online distribuci audiovizuálních děl v Evropské unii⁷⁴, která se především soustředila na problematiku evropského filmového průmyslu. Tyto aktivity jsou pak plně zarámovány Digitální agendou pro Evropu⁷⁵. Zároveň v letech 2006-2009 byly některé starší směrnice rekonodifikovány⁷⁶.

Komise se do budoucna, např. ve Sdělení o obsahu na jednotném digitálním trhu⁷⁷, zavázala zasadit se o moderní rámec pro autorská práva, a to v nejbližší době paralelně vedením strukturovaného dialogu se zainteresovanými subjekty⁷⁸ a dokončením podkladových studií pro rozhodnutí, zda předložit další legislativní návrhy v oblasti autorského práva⁷⁹. Za tímto účelem byla pořádána veřejná konzultace, o jejíž vymezení se tato práce opírá.

Z výše uvedeného vyplývá, že v souladu s globálním vývojem EU s počátkem technologického boomu v 80. letech minulého století identifikovala význam autorských práv pro fungování jednotného trhu. Původní legislativní úsilí Komise směřovala nejdřív k harmonizaci dílčích oblastí, kde jediným komplexnějším počinem byla směrnice o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním

⁷²EU. Zelená kniha – autorské právo ve znalostní ekonomice ze dne 16. 7. 2008, dokument č. KOM (2008) 466 konečné znění.

⁷³ Výjimky ve prospěch knihoven, archivů a obdobných veřejných institucí, výjimky ve prospěch výzkumu a vzdělávání.

⁷⁴EU. Zelená kniha o on-line distribuci audiovizuálních děl v Evropské unii: příležitosti a výzvy při tvorbě jednotného digitálního trhu ze dne 13. 7. 2011, dokument č. KOM (2011) 427 konečné znění EU.

⁷⁵EU. Sdělení Komise Digitální program pro Evropu ze dne 19. 5. 2010, dokument č. KOM (2010) 245 konečné znění, navazující na Strategie Evropa 2020.

⁷⁶Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. 5. 1991 o právní ochraně počítačových programů, směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. 11. 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem, směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. 10. 1993, o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících.

⁷⁷EU. Sdělení Komise o obsahu na jednotném digitálním trhu ze dne 18. 12. 2012, dokument č. KOM (2012) 789 konečné znění.

⁷⁸Např. EU. Licences for Europe – ten pledges to bring more content online“ [Licence pro Evropu – deset záruk za více obsahu online] [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/licences-for-europe/131113_ten-pledges_en.pdf

⁷⁹EU. Sdělení Komise o obsahu na jednotném digitálním trhu ze dne 18. 12. 2012, dokument č. KOM (2012) 789 konečné znění, s. 5.

souvisejících⁸⁰. Po těchto dílčích harmonizacích následoval v druhé vlně pokus o komplexní úpravu otázek autorského práva - Směrnice o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti⁸¹. Doposavad provedenou harmonizací však ještě stále nebylo dosaženo jednotného digitálního trhu, proto Komise za tímto účelem zvažuje další harmonizaci autorských práv.

1.4 Prameny autorského práva EU

Jak bylo naznačeno v předcházející kapitole, pojem práv duševního vlastnictví či autorských práv není v primárních pramenech EU definován. Tak tomu zůstává i dodnes, byť v čl. 118 SFEU je zakotvena pravomoc EU vytvářet evropská práva duševního vlastnictví. Z textu daného ustanovení je ale zřejmé, že se tím nezakládá pravomoc EU v oblasti autorského práva obecně, nýbrž jenom zmocnění k institutům typu evropské ochranné známky.

Hlavní oporou pravomoci EU k harmonizaci autorského práva tak zůstává judikaturou⁸² potvrzená aplikace základních smluv na autorské právo tam, kde se dotýká volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu či vytváření jednotného trhu. Hlavní oporou tak zůstává čl. 36 SFEU⁸³ ve spojení s čl. 26 a 114 SFEU, které definují jednotný trh.

Jelikož skrze čl. 4 odst. 2 SFEU lze dovodit sdílenou pravomoc EU s členskými státy v oblasti autorského práva, je výkon takové pravomoci za strany EU limitován zejména ustanoveními čl. 5 SEU odst. 3⁸⁴. Zároveň však musí Komise brát ohled i na ustanovení čl. 167 SFEU, který obecně přikazuje respekt k národní a regionální různorodosti a rozmanitosti svých kultur.

Na základě výše uvedeného ve spojení s dnešním čl. 288 SFEU vydala EU doposud tyto směrnice v oblasti autorského práva:

⁸⁰Směrnice Rady č. 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících.

⁸¹Směrnice Evropského parlamentu a rady 2001/29/ES ze dne 22. 5. 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.

⁸²Viz předchozí kapitola.

⁸³Viz pozn. 62

⁸⁴Zakotvení zásady svěřené pravomoci společně s principem subsidiarity a proporcionality.

- směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. 5. 1991, o právní ochraně počítačových programů (kodifikované znění: Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. 4. 2009) – dále jen jako **Směrnice o ochraně počítačových programů**,
- směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. 11. 1992, o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem (kodifikované znění: Směrnice EP a Rady 2006/115/ES ze dne 12. 12. 2006) – dále jen **jako Směrnice o pronájmu a půjčování**,
- směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. 9. 1993, o koordinaci určitých předpisů týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu – dále jen jako **Směrnice o koordinaci**,
- směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. 10. 1993, o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících (kodifikované znění: Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. 12. 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících) – dále jen jako **Směrnice o době ochrany**,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES, o právní ochraně databází – dále jen jako **Směrnice o ochraně databází**,
- směrnice Evropského parlamentu a rady 2001/29/ES ze dne 22. 5. 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti – dále jen jako **Informační směrnice** nebo zkráceně **IS**,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. 9. 2001, o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla – dále jen jako **Resale směrnice**,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. 4. 2004, o vymáhání práv duševního vlastnictví – dále jen jako **Směrnice o vymáhání**,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU ze dne 25. října 2012 o některých povolených způsobech užití osiřelých děl – dále jen jako **Směrnice o osiřelých dílech a**
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/26/EU ze dne 26. února 2014 o kolektivní správě autorského práva a práv s ním souvisejících a udělování

licencí pro více území k právním k užití hudebních děl online na vnitřním trhu –
dále jen jako **Směrnice o kolektivní správě**.

2. TERITORIALITA AUTORSKÝCH PRÁV A JEJICH HARMONIZACE V EU

Jedním z důvodů, proč Komise věnuje problematice autorského práva ve vztahu k budování jednotného vnitřního trhu tolik pozornosti a aktuálně zvažuje třetí legislativní harmonizační vlnu⁸⁵, je komplikovaná otázka aplikace autorskoprávních předpisů v kontextu základních svobod zakotvených v SFEU.⁸⁶ I přes společný standard zákazu diskriminace na základě národnosti⁸⁷ a aplikaci základních svobod tak stále platí, že autorská práva jsou získávána a vynucována v různých státech rozdílně podle příslušné národní legislativy. Tento fenomén se dotýká zejména přeshraniční distribuce autorskoprávního obsahu a služeb informační společnosti, např. streamování autorského obsahu na internetu⁸⁸.

V této části se tedy budu nejdříve obecně věnovat vymezení cílů harmonizace autorského práva v rámci EU a jejich vztahu k teritoriálnímu principu uplatňování autorského práva. Následně se pak budu věnovat analýze hlavních oblastí, které ovlivňují teritorialitu uplatňování autorského práva a způsobům jejich řešení, v této části však pouze v obecné rovině.

2.1 Cíle harmonizace

V rámci budování jednotného vnitřního trhu je obecným cílem harmonizace autorského práva odstranění zkreslení na úrovni využívání autorských děl a odstranění národních rozdílů, které způsobují v konečném důsledku porušení svobody volného pohybu zboží a služeb a principu vyčerpání práv při sekundárním využití díla⁸⁹. V rámci IS, která je doposavad vlajkovou lodí harmonizačních snah na poli autorského práva, si Komise

⁸⁵ Viz EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Veřejná konzultace o revizi autorského práva EU, 5. 12. 2013 [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/consultation-document_en.pdf

⁸⁶ Viz pozn. 55.

⁸⁷ Čl. 128(4) Smlouvy o fungování EU.

⁸⁸ Podle výsledků veřejné konzultace k revizi autorského práva EU většina koncových uživatelů má zkušenost s teritoriální restrikcí autorského obsahu v rámci EU a to i ve smyslu nedostupnosti doma legálně získaného autorskoprávního obsahu ze zahraničí – viz EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Zpráva o odpovědích v rámci veřejné konzultace o revizi autorského práva EU, červenec 2014 [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf, s. 7.

⁸⁹ MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008, s. 46.

vytyčila za cíl vytvořit flexibilní a efektivní legislativní rámec v oblasti autorského práva s cílem povzbudit rozvoj informační společnosti v rámci EU.⁹⁰ Z recitálu č. 6 IS je zcela zřejmé, že se Komise snažila harmonizací zamezit individuálním legislativním reakcím členských států na nové výzvy digitálního věku. Tyto reakce by totiž jednoduše vedly k vytváření legislativních překážek jednotnému trhu např. v oblasti informačních služeb.⁹¹ Práva udělená národním režimem jsou totiž teritoriálně omezena, a tak by se trh nových služeb rozdrobil mezi jednotlivé státy, což by bránilo rozvoji služeb, které mohou být výnosné pouze v rozsahu většího (evropského) trhu⁹².

K naplnění svých cílů Komise použila částečnou harmonizaci⁹³. Již ve své Zelené knize o autorském právu v informační společnosti⁹⁴ přitom Komise vytyčila několik klíčových výzev, se kterými je třeba se vypořádat pro vytvoření jednotného evropského legislativního rámce autorských práv. Jedná se zejména o pravidla, která by určila příslušnost právního řádu té či oné zemi v případě zásahu do autorských práv na internetu, dále o identifikaci předmětu autorského práva, rozsah výjimek a efektivní harmonizaci právní úpravy kolektivní správy autorských práv.⁹⁵

2.2 Identifikace předmětu ochrany

Základem harmonizace nepochybně musí být vymezení předmětu autorského práva, tak aby byl napříč EU rozsah harmonizace vnímán obdobně. Za tím účelem je třeba definovat podmínky, které musí být splněny, aby bylo autorské dílo způsobilé zákonné ochrany.

Protože všechny členské státy EU jsou stranami BÚ, nemohou tyto podmínky spočívat ve formálních požadavcích, jako např. zapsání autorského díla do veřejného seznamu. Pak tedy musí být v rámci autorského práva EU definován standard originality, protože

⁹⁰ Viz recitál č. 2 IS.

⁹¹ MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008, s. 50; zelená kniha.

⁹² EU. Zelená kniha o právu autorském a souvisejících právech v informační společnosti ze dne 27. 7. 1995, dokument č. KOM (95) 382 konečné znění.

⁹³ Tj. k harmonizaci omezené pouze na oblasti, které jsou nezbytné pro zajištění fungování Společenství.

⁹⁴ EU. Zelená kniha o právu autorském a souvisejících právech v informační společnosti ze dne 27. 7. 1995, dokument č. KOM (95) 382 konečné znění.

⁹⁵ EU. Zelená kniha o právu autorském a souvisejících právech v informační společnosti ze dne 27. 7. 1995, dokument č. KOM (95) 382 konečné znění.

v opačném případě určí předmět ochrany národní legislativa, což nutně vede k nejistotě a situacím, kdy obsah chráněný v jednom státě autorským právem nepodléhá ochraně podle práva jiného členského státu.⁹⁶ Z tohoto pohledu je vymezení předmětu ochrany, tj. zejména standardu originality, jak v zájmu autorů, tak i uživatelů. Ale právě standard originality je ve svém důsledku jeden z přetrvávajících rozdílů mezi systémy copyright a droit d'auteur.⁹⁷

2.2 1 Legislativní vymezení standardu originality

IS jako *lex generis* autorského práva EU předmět autorskoprávní ochrany nijak nedefinuje a tak jediné legislativní vymezení standardu originality je obsaženo v rovině vertikální harmonizace ve Směrnici o ochraně počítačových programů⁹⁸, Směrnici o ochraně databází⁹⁹ a Směrnici o době ochrany¹⁰⁰, tj. v předpisech a normách *lex specialis*.

Ve všech těchto případech je standard originality vymezen jako vlastní duševní výtvar autora s tím, že žádné další podmínky nejsou stanoveny. Ve spojení s příslušnými recitály jsou pak při posuzování způsobilosti díla stát se předmětem ochrany demonstrativně vyloučena z aplikace zejména estetická a kvalitativní kritéria¹⁰¹. Toto vymezení standardu originality se v odborné literatuře označuje jako snížená úroveň originality¹⁰² a jedná se o koncept poprvé použitý v souvislosti s počítačovými programy.

Je nutno si uvědomit, že i tento koncept pro Velkou Británii znamená zvýšení prahu pro získání právní ochrany.¹⁰³ Nebo naopak, že vyloučení dalších kritérií při posuzování

⁹⁶ MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008, s. 51.

⁹⁷ MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008, s. 53.

⁹⁸ Čl. 1(3) IS.

⁹⁹ Čl. 3(1) IS.

¹⁰⁰ Čl. 6 IS.

¹⁰¹ V případě Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. 5. 1991 o právní ochraně počítačových programů recitál č. 8, pro Směrnici Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází recitál č. 16, oba v obdobném znění.

¹⁰² WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010.

¹⁰³ Originálně autorské právo ve Velké Británii požaduje pouze schopnosti a snahu.

originality vedlo např. u počítačových programů ke snížení vysokých nároků originality, které stanovil dříve Německý ústavní soud.¹⁰⁴

2.2.2 Vymezení standardu originality judikaturou

Přestože všechny výše uvedené směrnice jsou vůči IS v postavení *lex specialis*¹⁰⁵ a jejich aplikace analogií namísto „neexistentní“ úpravy IS by se tak zdála vyloučena, nemusí tomu tak být, jak ukázal i rozsudek SDEU *Infopaq*¹⁰⁶, v kterém SDEU rozšířil tuto koncepci dle Směrnice o ochraně databází i na novinové články. Obdobně Rakouský nejvyšší soud tuto koncepci obecně pro všechna autorská díla aplikoval ve svém rozhodnutí *Felsritzbild*^{107 108}.

SDEU se v tomto ohledu pokusil o vlastní judikurní vymezení standardu originality mimo působnost výše uvedených *lex specialis* analogií, když judikoval, že práh kreativity se vztahuje na všechny druhy autorského díla podléhající ochraně podle IS. Standard originality pak s odkazem na systematiku Bernské úmluvy vymezil v rozsudku ve věci *Infopaq* jako původnost díla ve smyslu, že se jedná o autorův vlastní duševní výtvor.¹⁰⁹ Tento koncept byl pak dále rozveden, takže je již jasné, že původním duševním výtvorem autora je jakékoli vyjádření kreativity autora originálním způsobem skrze proces svobodné tvůrčí volby, čímž se v procesu tvorby dílu vtiskne osobní prvek autora^{110 111}. Jak je vidět, toto judikurní vymezení je obdobné tomu, jaké bylo zákonodárcem použito v *lex specialis* a vytváří tak všeobecně akceptovaný standard originality v autorském právu EU.

¹⁰⁴WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 707.

¹⁰⁵Či analogicky postavenými předpisy stejné právní síly.

¹⁰⁶Rozsudek ve věci C-5/08; *Infopaq*.

¹⁰⁷Rozsudek Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 17. 12. 2002, sp. zn. 4 Ob 274/02a.

¹⁰⁸WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 953.

¹⁰⁹Rozsudek ve věci C-5/08; *Infopaq*, odst. 34-37.

¹¹⁰Viz rozsudky ve věci C-393/09; *BSA*, ve spojené věci C-403/08; *FAPL* a 429/08; *Murphy*, ve věci C-604/10, C-406/10 a usnesení ve věci C-145/10; *Painer*.

¹¹¹ GRIFFITHS, Jonathan. Dematerialization, Pragmatism and the European Copyright Revolution. *Oxford Journal of Legal Studies*. 2013, 33(4). s. 17.

Z rozsudku ve věci BSA¹¹² se dokonce dá dovodit, že podmínka kreativity v autorském právu EU není pouze prerekvizitou nutnou k získání ochrany, ale jediným relevantním posuzovaným kritériem pro přiznání ochrany.¹¹³

2.2.3 Právo sui generis

V prostředí digitálních technologií se však setkáváme stále častěji s díly, která nejsou přijímána jako zcela originální vyjádření génia svého autora, ale např. v systému copyright by jim byla i tak na základě investic autorem vynaložených přiznána ochrana.¹¹⁴ Tato díla jsou tak vnímána jako originální nikoliv svým obsahem, ale strukturou či výběrem, čímž se přibližují počítačovým programům a zejména databázím.¹¹⁵

A právě úprava v rámci Směrnice o ochraně databází nabízí dle mého názoru šikovné řešení přiznání právní ochrany těmto dílům. Kromě klasické autorskoprávní ochrany, která podléhá sníženému standardu originality, uděluje Směrnice o ochraně databází ve svém čl. 7 v rámci práv *sui generis* ochranu i na základě prokázání pouhé významné kvalitativní či kvantitativní investice do vytvoření díla (tj. čistě na ekonomickém základě).

Řešení v podobě ponechání stávajícího většinového kontinentálního standardu kvality doplněného o právo *sui generis* pro ekonomicky významná díla na pomezí práva autorského se mi zdá být vhodné i s ohledem na skutečnost, že v rámci autorskoprávní legislativy posledních let je silně akcentován jejich ekonomický význam.¹¹⁶ Navíc se domnívám, že by se dalo efektivně aplikovat na některá nová díla v rámci uživateli generovaného obsahu (viz kapitola 4.2)

¹¹²Rozsudek ve věci C-393/09; BSA.

¹¹³ GRIFFITHS, Jonathan. Dematerialization, Pragmatism and the European Copyright Revolution. *Oxford Journal of Legal Studies*. 2013, 33(4). s. 18.

¹¹⁴ Příkladem mohou být různé mixy či playlisty v rámci sociálních sítí a obdobných platforem.

¹¹⁵ Např. různé video-mixy na youtube nebo na sociálních sítích.

¹¹⁶ MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008, s. 50.

2.3 Rozhodné právo pro zásahy do práv autorských na internetu

Tradičně je autorské právo aplikováno na základě teritoriální příslušnosti s tím, že na základě mezinárodních dohod o národním zacházení je aplikace národního režimu v případě zásahu do práv autorských rozšířena i na cizince. Ochrana je tak poskytována primárně na základě práva státu, kde je uplatněna. Rozvoj digitálních technologií a médií (např. internet, on-demand služby¹¹⁷) však vede k potenciálnímu dalekosáhlému přeshraničnímu efektu, kdy k zásahu do práv autorských ke konkrétnímu autorskému dílu může dojít souběžně v několika jurisdikcích na základě jediného aktu sdělování. To vážně ohrožuje jednotný digitální trh.

Zelená kniha výslovně stanoví, že příslušné legislativní řešení na evropské úrovni musí nechat nedotčená práva autorů a přitom musí umožnit maximálně ekonomicky efektivní distribuci informačních služeb.¹¹⁸ Je zajímavé, že otázka rozhodného práva pro zásahy do práv autorských na internetu není ani po více jak 20 letech uspokojivě vyřešena.

Dle mého názoru totiž již obdobná situace byla legislativně řešena v případě satelitního vysílání. Směrnice o koordinaci¹¹⁹ tak ve svém čl. 1 odst. 2 b) stanovuje přesné místo sdělování autorského díla veřejnosti – tj. členský stát, kde jsou programové signály pod kontrolou a odpovědností vysílající organizace vkládány do nepřerušovaného řetězu sdělení vedoucího na družici a z ní dolů na Zemi. Je tak postaveno právní fikcí na jisto, kterého členského státu se použije právo v případě, že sdělováním veřejnosti družicí bude zasaženo do autorských práv. Od aktu vysílání jako aktu sdělování je legislativně oddělen příjem signálu, který může probíhat na několika různých místech bez ovlivnění takto aplikovatelného práva.

Přitom, jak vyplývá z recitálu č. 5 Směrnice o koordinaci, důvodem pro přijetí této směrnice byla jednak skutečnost, že rozdíly v národních systémech autorského práva vytvářely překážky vytváření jednotného trhu, jednak právní nejistota s tím související a obavy nositelů práv ze zásahů do jejich práv v dalších národních jurisdikcích,

¹¹⁷Poskytování služeb elektronickými prostředky na individuální žádost uživatele v čase a místě dle volby uživatele.

¹¹⁸EU. Zelená kniha o právu autorském a souvisejících právech v informační společnosti ze dne 27. 7. 1995, dokument č. KOM (95) 382 konečné znění, s. 41.

¹¹⁹Směrnice Rady č. 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu.

Tzn. obdobné obavy, jaké obecně vznikají v souvislosti s jednotným trhem digitálního obsahu.

K tomuto řešení se dle výsledků veřejné konzultace hlásí i významná část producentů z oblasti veřejného sektoru. Oproti tomu autoři a producenti (zejména v oblasti hudebního průmyslu) argumentují, že důvody pro teritoriální restrikce nejsou dány teritorialitou autorského práva, ale prostými rozdíly v distribučních modelech a strategiích. Např. v oblasti audiovizuálních děl je teritorialita považována za strategii pomáhající zajistit financování projektů¹²⁰. Jinými slovy se zdá, že nejméně některé části nositelů práv systém rozdrobených národních režimů v zásadě vyhovuje, zejména díky tomu, že se jim tak naskýtají další příležitosti k ekonomickému zhodnocení jejich práv.

Komise se snažila problematiku rozhodného práva vyřešit též v rámci nejnovější Směrnice o kolektivní správě¹²¹, ale tato otázka se nakonec nestala předmětem konečné úpravy. Alespoň se tedy Komise pokusila podpořit tržní řešení tohoto problému, když nakročila k jednoduchému udělování multiteritoriální licence jako dalšímu způsobu posílení jednotného trhu.

Je však otázka, o jak významný posun se fakticky jedná, jelikož nositelé práv upozorňují, že o dříve existující možnosti multiteritoriální licence spíše nebyl zájem.¹²² Osobně se však domnívám, že oprávněnost těchto tvrzení nositelů práv má své kořeny v prostém faktu, že nositelé práv v rámci snahy o maximální ekonomické zhodnocení svých práv udělují multiteritoriální licence jako prostou sumu národních licencí, bez nějakého efektu úspory pro příjemce licence.

¹²⁰EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Zpráva o odpovědích v rámci veřejné konzultace o revizi autorského práva EU, červenec 2014 [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf, s. 8-9.

¹²¹Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/26/EU ze dne 26. února 2014 o kolektivní správě autorského práva a práv s ním souvisejících a udělování licencí pro více území k právu k užití hudebních děl online na vnitřním trhu.

¹²²EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Zpráva o odpovědích v rámci veřejné konzultace o revizi autorského práva EU, červenec 2014 [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf, s. 8.

2.4 Rozsah výjimek z práva autorského

Další oblastí, kde se významně projevuje teritorialita autorského práva, je oblast výjimek z autorského práva a s tím souvisejícího systému zákonných licencí. Rozdílnost mezi právními řády jednotlivých členských států v této oblasti opět vede k situaci, kdy v jednom členském státě je využití díla umožněno v rámci zákonné výjimky, zatímco v jiném je pro obdobné užití třeba si zajistit od autora licenci. Společně s harmonizací autorského práva tak pochopitelně probíhá i harmonizace výjimek z ochrany poskytované autorským právem.

2.4.1 Vymezení systému výjimek

Zatímco ve vztahu ke specifickým „novým“ autorským dílům jako např. software či databáze existuje poměrně komplexní celoevropská úprava autorské ochrany včetně mandatorních výjimek, obecná úprava výjimek z autorského práva je obsažena v čl. 5 IS, který naopak kromě jediné mandatorní výjimky obsahuje taxativní výčet výjimek opčních.

Jedinou mandatorní výjimku dle čl. 5 (1) IS jsou tedy členské státy povinny implementovat do svých národních právních řádů (obdobně jako v případě výjimek dle Směrnice o ochraně databází, či Směrnice o ochraně počítačových programů). Ale v případě ostatních výjimek, které jsou obsaženy v čl. 5 (2), (3) a (4), je ponecháno na svobodné volbě členských států, zda je do svých právních řádů implementují či nikoliv.

Tento systém koncepce výjimek by měl brát ohled na odlišné kulturní tradice členských států¹²³ a zároveň by měl vést k eliminaci negativních efektů způsobených rozdílným schématem ochrany¹²⁴. Výsledkem těchto částečně kontradiktorních cílů je však seznam výjimek, který se ale z původního poměrně „harmonizačního“ počtu sedmi výjimek rozrostl na úctyhodných dvacet jedna možných výjimek.¹²⁵

¹²³ Recitál 32 IS.

¹²⁴ Recitál 31 IS.

¹²⁵ HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fair Use in Europe? In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>, s. 20.

Je skutečností, že již v době přípravy IS byla Právní poradní komise Komise¹²⁶ velmi skeptická k možnosti vytvoření taxativního výčtu autorských výjimek a navrhovala semi-otevřenou právní úpravu. Bohužel Komise ani názoru Právní poradní komise nepřisvědčila.¹²⁷ Některé členské státy (např. Dánsko, Švédsko) pak prosazovaly dokonce koncept generální klauzule s ohledem na skutečnost, že taxativní výčet výjimek by mohl brzdit rozvoj internetových služeb, protože by nemusel udržet krok s technologickým rozvojem.¹²⁸ Na základě tohoto argumentu je ostatně stávající úprava kritizována i ze strany některých autorů¹²⁹.

V prostředí nepředvídatelného technologického rozvoje může být nepochybně obtížné udržovat seznam uzavřených výjimek z autorského práva.¹³⁰ Zavedení obecné normy by tak mohlo být přínosné – ostatně i akademický návrh evropského autorskoprávního zákoníku skupiny Wittem¹³¹ má semi-otevřenou strukturu s několika definovanými výjimkami a obecným pravidlem třístupňového testu pro výjimky výslovně zákonem neaprobované.

Koncept taxativního seznamu výjimek bez jakýchkoliv mimo legislativních¹³² možností jeho rozšíření v dynamicky se vyvíjejícím světě moderních technologií pravděpodobně povede k rychlému zastarání právní úpravy. Je potřeba si uvědomit, že legislativní odpověď na evropské úrovni může trvat klidně i 10 let.¹³³ Tomu odpovídá i skutečnost, že již delší dobu se vede debata o rozšíření stávajícího seznamu výjimek z autorského práva.¹³⁴ Zastarání právní úpravy oproti realitě je nepochybně nežádoucí a v případě výjimek z práva autorského narušuje i rovnováhu mezi autory a uživateli, jelikož

¹²⁶Poradní orgán Komise ustanovený v květnu 1985 za účelem zkoumání a zhodnocení právních výzev spojených s budováním jednotného trhu. Více informací viz <http://ec.europa.eu/archives/ISPO/legal/en/lab/labdef.html>

¹²⁷ MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008, s. 100

¹²⁸*Ibidem*, s. 78.

¹²⁹Např. Christie, Aplin, Stamatoudi.

¹³⁰HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fair Use in Europe? In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>, s. 4.

¹³¹ Projekt spuštěný v roce 2002 jako spolupráce evropských akademiků za účelem posílení transparentnosti a konzistence autorského práva EU. Více informací viz www.copyrightcode.eu.

¹³² Rozuměj např. judikatorně na základě výkladu generální klauzule.

¹³³HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fair Use in Europe? In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>, s. 7.

¹³⁴EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Veřejná konzultace o revizi autorského práva EU, 5. 12. 2013 [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/consultation-document_en.pdf

taxativností ztrácejí uživatelé možnost nových liberačních důvodů souvisejících např. s rozvojem technologií.

Taxativní seznam výjimek z autorského práva není ani příliš kompatibilní s cílem technologické neutrality autorskoprávních norem, což původně uznávala i Komise.¹³⁵

Koncept taxativního výčtu opčních výjimek je často kritizován též jako neadekvátní pro dosažení požadované harmonizace a jsou pokládány i otázky po samotném naplnění podmínek normotvorného zmocnění, na základě kterého byla směrnice vydána.¹³⁶ Lze totiž obecně konstatovat, že vlády členských států přistoupily k implementaci čl. 5 IS takovým způsobem, aby byl minimálně dotčen jejich do té doby existující právní řád.¹³⁷

2.4.2 Vzájemný vztah výjimek

Jak již bylo konstatováno výše, výjimky z autorského práva v rámci EU mají svůj pramen buď ve směrnících představujících *lex specialis* k IS, nebo v čl. 5 IS. Z nich ty mající původ v *lex specialis* a výjimka dle čl. 5 (1) IS jsou obligatorní, zatímco transpozice ostatních výjimek obsažených v čl. 5 IS je ponechána na rozhodnutí členských států.

Důležitou se však nad rámec tohoto rozdělení výjimek z autorského práva jeví i vzájemná provázanost jednotlivých výjimek a to jak mezi výjimkami dle čl. 5 IS, tak i mezi výjimkami dle čl. 5 IS a jejich národními transpozicemi. Vzájemné překrývání výjimek v rámci jejich systému totiž může představovat významný interpretační problém v procesu aplikace práva a dále posilovat právní nejistotu subjektů v autorskoprávních vztazích. Vztah mezi výjimkami na evropské úrovni a na národní úrovni pak ovlivňuje právní jistotu z pohledu teritoriality. Této otázce se budeme věnovat nejdříve.

¹³⁵Viz EU. Zelená kniha – autorské právo ve znalostní ekonomice ze dne 16. 7. 2008, dokument č. KOM (2008) 466 konečné znění.

¹³⁶ Viz kapitola 1.4 a způsob jakým je odůvodněno zmocnění EU k přijímání legislativy v oblasti autorských práv.

¹³⁷KARAPAPA. *Private Copying*. 1. vyd. London: Routledge, 2012, s. 28.

V rámci veřejné konzultace o novelizaci autorského práva není skrývána skutečnost, že výjimky obsažené v IS jsou formulačně velmi obecné a je tak ponechána značná volnost členským státům v jejich interpretaci. Výjimky z autorského práva dle čl. 5 IS jsou tak pro členské státy spíše obecně načrtnuté prototypy výjimek, nežli precizně formulované normy. Členským státům je tak nejenom umožněno volit jednotlivé opční výjimky z taxativního seznamu v čl. 5 IS, ale zdálo by se, že i do jisté míry přizpůsobit obsah výjimek svým národním právním řádům.¹³⁸ Zároveň existuje řada situací, v nichž se na jeden akt užití autorského díla může nebo bude vztahovat více jmenovaných výjimek.¹³⁹

Na nejasnosti spojené s transpozičním prostorem ponechaným členským státům ukazuje i skutečnost, že nad oprávněním členských států měnit rozsah výjimek z autorského práva nenalezli shodu ani generální advokáti a SDEU. Zatímco se tak generální advokáti Trstenjak a Sharpstone domnívají, že opční povaha umožňuje členským státům ovlivňovat i jejich rozsah¹⁴⁰, SDEU několikrátě judikoval, že členské státy nemohou měnit rozsah výjimek, které se rozhodly transponovat do svého právního řádu.¹⁴¹

Ačkoliv tedy výjimky z autorského práva obsažené v čl. 5 IS a vybrané k transpozici členským státem jsou často vymezené pouze obecně, členské státy podle judikatury nejsou oprávněny upravovat jejich rozsah jinak, nežli jej s ohledem na třístupňový test omezit. Přitom si ale v praxi členské státy většinou v rámci implementace ponechaly své dosavadní výjimky z autorského práva, které jsou svým předobrazům v IS jenom volně podobné. To vedlo k tomu, že SDEU začal na základě předběžných otázek od národních soudů usilovat o precizní definici jednotlivých výjimek.¹⁴²

K překlenutí přílišné obecnosti výjimek v čl. 5 IS a národních rozdílů tak slouží judikatura SDEU zejména v případech, kdy SDEU vykládá použité legislativní definice a pojmy jako autonomní koncepty evropského práva.¹⁴³ Z tohoto pohledu by se

¹³⁸ HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fair Use in Europe? In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>, s. 14.

¹³⁹ Viz příkladu vzájemné provázanosti výjimek podle čl. 5 (2) a), b) a c), viz WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 1030.

¹⁴⁰ Stanoviska generálního advokáta ve věci C- 467/08; *Padawan*, odst. 43, 145/10; *Painer*, odst. 150 a C-457/11, odst. 35.

¹⁴¹ Např. rozsudek ve věci C-510/10; *TV2 Danmark*, odst. 36.

¹⁴² GRIFFITHS, Jonathan. Constitutionalising or Harmonising? The Court of Justice, the Right of Property and European Copyright Law. *European Law Review*. 2013, 38. s. 14.

¹⁴³ Viz např. výklad parodie obsažený v rozsudku ve věci C-201/13; *Deckmyn*.

ve výsledku jako nejflexibilnější a nejpraktičtější jevila transpozice IS do národního právního řádu formou přímého přebrání textu obecně definovaných prototypů s tím, že jejich konkrétní hranice budou vymezeny až v rámci judikatury. Takto provedená implementace by měla svým efektem velmi blízko k semi-otevřené normě.¹⁴⁴ Zároveň by ponechávala maximum prostoru pro hladkou harmonizaci skrze rozhodovací praxi SDEU.

Co se týče otázky vzájemného překrývání výjimek dle čl. 5 IS, je zřejmé, že Komise záměrně nechtěla vytvořit mezi opčními výjimkami hierarchii a ponechala zcela na vůli členských států, které výjimky transponují¹⁴⁵, aniž by vyjasnila jejich vzájemné vazby pro případ transpozice navzájem se překrývajících výjimek. Snaha o evropskou interpretaci jednotlivých výjimek ve vzájemné souvztažnosti je pak systematicky takřka nemožná, jak prokazuje i Silke.¹⁴⁶ Je tedy otázkou, jestli je reálné, aby judikatura SDEU byla schopna poskytnout v tomto směru konstantní vodítka.

Taková situace může pak ve svém důsledku vést k nutnosti, aby členské státy omezily některou z transponovaných výjimek ve prospěch právní jistoty, nebo k odsouzení aplikace národních výjimek tak, aby se nepřekrývaly, jako nepřípustného omezení jedné z nich.

Vzhledem k obecné definici jednotlivých výjimek a rozdílným podmínkám pro jejich aplikaci¹⁴⁷ tak dostáváme poměrně nepřehledný systém umožňující nepřeberné množství interpretací a transpozic. Takový systém s sebou přináší velmi nízkou úroveň právní jistoty a nahrává dalším teritoriálním odlišnostem.

Zatímco z taxativnosti seznamu výjimek primárně profitují autoři, a to zejména v situaci, kdy jejich rozsah je unifikovaný na základě *de facto* harmonizace provedené judikaturou SDEU, z jejich vzájemného překrývání a obecného vymezení profitují spíše uživatelé. Mohou tak totiž získat přístup k autorskému dílu na základě alternativní aplikace různorodých kritérií. Tento nechtěný prostor pro uživatele je ale v praxi

¹⁴⁴HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fair Use in Europe? In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>, s. 17.

¹⁴⁵WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 1027.

¹⁴⁶*Ibidem*, s. 1030.

¹⁴⁷Např. Výjimkou podle čl. 5 (2) (a) není kryto pořizování kopií notového zápisu.

fakticky limitován možností smluvního vyloučení výjimek z autorského práva v licenčních ujednáních, stávající judikaturou, která zapovídá rozšiřující transpozici výjimek do národního řádu, a třístupňovým testem (viz následující kapitola). Obě zainteresované skupiny jsou každopádně dotčeny právní nejistotou s těmito otázkami spojenou, a proto se domnívám, že této záležitosti by měla být věnována přiměřená pozornost.

2.4.3 Třístupňový test

Třístupňový test je původě nástroj mezinárodního práva zavedený nejdříve v rámci tzv. Stockholmské revize Bernské úmluvy¹⁴⁸ a později široce aplikovaný ve smlouvách TRIPS jako generální klauzule zavazující členské státy WTO v případě přijímání výjimek z autorského práva. Z tohoto pohledu byla tedy aplikace třístupňového testu závazná pro členské státy EU ještě před účinností IS. Na úrovni evropské legislativy je totiž třístupňový test obsažen v čl. 5 (5) IS.

Třístupňový test jako mezinárodněprávní i evropská norma obsahuje, jak již z jeho názvu vyplývá, tři kritéria:

- 1) Musí se jednat o zvláštní/specifický případ,
- 2) kdy nedochází k rozporu s běžným využitím díla,
- 3) a nejsou jím nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy nositele práv.

2.4.3.1 Mezinárodně právní výklad

Mezinárodněprávní výklad těchto kritérií byl podán v rámci panelu WTO¹⁴⁹, který řešil spor mezi USA a EU o přípustnost výjimky z autorského práva ve prospěch volného šíření hudby z rádia a televize na veřejných místech jako obchody, restaurace, aj. V rámci tohoto výkladu byl přijat koncept postupného posuzování jednotlivých kritérií,

¹⁴⁸ Proběhla v roce 1967.

¹⁴⁹ WTO. Zpráva panelu WTO ve věci přípustnosti § 110 (5) Amerického autorského zákoníku ze dne 15. 6. 2000, č.j. WT/DS160/R.

tj. vzestupné posuzování jednotlivých kritérií¹⁵⁰, přičemž vymezení jednotlivých kritérií bylo interpretováno spíše ve prospěch nositelů práv.

To se projevuje i ve výkladu prvního kritéria testu, kdy panel WTO nevyložil speciální případ ve smyslu, že se musí jednat o případ účelné výjimky ospravedlnitelné veřejnou politikou. Naopak zvolil výklad sémantický opírající se o výkladový slovník, tj. že speciální případ znamená takovou situaci, kdy je posuzovaná výjimka omezena kvalitativně i kvantitativně.

Takovýto úzký výklad je však logicky obhajitelný pouze ve vztahu k aplikaci výjimek, která musí být z důvodu dosažení spravedlivé rovnováhy mezi zájmy uživatelů a nositelů práv obezřetně restriktivní. Doslovné vztažení sémantického výkladu na samotné vymezení takových výjimek (což odpovídá mezinárodněprávní povaze testu v rozhodnutí panelu WTO) by znamenalo nepřipustnost např. výjimky ve prospěch osobní kopie.¹⁵¹

Restriktivní dopad takového sémantického výkladu je podpořen i přijatým systémem posuzování jednotlivých kritérií testu vzestupně. To znamená, že je postupně výjimka posuzována z hlediska každého jednotlivého kritéria testu a pokud nesplňuje parametry např. prvního kritéria, automaticky už nebude posuzována z pohledu druhého a třetího kritéria. Přitom třetí kritérium je možno považovat za nejvýznamnější nástroj pro vyvažování zájmů nositelů autorských práv a uživatelů (viz dále).¹⁵²

Příklon k zájmu nositelů práv je tak vidět na minimalizaci významu veřejného zájmu v rámci hodnocených kritérií¹⁵³, ale i na přísně ekonomickém přístupu při interpretaci rozporu s běžným využitím díla. V interpretaci panelem WTO je hlavním měřítkem zásahu do oprávněných zájmů nositelů práv rozumnost (ekonomická) nositelům práv způsobené újmy. Taková koncepce ale dovedena do důsledků by mohla *pro futuro*

¹⁵⁰ Panel v podstatě nepodal výklad ke třetímu kritériu, jelikož přípustnost výjimky zamítl již na základě druhého kritéria.

¹⁵¹ GERVAIS, Daniel J. Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three Step Test. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2005, Vol. 9 (1). s. 14.

¹⁵² *Ibidem*, s. 17.

¹⁵³ Hodnocení veřejného zájmu je obsaženo až ve třetím kritériu testu, tj. na posledním místě v rámci vzestupného hodnocení testu.

znamenat zánik výjimek z autorského práva, protože jakákoliv výjimka nespojená s přiměřenou kompenzací může znamenat potenciální újmu příjmům nositele práv¹⁵⁴.

Gervais se naproti tomu domnívá, že aplikace třetího kritéria by měla klást především důraz na posuzování přiměřenosti takové újmy. Veřejným zájmem ospravedlnitelná výjimka může totiž být přiměřená a aplikovatelná, i pokud povede k nerozumné ztrátě příjmu nositele práv.¹⁵⁵

Dle mého názoru panelem WTO provedený výklad tříступňového testu neodpovídá kontextu, v jakém tříступňový test vznikl. Předně se jedná o koncept pocházející z pera anglosaských vyjednavců na Stockholmské konferenci v roce 1967, proto je třeba na něj i v tomto duchu nahlížet, tj. jako na komplexní otevřenou právní normu, obdobně jako je např. doktrína fair use. Navíc snaha o zachování a ochranu výjimek z autorského práva byla jedním z hlavních témat WIPO diplomatické konference v roce 1996, na které byly přijaty WIPO internetové smlouvy.¹⁵⁶ O otevřenosti a permisivní povaze tříступňového testu svědčí i společné stanovisko přijaté k čl. 10 WCT smlouvy.¹⁵⁷

2.4.3.2 Evropský výklad

V rámci již existující závaznosti tříступňového testu pro jednotlivé členské státy EU na základě mezinárodního práva se tak neodbytně nabízí otázka po významu inkorporace tříступňového testu do IS. Je třeba si položit otázku, jestli tato „přímá inkorporace“ neznamená zavedení tříступňového testu do evropského práva jako nového a autonomního paradigmatu aplikace a výkonu výjimek z autorského práva.¹⁵⁸

¹⁵⁴PETERA, *Problematika interpretace tříступňového testu*, in Kříž, J., a kol., *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2008.

¹⁵⁵GERVAIS, Daniel J. *Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three Step Test*. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2005, Vol. 9 (1). s. 19.

¹⁵⁶HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fair Use in Europe? In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. s. 21-22.

¹⁵⁷WIPO. *Basic Proposal for the Substantive Provisions of the Treaty on Certain Questions Concerning the Protection of Literary and Artistic Works to Be Considered by the Diplomatic Conference* ze dne 30. 8. 1996 [online]. [cit. 2015-06-15]§ 12.09. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/diplconf/en/crn/dc/crn_dc_4.pdf

¹⁵⁸MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008., pravděpodobně bude rozebráno v další kapitole.

Osobně se domnívám, že třístupňový test v IS jako sekundární normotvorbě EU není pouze jednoduchým zopakováním normy mezinárodního práva už pro skutečnost, že plně podléhá autonomnímu výkladu ze strany SDEU. Rozdíl je i v jiném vymezení okruhu příjemců normy. V mezinárodněprávním kontextu jsou příjemci nepochybně výhradně členské státy WTO, ale v případě evropského práva z povahy směrnic též vyplývá, že může nastat přímý účinek.¹⁵⁹ Třístupňový test v evropském právu tak musí mít svůj význam i mimo regulaci legislativní pravomoci členských států.

V tomto smyslu, můžeme nahlížet na čl. 5 (5) IS jako na generální klauzuli pro interpretaci autorskoprávních výjimek¹⁶⁰, kdy jsou adresáty normy zejména evropské soudy při aktech aplikace práva – respektive konkrétněji při aplikaci výjimek z autorského práva dle čl. 5 IS. Třístupňový test tak představuje materiální náplň formálních kritérií výjimek z autorského práva tak, jak jsou obecně koncipovány v čl. 5 IS.¹⁶¹

Dokonce se lze domnívat, že jako generální podmínka představuje materiální jádro výjimek z autorského práva zakotvených i v jiných směrnících. Tento názor, tj. o aplikačním a zcela „evropském“ významu třístupňového testu, podporuje i původní koncepce čl. 5 (2) IS, kdy výjimky byly koncipovány široce, neboť limitující efekt na ně měla mít právě aplikace třístupňového testu.¹⁶² To by ostatně v širším kontextu vyplývalo i z mezinárodněprávní závaznosti třístupňového testu.

Restriktivní posouzení přípustnosti výjimek z autorského práva popsané v předchozí části subkapitoly by mohlo výrazně ovlivnit rovnováhu mezi individuálními a veřejnými zájmy v rámci autorského práva právě ve prospěch nositelů práv. Proto se odborníci z Max-Planckova institutu pro duševní vlastnictví a soutěžní právo v Německu v rámci své Deklarace za vyrovnanou interpretaci třístupňového testu¹⁶³

¹⁵⁹ Přímý účinek blíže viz kapitola 12. 3. 2 in TICHÝ, Luboš, Rainer ARNOLD, Jiří ZEMÁNEK, Richard KRÁL a Tomáš DUMBROVSKÝ. *Evropské právo*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011.

¹⁶⁰ Kterou ostatně je i z pohledu mezinárodního práva veřejného.

¹⁶¹ V tomto případě není od věci si všimnout paralely mezi podmínkami třístupňového testu a podmínkami aplikace mandatorní výjimky dle čl. 5 (1) IS .

¹⁶² WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010 , s. 1017.

¹⁶³ GEIGER, C., R. HILTY, J. GRIFFITHS a U. SUTHERSANNEN. Declaration a Balanced Interpretation of the "Three-Step Test" in Copyright Law. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*. 2010, 1(2).

zasahují za komplexní interpretaci třístupňového testu, tj. hodnocení jednotlivých kritérií v rámci testu ve vzájemné souvztažnosti.

SDEU se dnes svojí judikaturou přiklání na rozdíl od panelu WTO ke komplexnímu posouzení všech kritérií třístupňového testu. Příkladem budiž rozsudek ve věci *ACI Adam*¹⁶⁴, přičemž podrobnější rozbor třístupňového testu pak obsahuje stanovisko generálního advokáta Villalóna ve věci, dle něž bylo splnění prvního stupně indikováno existencí zákonem uznávané výjimky pro posuzovanou činnost a splnění třetího stupně v zásadě existencí kompenzačního poplatku za využívání výjimky (jednalo se o výjimku ve prospěch osobní kopie). Jádro posouzení věci tak mělo dle názoru generálního advokáta spočívat v hodnocení druhého kritéria testu.¹⁶⁵

2.4.3.3 Restriktivní nebo permissivní norma v autorském právu EU?

Posouzení druhého kritéria testu před nás pak klade otázku, zda má být třístupňový test de čl. 5 (5) IS vykládán jako restriktivní či permissivní norma ve vztahu k výjimkám z autorského práva. Recitály č. 15 a 44 v tomto smyslu odkazují právě na mezinárodněprávní výklad třístupňového testu a výslovně pak zejména na závazky vyplývající z WIPO internetových smluv. Odkaz na mezinárodněprávní úpravu nám však vzhledem k obsahu části subkapitoly 2.4.3.1 neposkytne jednoznačnou odpověď.

Podíváme-li se tedy do judikatury SDEU k této otázce, zjistíme, že je třístupňový test vykládán zejména jako restriktivní norma. Např. rozsudek SDEU ve věci *ACI Adam*¹⁶⁶ přistupuje k třístupňovému testu v rámci aplikace výjimek z autorského práva jako k restriktivní normě.¹⁶⁷ SDEU mimo jiné výslovně uvedl, že členské státy nemohou na základě čl. 5 (5) IS, tj. třístupňového testu, rozšířit rozsah jednotlivých výjimek z autorského práva.¹⁶⁸ V tomto rozsudku (jako i v mnoha dalších) se SDEU obecně přiklonil k tzv. zásadě striktní interpretace výjimek z autorského práva, která se

¹⁶⁴Rozsudek ve věci C-435/12; *ACI Adam*, odst. 39 a 40.

¹⁶⁵Stanovisko generálního advokáta ve věci C-435/12; *ACI Adam*.

¹⁶⁶Rozsudek ve věci C-435/12; *ACI Adam*.

¹⁶⁷QUINTAIS, João Pedro. Private Copying and Downloading from Unlawful Source. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2015, 46(1). s. 66.

¹⁶⁸ROSATI, Eleonora. Just a Matter of Laught? Why the Decision in Deckmyn is Broader than Parody. *Common Market Law Review*. 2015, 52(no. 2). s. 9.

promítla i v restriktivním výkladu třístupňového testu, čímž je ve výsledku ponechána menší diskrece čl. státům v rámci implementace č. 5 IS.¹⁶⁹ Takovému řešení tak rozhodně nelze upřít harmonizační efekt.

Restriktivní povaha třístupňového testu má i své historické odůvodnění související s legislativním vývojem IS. V původním návrhu IS měl třístupňový test hrát jednoznačně roli restriktivní normy limitující aplikaci široce definovaných výjimek z autorského práva (tj. v duchu semi-otevřené právní normy).¹⁷⁰ Těž v kontextu konečného znění čl. 5 IS jako seznamu 21 výjimek lze třístupňový test vnímat jako poradní normu pro interpretaci a aplikaci výjimek z práva autorského s primárním důrazem na ekonomickou sféru nositelů práv.¹⁷¹ To by vysvětlovalo i rozpor mezi restriktivním přístupem SDEU a částečně permisivním přístupem i autorskoprávně poměrně přísných jurisdikcí, jako např. Německa¹⁷², k třístupňovému testu.

Přesto zejména z akademické obce zaznívají hlasy po výkladu třístupňového testu jako poradní a návodné normy pro aplikaci výjimek z autorského práva, spíše než jako nástroje harmonizace autorského práva EU¹⁷³. To by též více odpovídalo praxi národních států, které používají třístupňový test v některých případech v permisivním smyslu. V kontextu upouštění od principu striktní interpretace výjimek z autorského práva v judikatuře SDEU v poslední době¹⁷⁴ se permisivní výklad třístupňového testu jeví jako vhodný nástroj k dosažení vyvážené rovnováhy.¹⁷⁵ A to zejména ve chvíli, kdy

¹⁶⁹ QUINTAIS, João Pedro. Private Copying and Downloading from Unlawful Source. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2015, 46(1). s. 87.

¹⁷⁰ WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, civ, s. 1018.

¹⁷¹ HUGENHOLTZ, P. Bernt. Fair Use in Europe? *In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>, s. 20.

¹⁷² Příklady in HUGENHOLTZ, P. Bernt. Fair Use in Europe? *In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>, s. 23 - Technical Information Library Hannover a Digital Press Review.

¹⁷³ GERVAIS, Daniel J. Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three Step Test. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2005, Vol. 9 (1). s. 20.

¹⁷⁴ Viz Rozsudky ve spojené věci C-403/08; *FAPL* a C-429/08; *Murphy* a ve věci C-117/13.

¹⁷⁵ GEIGER, C., R. HILTY, J. GRIFFITHS et al. *European Copyright Society opinion on the Judgment of the CJEU in Case C-201/13 Deckmyn – Limitations and exceptions as key elements of the legal framework for copyright in the European Union* [online]. 1. 11. 2014 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.create.ac.uk/european-copyright-society-limitations-and-exceptions-as-key-elements-of-the-legal-framework-for-copyright-in-the-european-union-opinion-on-the-judgment-of-the-cjeu-in-case-c-20113-deckmyn/> s. 5.

byl SDEU explicitně odmítnut názor, že výjimky z autorského práva musejí být do národních právních řádů transponovány restriktivně.¹⁷⁶

Je tedy otázkou, jak dalece se v rámci aplikace práva v případě výjimek z práva autorského uplatní permissivní výklad třístupňového testu. Z pohledu utilitaristické teorie ale představuje vhodný nástroj k vyvažování zájmů a proto nelze jeho dosavadní interpretaci v čistě restriktivním smyslu považovat za vhodnou. Jak bylo uvedeno výše, zejména třetí kritérium testu umožňuje promítnutí účelu výjimky do celkového posouzení její přípustnosti, což jako speciální pravidlo ve vztahu k obecné aplikaci výjimek z autorského práva použil SDEU např. u rozsudku ve věci *Painer*.¹⁷⁷

V tomto ohledu se domnívám, že třístupňový test je ještě stále nedoceneným autonomním nástrojem autorského práva EU.

2.5 Shrnutí

Komise se v rámci budování jednotného trhu s autorskoprávním obsahem a informačními službami snaží formou částečné harmonizace předejít rozdílným národním reakcím na výzvy pro autorské právo spojené s digitálními technologiemi.

Teritoriální restrikce, zejména v případě autorskoprávního obsahu v rámci informačních služeb však nadále přetrvávají a nebyly odstraněny ani implementací IS. Dosavadní legislativní snaha Komise totiž selhala při vymezení dostatečně pevného harmonizačního rámce - na evropské úrovni neexistuje jednotná definice autorského díla, není pro vymahatelnost autorských práv vyjasněna zásadní otázka, a to rozhodné právo, kterým se řídí zásah do práva autorského způsobený jedním aktem ve více jurisdikcích.

Zavedení taxativního seznamu opčních výjimek samo o sobě přineslo pouze sporný harmonizační efekt, krom toho, že členské státy jsou *pro futuro* výrazně¹⁷⁸ omezeny v zavádění nových výjimek. Za úspěšný harmonizační krok lze naopak považovat

¹⁷⁶Rozsudek ve věci C-201/13; *Deckmyn*, odst. 16 a 24.

¹⁷⁷Rozsudek ve věci C-145/10; *Painer*, odst. 116.

¹⁷⁸Menší výjimky lokálního významu jsou povoleny, ale pouze ve vztahu k analogovým technologiím – viz čl. 5 (3) o) IS.

progresivní implementaci třístupňového testu do IS, pokud na něj budeme nahlížet jako na generální interpretační pravidlo evropského autorského práva.

Významnou roli při dotváření finální podoby autorského práva EU a jeho harmonizace hraje až harmonizace aktivistickou judikaturou SDEU.¹⁷⁹ Díky ní lze identifikovat standard originality na úrovni autorského práva EU a jsou poměrně značně vyjasněny hranice svobody uvážení členských států při implementaci výjimek z autorského práva. Přesto zůstává nevyjasněna otázka rozhodného práva a vzájemných přesahů jednotlivých výjimek.

Stávající úprava autorského práva EU obecně usiluje o posílení postavení nositelů práv, což bylo i záměrem evropského zákonodárce. Nejvýrazněji je to vidět na zavedení taxativního seznamu výjimek z práva autorského ve vysoce dynamickém prostředí moderních technologií. O silném postavení nositelů práv svědčí i restriktivní povaha třístupňového testu, byť je zejména na úrovni judikatury SDEU otázkou, zda cílem je posílení autorských práv nebo posílení harmonizace autorských práv EU. Toto posílení nositelů práv je pouze částečně kompenzováno širokým přijímáním konceptu autorovy vlastní tvořivosti, jinými slovy poměrně vysokého standardu originality např. oproti anglosaské právní tradici.¹⁸⁰ Uživatelé též mohou do jisté míry těžit z nevyjasněných vzájemných vztahů mezi jednotlivými výjimkami.

Obě zainteresované skupiny díky nedostatečnému harmonizačnímu rámci a z toho plynoucí vysoké teritorialitě autorského práva v EU bezpochyby trpí značnou právní nejistotou, z vyjádření některých nositelů práv se však zdá, že jistá míra teritoriality jim vyhovuje, neb nabízí širší možnosti zhodnocení jejich práva. Z pohledu utilitaristické teorie se tedy zdá, že stávající úprava na této úrovni nedosáhla rovnováhy mezi zainteresovanými subjekty a spíše limituje užitek pro uživatele ve prospěch nositelů práv.

Další harmonizace je tedy principiálně žádoucí, a to zejména se zaměřením na jasné definování předmětu ochrany autorského práva (zde by v zásadě mohlo postačit legislativní upřesnění a zakotvení judikатурních závěrů) a vyjasnění systému výjimek

¹⁷⁹ROSATI, Eleonora. Just a Matter of Laught? Why the Decision in Deckmyn is Broader than Parody. *Common Market Law Review*. 2015, 52(no. 2). s .1.

¹⁸⁰TRITTON, Guy. *Intellectual Property in Europe*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002, s. 326.

z autorského práva ve vzájemných vztazích. Vzhledem k tomu, že totální harmonizace je nepřístupná¹⁸¹, je potřeba nastavit jasná pravidla pro určení rozhodného práva v případě příhraničních sporů a zamezit vzájemnému překrývání jednotlivých výjimek autorského práva. V případě určení rozhodného práva lze více než doporučit adoptovat již osvědčený model ze Směrnice o koordinaci.

Též by se mi jevilo v kontextu digitálních technologií a rostoucího ekonomického významu informačních služeb jako vhodné zavést *sui generis* právo po vzoru práva dle čl. 7 Směrnice o ochraně databází pro díla, která nesplňují standard originality, ale představují významnou investici či transformaci preexistenčního díla ze strany nového autora.

Vzhledem k nepředvídatelnosti míry technologického rozvoje a délce legislativní reakce evropského zákonodárce na technologické změny bych doporučil hledat cesty k posílení flexibility systému, zejména jako transformací ze systému uzavřeného do systému semi-otevřeného. Toho ale lze docílit dle mého názoru dlouhodobě i ponecháním reakce na SDEU skrze kombinaci třístupňového testu a obecné textace výjimek z autorského práva. Nejedná se tedy o otázku, která by musela být nutně řešena v rámci legislativní revize systému autorského práva EU.

¹⁸¹ Viz. čl. 167 SFEU

3. VÝJIMKY Z PRÁVA AUTORSKÉHO

V předcházející části této práce byla problematika výjimek z autorského práva nahlížena obecně v celkovém souhrnu a zejména z pohledu výstavby jejich systému na evropské úrovni. Komise však již v rámci veřejné konzultace identifikovala i některé konkrétní výjimky z autorského práva, které by mohly být v rámci revize autorského práva upraveny. V rámci této části tedy budou analyzovány právě tyto konkrétní výjimky. Jak již bylo zmíněno v úvodu, v případech, kdy v rámci veřejné konzultace padl návrh na zavedení nové výjimky z práva autorského a jedná se o aktivity úzce spojené s digitálním obsahem na internetu, byly tyto přesunuty až do poslední části této práce.

3.1 Výjimky z práva autorského pro knihovny

Možnost revize výjimek z autorského práva se vztahuje především na výjimky ve prospěch knihoven, muzeí a obdobných institucí (dále jen „knihovny“). Na knihovny se z režimu opětných výjimek v čl. 5 IS vztahují zejména výjimky uvedené v člancích 5 (2) a), 5 (2) c) a 5 (3) n) IS. V této souvislosti vzniká otázka, zda je stávající pokrytí výjimkami dostatečné pro to, aby knihovny mohly plnit své cíle a očekávání společnosti.¹⁸² V následujících kapitolách tak budu analyzovat aktivity, které jsou důvodem pro zvažování revize stávajících výjimek.

3.1.1 Masová digitalizace autorských děl

V souvislosti s rozvojem digitálních technologií se zejména hovoří o digitalizaci kulturních fondů a z toho plynoucím dalším nakládání s takto vytvořeným digitálním obsahem. To však v první řadě znamená vytvoření digitální kopie autorského díla. Zatímco vytváření analogových kopií je ve většině případů kryto výjimkou dle

¹⁸² UNESCO. *Public Library Manifesto*, 1994[online] [cit. 2015-07-15]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/webworld/libraries/manifestos/libraman.html>.

čl. 5 (2) a), použití jakéhokoliv digitálního média je z režimu aplikace této výjimky výslovně vyloučeno¹⁸³.

Další v úvahu tak připadá výjimka podle čl. 5 (2) c). Tato výjimka dopadá na veřejně přístupné instituce¹⁸⁴. Další podmínkou aplikace je neexistence přímého či nepřímého, hospodářského či komerčního prospěchu z takové činnosti. Na rozdíl od výjimky podle čl. 5 (2) a) je technologicky neutrální a umožňuje tak akty rozmnožování autorského díla i v digitální podobě. Využití této výjimky je ale možné pouze v případě tzv. „zvláštních úkonů“.

Tato výjimka je ve své aplikaci výslovně limitována pouze na „zvláštní úkony“, aniž by bylo dále specifikováno, co se takovými zvláštními úkony rozumí a jaký je jejich účel.¹⁸⁵ To lze chápat jako volnost členských států si stanovit, jaké činnosti knihoven na základě svých kulturních tradic považují za oprávněné k takové výjimce.

Lze se ale též domnívat na základě systematického výkladu, že se jedná zejména o odkaz na první kritérium třístupňového testu¹⁸⁶ a označením „zvláštní úkony“ je stanovena vyšší míra restrikce pro jeho interpretaci. Jako průchozí třístupňovým testem tak lze např. chápat zejména situace, kdy je digitalizace předpokládána ve veřejném zájmu zákonodárcem (např. v případě audiovizuálních děl zachycených na analogových nosičích¹⁸⁷).

Protože se Komisi podařilo dosáhnout v rámci dialogů zainteresovaných stran řešení této otázky v podobě dobrovolných licencí v případě starších děl, která již nejsou komerčně dostupná¹⁸⁸, mám za to, že stávající výjimky vztahující se na digitalizaci

¹⁸³WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 1029.

¹⁸⁴Recitál 41, věta první.

¹⁸⁵WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 1037.

¹⁸⁶Viz subkapitola 2.4.3.

¹⁸⁷EU. Sdělení Komise i2010: digitální knihovny ze dne 30. 9. 2005, dokument č. KOM (2005) 465 konečné znění.

¹⁸⁸Viz EU.Memorandum o porozumění mezi zástupci evropských vydavatelů a Evropskou unií nevidomých [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/copyright-info/2010/20100914_mou_en.pdf

fondů knihoven jsou dostatečně doplněny tímto „soft“ nástrojem, přičemž tato výjimka je tak rovnocenně respektována všemi zainteresovanými subjekty.

3.1.2 Online půjčování a zpřístupnění autorských děl

Zásadní otázkou moderní činnosti knihoven je, jak dosáhnout širšího zpřístupnění digitalizovaných materiálů veřejnosti, ať již je digitalizovali nositelé práv či samy knihovny. Mnohé knihovny totiž v souladu se svým posláním a rolí brány k informacím¹⁸⁹ usilují o masovou digitalizaci a zpřístupnění celého fondu v digitální podobě, včetně aktuálně komerčně dostupných děl, internetových článků a dalšího digitálního autorskoprávního obsahu. S tím souvisí i otázka rozšíření klasických služeb knihoven v digitálním prostředí, tzn. zejména půjčování autorských děl v digitálním formátu mimo prostory knihovny.

Tato snaha knihoven je ale významně limitována nejenom ustanoveními IS, ale v případech, kdy knihovny získávají nové knihy již v digitálním formátu na základě ujednání s nakladatelem, i jednotlivými licenčními ujednáními. Tato licenční ujednání pak mnohdy představují přísnější kontrolu nad informacemi ze strany nakladatelů.¹⁹⁰

V případě rozšíření knihovnických služeb v digitálním prostředí je především dotčeno právo na sdělování díla veřejnosti dle čl. 3 IS. Na rozdíl od práva na reprodukci, v případě tohoto práva jsou výjimky ve prospěch knihoven značně limitovány. Na základě recitálu č. 40 IS je dokonce z rozsahu možných výjimek z práva autorského výslovně vyloučeno online poskytování digitalizovaného autorského obsahu knihovnami veřejnosti¹⁹¹. S tím je spojeno i právo členských států nadále omezit výlučné právo na veřejné půjčování¹⁹². Dá se tak říci, že působnost knihoven v této oblasti bez souhlasu nositelů práv je IS explicitně vyloučena.

¹⁸⁹FISCHMAN AFORI, Orit. The Battle over Public E-Libraries: Taking Stock and Moving Ahead. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2013, 44(4). s. 394.

¹⁹⁰*Ibidem*, s. 397.

¹⁹¹WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 1038.

¹⁹²Čl. 5 Směrnice Rady č. 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem.

Knihovny jsou tak oprávněny ke zpřístupňování autorských děl v digitální podobě bez svolení autora pouze na terminálech ve svých prostorách na základě čl. 5 (3) n) IS. Tato výjimka slouží pouze jako obdoba klasického zpřístupňování autorských děl zachycených na analogových nosičích.¹⁹³ Proto v jejím rámci platí i obdobné podmínky, tj. že zpřístupňované dílo musí být součástí sbírek takové instituce a musí být zpřístupněno pouze jednotlivcům za účelem jejich osobního studia nebo výzkumu¹⁹⁴. Další podmínkou je skutečnost, že se musí jednat o dílo, které již není předmětem prodeje či licenčních podmínek. V případě licencovaného digitálního obsahu je tak aplikace této výjimky vyloučena jednak samotnou existencí licenčních ujednání a jednak skutečností, že z pohledu práva v takovém případě knihovny většinou ani nemají dílo k dispozici jako součást svých sbírek a pouze si platí přístup k němu a to na omezenou dobu.¹⁹⁵

To však neznamená, že by knihovny neplnily a nemohly plnit v digitálním prostředí svou roli. Jsou však limitovány získáním souhlasu nositelů práv skrze licenční ujednání k digitalizovanému obsahu a to i v případě, že digitalizaci provedla sama knihovna. Z tohoto pohledu jsou výše uvedená omezení výjimek dle čl. 5 IS ve vztahu k veřejnému zájmu dle mého názoru příliš restriktivní, zejména pro svoji přílišnou technologickou zatíženost.

Jestliže má knihovna ve svém fondu legálně získanou knihu, není omezena v jejím zpřístupňování veřejnosti v rámci svých činností. Pokud však pouze změní, i legálně, technologii zachycení autorskoprávního obsahu, nemůže v takovém případě autorské dílo zpřístupňovat veřejnosti, a to ani ve svých prostorách. A to i přes pozitivní dopad veřejných zdrojů informací na nižší socio-ekonomické vrstvy, který je uznáván i Komisí a podporován programem masové digitalizace kulturních fondů.¹⁹⁶ Paradoxně by tak knihovna měla spíše zpřístupňovat autorské dílo zachycené na poškoditelném fyzickém substrátu než v ekonomičtější digitální podobě.

¹⁹³WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 1056.

¹⁹⁴ Na rozdíl od výjimky dle čl. 5 (3) b) se ale nepožaduje „vědecký výzkum“.

¹⁹⁵FISCHMAN AFORI, Orit. The Battle over Public E-Libraries: Taking Stock and Moving Ahead. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2013, 44(4). s. 395.

¹⁹⁶EU. Sdělení Komise i2010: digitální knihovny ze dne 30. 9. 2005, dokument č. KOM (2005) 465 konečné znění.

IS tak svými ustanoveními nutí knihovny k uzavření licenčních ujednání, což je obecně ospravedlnitelné, ale ignoruje skutečnost, že knihovny nemají dostatečnou možnost vyjednat si oproti velkým nakladatelským společnostem vyrovnané licenční podmínky. To vede k výraznému omezení možnosti šíření a společenského využití digitalizovaného autorskoprávního obsahu skrze restriktivní licenční ujednání, která přesahují exklusivní povahu práv přiznaných nositelům práv autorským právem.¹⁹⁷ Na základě těchto restriktivních licencí je přístup k autorskoprávnímu obsahu omezen i ve vztahu k tak tradičně autorským právem nekrytým aktům, jako je možnost konsumovat autorské dílo. Taková ustanovení pak jdou přímo proti poslání knihoven, jak např. potvrzuje i Charta práv Americké asociace knihoven.¹⁹⁸

Ve spojení s neexistujícím zákazem smluvního obcházení zákonných výjimek z autorského práva¹⁹⁹ totiž dochází k faktickému posunu teoreticky vyvážené autorskoprávní úpravy v této oblasti směrem ve prospěch nositelů práv s negativními dopady na fungování knihoven. A to i přesto, že takovéto restriktivní licence ve svém důsledku neznamenají tolik omezení pro samotné knihovny jako pro jejich uživatele.

Nadto systém tržních licenčních ujednání komplikuje i management fondu knihoven, jelikož za snadno splnitelného předpokladu, že knihovna licencuje digitální obsah od více nakladatelů²⁰⁰, nastává situace trefně popsaná vedoucím oddělení práv duševního vlastnictví Britské knihovny „*knihovny jsou vystaveny situaci, která je obdobná tomu, kdyby v analogovém prostředí přišla každá kniha s rozdílnou smlouvou umožňující rozdílné využití. Jak může být v takovém případě legálně nebo prakticky organizován přístup ke znalostem?*“²⁰¹

Pokud se tedy objevují názory, že komunikace autorských děl v digitální podobě knihovnami by měla být pokryta výjimkou z autorského práva²⁰², domnívám se, že

¹⁹⁷ FISCHMAN AFORI, Orit. The Battle over Public E-Libraries: Taking Stock and Moving Ahead. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2013, 44(4). s. 393.

¹⁹⁸ AMERICAN LIBRARY ASSOCIATION. *Library Bill of Rights*, 1939, ve znění potvrzení z roku 1996, [online] [cit. 2015-07-15]. Dostupné z: <http://www.ala.org/advocacy/intfreedom/librarybill>.

¹⁹⁹ Viz kapitola 4.3.

²⁰⁰ Což bude velmi často případ zejména univerzitních a akademických knihoven.

²⁰¹ FISCHMAN AFORI, Orit. The Battle over Public E-Libraries: Taking Stock and Moving Ahead. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2013, 44(4). s. 407.

²⁰² EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Veřejná konzultace o revizi autorského práva EU, 5. 12. 2013 [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/consultation-document_en.pdf

stimulem pro takové požadavky je především právě celosvětově rozšířená praxe restriktivních licencí²⁰³, která nejvíce vede k vychýlení systému v tomto konkrétním případě na stranu nositelů práv. Obdobný problém představuje i vyloučení doktríny „vyčerpání práv“²⁰⁴ v digitálním prostředí. Příčiny vedoucí k požadavku na novou výjimku z autorského práva EU jsou sice legitimní, ale jak bude popsáno dále, jejich navrhované řešení k rovnováze nepovede.

Obecně se domnívám, že požadovaná výjimka je v zásadě nerealizovatelná, jelikož v podobě půjčování či jiného sdělování digitálního obsahu v plošné podobě by nutně byla minimálně v rozporu s normálním využitím autorského díla. Nesplňovala by tak podmínky stanovené v třístupňovém testu a její aplikace by tak byla bez dalšího vyloučena. Nelze totiž mít pochyb, že bez dalšího by touto formou docházelo ke zjevným a znatelným zásahům do ekonomických příjmů nositelů práv, jelikož knihovny by se tak staly branami k digitalizovanému autorskoprávnímu obsahu za účelem jeho dalšího nelegálního využívání.

Je pravdou, že problém nesouladu s třístupňovým testem by mohl být právě v kontextu komplexního posuzování třístupňového testu²⁰⁵ legislativně řešen zavedením požadavku přiměřené kompenzace pro nositele práv. Tím by ale byla ignorována skutečnost, že kompenzační poplatky představují jednu z nejnámennějších překážek volnému pohybu zboží a služeb na straně autorského práva EU. To neznamená, že by členské státy toto oprávnění nositelů práv nemohly k nové výjimce zavést, dokonce v souvislosti s třístupňovým testem mohou být k tomu i povinny²⁰⁶, ale nelze to nejméně z pohledu Komise a motivací pro harmonizaci autorského práva považovat za žádoucí.

Další možností řešení je propracovaný systém managementu autorských práv a technických opatření ochrany, která by znemožnila nebo výrazně prodražila kopírování zapůjčeného digitálního autorskoprávního obsahu za účelem jeho dalšího šíření. Této otázce je věnováno více prostoru v rámci kapitoly 4.3, ale osobně mám za

²⁰³FISCHMAN AFORI, Orit. The Battle over Public E-Libraries: Taking Stock and Moving Ahead. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2013, 44(4). s. 404.

²⁰⁴Viz čl. 4.2 IS a rozsudek Soudního dvora ve věci C-78/70; *Deutsche Grammophon*.

²⁰⁵GEIGER, C., R. HILTY, J. GRIFFITHS a U. SUTHERSANNEN. Declaration a Balanced Interpretation of the "Three-Step Test" in Copyright Law. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*. 2010, 1(2).

²⁰⁶WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 1027.

to, že právě v případě knihoven jako veřejných právnických institucí je většina obecných negativ spojených s touto otázkou vyloučena.

3.1.3 Shrnutí

Obecně nelze pochybovat, že v kontextu stávající praxe by požadovaná výjimka z práva autorského ve prospěch zpřístupňování digitálního autorskoprávního obsahu veřejnosti v rámci činnosti veřejných knihoven byla výrazně v neprospěch nositelů práv. V rámci případné revize autorského práva by se ve vztahu ke knihovnám měla Komise jednak zaměřit na posílení technologické neutrality výjimky dle čl. 5 (3) n) IS a na vyrovnaní relativní tržní síly za situace, kdy většina nakladatelských oprávnění je v rukou několika málo nakladatelství, jejichž relativní tržní síla je pak oproti např. regionální knihovně výrazně vyšší.²⁰⁷

Otázka stávajícího umožnění smluvního obejití zákonných výjimek v autorském právu EU bude ještě jednou rozebrána dále obecně ve vztahu k veškerému digitálnímu obsahu (viz část 4). Je však dle mého názoru nezpochybnitelné, že z důvodu svého poslání a sociálního ospravedlnění jako nástroje pro narovnání tržních selhání na trhu znalostí a informací²⁰⁸, nejsou knihovny jednoduše další z mnoha uživatelů v mapě rozdílných zainteresovaných subjektů²⁰⁹.

Proto bez ohledu na obecné závěry bych s ohledem na výše uvedené jako cestu k narovnání faktické nerovnováhy mezi knihovnami a nositeli práv doporučoval zejména pro smluvní licenční vztahy, kde je jednou stranou knihovna, zavést zákaz smluvního vyloučení aplikace zákonných ustanovení o výjimkách z autorského práva. Ostatně obecně je takový zákaz součástí národní legislativy některých členských států EU²¹⁰. Výrazně by se tak zvýšila právní jistota knihoven ve vztahu k poskytnutému digitálnímu obsahu a jeho dalšímu šíření, jakož i příjemců takového dalšího šíření.

²⁰⁷ FISCHEMAN AFORI, Orit. The Battle over Public E-Libraries: Taking Stock and Moving Ahead. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2013, 44(4). s. 410.

²⁰⁸ *Ibidem*, s. 410.

²⁰⁹ *Ibidem*, s. 393.

²¹⁰ Irsko, Belgie a Portugalsko.

3.2 Výjimka pro vyučování a výzkum

V čl. 5 (3) a) IS je obsažena výjimka ve prospěch nekomerční výuky a výzkumu. Jedná se fakticky o dvě výjimky, pro něž je společná podmínka spočívající v aprobované činnosti a apel na osobnostní práva autora (morální práva).

Společnou podmínkou aplikace čl. 5 (3) a) IS je tak především vždy uvedení zdroje a autora používaného autorského díla, je-li to možné. Je otázkou, jak posuzovat možnost splnění této podmínky v případech, kdy se autor k dílu nehlásí²¹¹. Silke se domnívá, že zásadním limitem plnění podmínek je zásada *impossiblum nulla est obligatio*, ale též konstatuje, že se jedná o kritérium nedostatečné. A to zejména za situace, kdy IS nedefinuje, jaká míra úsilí je ze strany subjektu, který se chce o výjimku z autorského práva opřít, vyžadována, aby byla prokázána nemožnost splnění podmínky.²¹² V tomto případě je v autorském právu EU k dispozici aplikovatelná analogie v podobě úsilí, jež je nutné vynaložit k možnosti použít autorské dílo bez souhlasu nositele práv podle čl. 3 Směrnice o osiřelých dílech.²¹³

Další společnou podmínkou je forma a rozsah využití autorského díla, kdy ze samotného textu vyplývá, že tyto výjimky z práva autorského jsou ospravedlnitelné pouze nekomerčním účelem, přičemž komerčnost či nekomerčnost účelu by měla být posuzována indiferentně od organizační struktury a financování subjektu, který uvedenou výjimku využívá²¹⁴. Zároveň přímé spojení mezi využitým autorským dílem a nekomerčním účelem je určující pro rozsah výjimky, jelikož se musí jednat o využití pouze v rozsahu opodstatněném nekomerčním účelem, což navádí aplikační praxi k restriktivnímu výkladu těchto výjimek.

²¹¹ Na druhou stranu za uvedení autora lze legitimně považovat uvedení pseudonimu, pod kterým byla práce publikována.

²¹² WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 1044.

²¹³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU ze dne 25. října 2012 o některých povolených způsobech užití osiřelých děl.

²¹⁴ Recitál č. 42 IS.

3.2.1 Vyučování

V případě výjimky ve prospěch vyučování se pak smí jednat pouze o použití za ilustračním účelem.²¹⁵ Je tak kladen poměrně vysoký nárok na *ad hoc* posuzování každého případu evropskými soudy. Posuzování evropskými soudy pak dále stěžuje odlišná transpozice členskými státy, která je povětšinou postavena na materiálním převzetí již v národním právu zažitých právních institutů. Ostatně velká rozdílnost v transpozici a obsahové náplni těchto výjimek je uváděna jako důvod pro zařazení této výjimky mezi ty, které by mohly být revidovány.²¹⁶

Výjimka ve prospěch vyučování není limitována druhem použitého média, ale pouze účelem, takže vytváření kopií autorských děl a jejich distribuce v rámci jakkoli organizovaného vyučování, přičemž vyučováním je rozuměno vyučování na všech úrovních vzdělávací soustavy i mimo ni,²¹⁷ při splnění výše uvedených možností je výjimkou kryta již dnes. Pokud se tedy v konzultačním dokumentu Komise²¹⁸ hovoří o hlasech volajících po větším zohlednění dálkového učení a studia z domova, domnívám se, že se spíše jedná o volání po zjednodušení a zpřehlednění systému výjimek a odstranění dopadů již v předchozí subkapitole zmíněných restriktivních licenčních podmínek na digitální autorskoprávní obsah.

3.2.2 Výzkum

Co se týče aplikace výjimky dle čl. 5 (3) a) IS na oblast výzkumu, je třeba nejdříve zdůraznit, že se musí jednat na rozdíl od jiných výjimek²¹⁹ o „vědecký“ výzkum.

²¹⁵ Např. pro potřeby učebnice malířství bude opodstatněné pro demonstraci osobitého stylu autora uvést pouze jednu kopii jednoho z jeho děl, další ilustrační kopie dalších děl budou již výjimkou v závislosti na pravděpodobně odborném posouzení z kolika reprodukcí lze spolehlivě vystihnout podstatu autorova stylu.

²¹⁶ EU. Sdělení Komise i2010: digitální knihovny ze dne 30. 9. 2005, dokument č. KOM (2005) 465 konečné znění.

²¹⁷ WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 1043.

²¹⁸ EU. Sdělení Komise i2010: digitální knihovny ze dne 30. 9. 2005, dokument č. KOM (2005) 465 konečné znění.

²¹⁹ Srovnej Čl. 5(3) n) IS.

Vědeckost lze spatřovat zejména v postupu provádění činnosti, tj. v systematičnosti a metodičnosti.²²⁰

Zejména v oblasti vědeckého výzkumu a uvnitř komunity vědeckých pracovníků je licenční rámec pro rozvoj společnosti extrémně důležitý. O to více alarmující je zjištění, že podobně jako ve výše rozebíraném případě knihoven, i v oblasti akademické sféry se vedle alternativních tržních modelů „volné distribuce znalostí“, např. pod tzv. creative commons²²¹, uplatňují restriktivní licence. Akademická obec totiž zjistila, že licenční podmínky nakladatelů vědecké literatury vytvářejí bariéry v přístupu k informacím, jelikož digitální výměna aktuálních vědeckých publikací a článků je založena na uzavřeném zpoplatněném přístupu do databází.²²²

Vezmeme-li v úvahu skutečnost, že nemalé procento takových autorských děl ze své podstaty vychází často z výzkumu dotovaného veřejným sektorem, dostáváme poměrně alarmující obrázek komercializace za pomoci veřejného sektoru generovaných informací skrze autorskoprávní ochranu.

3.2.3 Základní právo na informace, výzkum a vyučování

Zejména v oblasti akademického vzdělávání a výzkumu pak lze uvalení restriktivních licenčních podmínek na přístup k autorskoprávnímu obsahu vnímat i jako porušení akademické intelektuální svobody jako speciální odnože svobody projevu.²²³ V Evropské chartě základních lidských práv je uvedena výslovně v čl. 13 akademická svoboda, byť v tomto případě spíše jako právo na sebevyjádření. Oproti tomu v čl. 11 je definována samostatně svoboda projevu a právo na informace, přičemž hodnocení dopadu základních lidských práv na aplikaci autorskoprávních předpisů již bylo několikrátě předmětem posouzení SDEU.²²⁴

²²⁰WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 1043.

²²¹Veřejný licenční typ, který je postaven na veřejném návrhu neurčitěmu okruhu osob k bezplatnému a nedovalatelnému užití díla podle podmínek creative commons – blíže viz <http://creativecommons.org/>

²²²FISCHMAN AFORI, Orit. The Battle over Public E-Libraries: Taking Stock and Moving Ahead. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2013, 44(4). s. 398-399.

²²³*Ibidem*, s. 409.

²²⁴Viz např. kapitola 4.2.

Tato skutečnost má svůj význam zejména v souvislosti se snahou o judikaturní vymezení hranic autorského práva, které lze sledovat napříč všemi členskými státy EU. Neohraničenost autorského práva vede soudy k hledání nových nástrojů k jeho limitaci v kontextu extenzionalistického tlaku ze strany nositelů práv²²⁵.

V rámci tohoto procesu s odkazem na snahu o docílení rovnováhy mezi zainteresovanými subjekty stále více dochází k implementaci ústavněprávního diskurzu do autorskoprávních případů, což se dotýká i SDEU.²²⁶ Důvodem pro to je stále vzrůstající napětí mezi autorským právem a základními lidskými právy, přičemž je snahou aplikovat autorské právo tak, aby nekolidovalo s dalšími právy zainteresovaných subjektů.²²⁷

Z tohoto pohledu je třeba zejména připomenout, že výše uvedená svoboda projevu a právo na informace jsou stejně jako všechna práva zakotvená v Evropské chartě lidských práv postaveny na roveň právům zakotveným v primárních pramenech evropského práva²²⁸. Tímto vstupuje i formálně napříč Evropou sdílený diskurs základních lidských práv do evropského práva. Přitom jedním ze základních nástrojů ústavního práva je pak princip proporcionality²²⁹, který je i vlastním principem evropského práva zakotveným v jeho primárních dokumentech²³⁰.

S ohledem na tento princip již SDEU judikoval, že „členské státy při provádění výše uvedených směrnic dbát na to, aby se opíraly o výklad těchto směrnic, který umožní zajistit spravedlivou rovnováhu mezi jednotlivými základními právy chráněnými právním řádem Společenství“²³¹, a dále ústavněprávní diskurs propojil s principem proporcionality v rozsudcích *Scarlet Extended* a *SABAM*²³².

²²⁵ GRIFFITHS, Jonathan. Dematerialization, Pragmatism and the European Copyright Revolution. *Oxford Journal of Legal Studies*. 2013, 33(4). s. 2.

FISCHMAN AFORI, Orit. Proportionality - A New Mega Standard In European Copyright Law. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2014, 45(8). s. 898.

²²⁶ GRIFFITHS, Jonathan. Constitutionalising or Harmonising? The Court of Justice, the Right of Property and European Copyright Law. *European Law Review*. 2013, 38. s. 1.

²²⁷ FISCHMAN AFORI, Orit. Proportionality - A New Mega Standard In European Copyright Law. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2014, 45(8). s. 909.

²²⁸ Čl. 6 (1) Smlouvy o EU.

²²⁹ FISCHMAN AFORI, Orit. Proportionality - A New Mega Standard In European Copyright Law. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2014, 45(8). s. 890.

²³⁰ Čl. 5 (4) smlouvy o EU a čl. 52 (1) Evropské charty základních lidských práv.

²³¹ Rozsudek ve věci C-275/6; *Promusicae*, odst. 68

²³² Rozsudky ve věci C-70/10 *Scarlet extended* a C-360/10 *SABAM*.

Princip proporcionality má dvě hlavní kritéria, která musí být splněna kumulativně, a to kritérium vhodnosti a nutnosti.²³³ Restriktivní licence a zneužívání smluvní svobody v nerovném tržním postavení smluvních stran rozhodně nelze považovat za vhodný ani nutný nástroj k realizaci práv autorů, zejména v případě autorského díla v podobě akademické práce vycházející z veřejného výzkumu.

3.2.4 Shrnutí

S ohledem na výše uvedené se domnívám, že i v případě výjimky ve prospěch výzkumu a výuky je třeba zamezit vyloučení těchto precizně formulovaných a vyvážených výjimek smluvními ujednáními. Je však otázkou, zda takový úkol svěžit zákonodárci, či naopak v kontextu ústavněprávního diskurzu čekat na judikaturu SDEU, která odmítne takovou praxi jako odporující základním svobodám EU. Ostatně zejména pole výzkumu a výuky spadá do oblasti předávání znalostí, přičemž o volném pohybu znalostí se hovoří o jako tzv. páté svobodě jednotného trhu²³⁴.

V této oblasti může být řešení ponecháno též na aktivitě jednotlivých členských států, které mohou zajistit, aby výsledky veřejného výzkumu byly dále zprostředkovány skrze otevřené formy licencí. To by odpovídalo doporučení tzv. Finchovy zprávy, aby byl zajištěn větší přístup k výsledkům výzkumu skrze rozdílné modely²³⁵ a bylo by to též plně v souladu s oprávněními členských států podle čl. 6 (4) IS.

3.3 Výjimka pro lidi s postižením

Výjimka z práva autorského ve prospěch zdravotně postižených je zakotvena v čl. 5 (3) b) IS. Vzhledem k tomu, že EU zahájila přípravy na ratifikaci Marakéšské smlouvy o usnadnění přístupu ke zveřejněným dílům pro zrakově postižené osoby a pro

²³³FISHMAN AFORI, Orit. Proportionality - A New Mega Standard In European Copyright Law. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2014, **45**(8): s. 899.

²³⁴EU. Sdělení Komise Jednotný trh pro Evropu 21. Století ze dne 20. 11. 2007, dokument č. KOM (2007) 724 konečné znění.

²³⁵FISCHMAN AFORI, Orit. The Battle over Public E-Libraries: Taking Stock and Moving Ahead. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2013, 44(4). s. 399.

osoby s poruchami čtení²³⁶, je možné, že v této souvislosti bude třeba evidovat znění této výjimky.²³⁷

3.3.1 Porovnání výjimky podle IS a podle Marakéšské smlouvy

Ačkoliv čl. 5 (3) b) IS je především opční výjimkou z autorského práva, s přijetím Marakéšské smlouvy se toto po materiální stránce změní. Marakéšská smlouva zavazuje signatáře podpořit dostupnost autorských děl ve prospěch beneficentů dle smlouvy tak, že do svého právního řádu zavedou povinně výjimku z autorského práva pro autorizované osoby vytvářet „přístupné“ kopie autorských děl bez souhlasu autora a distribuovat je beneficentům dle smlouvy. Stejně tak beneficenti mají být oprávněni v rámci výjimky z autorského práva k pořizování přístupných kopií autorských děl vlastními silami, či při jejich vytváření asistovat, mají-li legální právo přístupu k autorskému obsahu²³⁸.

Oproti Marakéšské smlouvě, která za beneficenty označuje pouze osoby s takovým zdravotním postižením, které omezuje jejich schopnost číst²³⁹, výjimka dle IS nelimituje beneficenty výjimky konkrétním zdravotním postižením. Výjimka se pak uplatní pouze v nezbytném rozsahu, tzn. pouze v případech, kdy autorské dílo není zdravotně postiženým dostupné jinak, třeba i na komerční bázi.²⁴⁰ Ve vztahu k neslyšícím to např. znamená, že možnost využití této nabídky je limitována skutečností, zda dostupné komerční kopie autorského díla umožňují nastavit titulky, za předpokladu, že postižený umí číst (neaplikuje se tedy např. na malé děti).

Tato koncepce v případě zrakově postižených²⁴¹ není ani v rozporu s Marakéšskou smlouvou, jelikož její čl. 4 (4) výslovně umožňuje omezit zavedenou výjimku

²³⁶Marakéšská smlouva o usnadnění přístupu k vydaným dílům zrakově postiženým či osobám jinak zdravotně omezeným při čtení tištěných materiálů přijatá dne 28. 6. 2013.

²³⁷EU. Sdělení Komise i2010: digitální knihovny ze dne 30. 9. 2005, dokument č. KOM (2005) 465 konečné znění.

²³⁸Zejména čl. 4 (1) a 4(2) Marakéšské smlouvy o usnadnění přístupu k vydaným dílům zrakově postiženým či osobám jinak zdravotně omezeným při čtení tištěných materiálů přijatá dne 28. 6. 2013.

²³⁹Čl. 3 Marakéšské smlouvy o usnadnění přístupu k vydaným dílům zrakově postiženým či osobám jinak zdravotně omezeným při čtení tištěných materiálů přijatá dne 28. 6. 2013.

²⁴⁰WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 1046.

²⁴¹Zkratka pro celé vymezení beneficentů podle Marakéšské smlouvy.

ve prospěch zrakově postižených skutečností, že autorské dílo jim je za rozumných podmínek dostupné komerčně.

Jak Marakéšská smlouva, tak i IS se shodnou na nutnosti nekomerčnosti činností spadajících do výjimky, ale vzhledem k nákladnosti vytváření „dostupných“ kopií autorských děl nelze očekávat zneužívání této výjimky pro ekonomický prospěch.

Aplikace výjimky z autorského práva pro zdravotně postižené dle IS podléhá třístupňovému testu a dle okolností může vést k nutnosti zavést v národním právu odpovídající kompenzaci pro nositele práv, ačkoli ta není výslovně v textu výjimky uvedena²⁴². Ani taková skutečnost by nebyla v rozporu s Marakéšskou smlouvou, jelikož ta ponechává tuto otázku v kompetenci národního práva²⁴³.

3.3.2 Problematika příhraniční výměny autorských děl

Dle mého názoru hlavním úskalím přijetí Marakéšské smlouvy, a Komise to do jisté míry přiznala i při vyhlášení veřejné konzultace²⁴⁴, je, že Marakéšská smlouva v čl. 5 ukládá signatářům, aby zajistili přeshraniční výměnu autorských děl v „přístupných“ formátech, tj. aby si autorizované osoby mohly legálně bez svolení nositelů práv přeshraničně poskytovat přístupné kopie autorských děl.

Vzhledem k tomu, že podle Marakéšské smlouvy²⁴⁵ i podle IS je v tomto případě vyloučena aplikace principu vyčerpání práva, bude přeshraniční výměna, resp. distribuce kopií v „přístupných“ formátech odvislá od transpozice výjimky dle čl. 5 (3) b), což vzhledem k její opční povaze a celkem volné definici může být

²⁴²WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 1046.

²⁴³Čl 4(5) Marakéšské smlouvy o usnadnění přístupu k vydaným dílům zrakově postiženým či osobám jinak zdravotně omezeným při čtení tištěných materiálů přijatá dne 28. 6. 2013.

²⁴⁴EU. Sdělení Komise i2010: digitální knihovny ze dne 30. 9. 2005, dokument č. KOM (2005) 465 konečné znění.

²⁴⁵Čl. 5(5) Marakéšské smlouvy o usnadnění přístupu k vydaným dílům zrakově postiženým či osobám jinak zdravotně omezeným při čtení tištěných materiálů přijatá dne 28. 6. 2013.

problematické²⁴⁶. Pro zrakově postižené však bude výjimka vynutitelná právě na základě Marakéšské smlouvy²⁴⁷, což ale povede k větší nepřehlednosti právní úpravy.

3.3.3 Memorandum o porozumění

Na druhou stranu i IS členské státy povzbuzuje k podpoře „dostupných“ formátů, a to nad rámec výjimky obsažené v jejím čl. 5(3) b).²⁴⁸ Na tomto základě již vzniklo Memorandum o porozumění mezi zástupci nositelů práv a některými beneficienty této výjimky²⁴⁹. Toto memorandum vymezuje své beneficienty velmi obdobně jako Marakéšská smlouva, tj. zejména jako osoby zrakově postižené, či omezené tak, že jim to znemožňuje číst v klasickém slova smyslu, výslovně jsou též zmíněni dyslektici.

Memorandum má vést k budování evropské sítě důvěryhodných zprostředkovatelů²⁵⁰, mezi kterými by docházelo k přeshraniční výměně a distribuci autorských děl v přístupných formátech. Toto memorandum pak stanovuje, že vznik, distribuce a použití kopie autorského díla v přístupném formátu musí podléhat legálnímu režimu dle členského státu, kde vznikl²⁵¹, čímž je dán pevný právní rámec pro přeshraniční výměnu autorských děl v přístupných formátech.

3.3.4 Shrnutí

Z provedeného rozboru tak vyplývá, že obsahová revize stávajícího znění výjimky dle čl. 5 (3) b) IS není v souvislosti s přijetím Marakéšské úmluvy v zásadě nezbytná. I přesto se však domnívám, že stávající opční výjimka dle čl. 5 (3) b) IS by měla být revidována na obligatorní. Dle mého názoru by totiž bylo nelegitimní a v rozporu

²⁴⁶Viz subkapitola 2.4.1.

²⁴⁷Jelikož signatářem úmluvy kromě EU jsou i její jednotlivé členské státy.

²⁴⁸Viz recitál 53 IS.

²⁴⁹EU. Memorandum o porozumění mezi zástupci evropských vydavatelů a Evropskou unií nevidomých [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/copyright-info/2010/20100914_mou_en.pdf

²⁵⁰ve své podstatě autorizovaných osob ve smyslu Marakéšské smlouvy o usnadnění přístupu k vydaným dílům zrakově postiženým či osobám jinak zdravotně omezeným při čtení tištěných materiálů přijatá dne 28. 6. 2013.

²⁵¹Čl. 6d EU. Memorandum o porozumění mezi zástupci evropských vydavatelů a Evropskou unií nevidomých [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/copyright-info/2010/20100914_mou_en.pdf

se zásadou rovnosti, pokud by zde existovala obligatorní výjimka z práva autorského jen pro některá zdravotní postižení.

Hlavním kamenem úrazu při přijetí Marakéšské smlouvy se pak jeví být přeshraniční výměna autorských děl v přístupných formátech, jejíž zajištění ve stávající podobě systému výjimek z autorského práva EU je komplikované. Výjimka dle čl. 5 (3) b) má totiž opční povahu, takže nebyla implementována do všech národních právních pořádků. Existuje zde ale memorandum o porozumění mezi nositeli práv a beneficienty, které by mohlo představovat „soft“ řešení tohoto problému.

Vzhledem k existenci tohoto memoranda a nízkému ekonomickému významu autorských děl v přístupném formátu se domnívám, že stávající výjimka je sice koncipována mírně ve prospěch nositelů práv, ale pomocí měkkých nástrojů se již nyní tato nerovnováha stírá.

3.4 Soukromé kopírování a reprografie

Členské státy mají možnost transponovat do svých právních řádů také výjimku pro reprografické kopie dle čl. 5 (2) a) IS a výjimku pro pořízení osobní kopie dle čl. 5 (2) b) IS. Zatímco výjimka ve prospěch reprografických kopií je definována analogovou technologií, tj. metodou reprografického kopírování, výjimka ve prospěch tzv. osobní kopie je definována účelem, tj. osobním využitím. Z toho vyplývá i vzájemný vztah těchto výjimek při neexistenci hierarchie mezi opčními výjimkami dle čl. 5 IS²⁵², kdy dochází k jejich materiálnímu překrývání.

Jelikož účel využití kopie není v případě výjimky podle čl. 5 (2) a) určující, členské státy mohou určit, že touto výjimkou jsou kryty i interní kopie pro potřeby firem a dokonce i pořizování kopií pro třetí strany, pokud jsou splněny podmínky třístupňového testu²⁵³. Naopak výjimka ve prospěch tzv. osobní kopie je uplatnitelná pouze fyzickými osobami, a to pro soukromé užití. Toto účelové využití má svůj předobraz v čl. 10 (1) a) Směrnice o pronájmu a půjčování a 6 (2) a) a 9 a) Směrnice

²⁵²Viz subkapitola 2.4.2 .

²⁵³WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 1030.

o ochraně databází, přičemž osobní užití musí být bez přímého i nepřímého komerčního využití. I v rámci této výjimky však lze také pořídit kopii pro třetí osobu a to člena rodiny, či blízké přátele, jelikož ti spadají do privátní sféry fyzické osoby, v které je uplatňováno osobní užití.²⁵⁴

Obě výjimky pak shodně požadují spravedlivou kompenzaci pro držitele práv, přičemž v případě výjimky ve prospěch osobního kopírování je brán v textu zvláštní zřetel při vymezení takové kompenzace na míru použití technologických prostředků ochrany²⁵⁵. Z této spravedlivé kompenzace pak vyplývají takové otázky, jako je způsob jejich výpočtu a jejich legitimacy v případě jejich překrývání s licenčními platbami, zejména v případě výjimky ve prospěch osobního kopírování.

3.4.1 Dvojitá zpoplatnění jednoho aktu užití

S ohledem na masové využívání tzv. on-demand služeb²⁵⁶ je velká část autorskoprávního obsahu v digitálním prostředí dostupná uživatelům nikoliv na základě vlastnictví kopie autorského díla, ale díky přístupu k jeho digitální podobě v ideálním případě skrze tržní licenci.

Pak ale vzniká problematika tzv. dvojího zpoplatnění, kdy uživatel zaplatí licenční poplatek za užívání služby a zároveň i „skrytý“²⁵⁷ poplatek za pořízení osobní kopie. Komise již před veřejnou konzultací pověřila bývalého komisaře Antónia Vitorina zprostředkováním dialogu a vypracováním doporučení v této oblasti.²⁵⁸

Předně je třeba zmínit, že v digitálním prostředí byla nahrazena distribuce kopií autorského díla všeobecně poskytováním licencí. Jelikož dodání autorskoprávního obsahu v rámci on-demand služeb je dle IS a judikatury SDEU považováno nikoliv za

²⁵⁴ *Ibidem*, s. 1033.

²⁵⁵ Viz kapitola 4.3.

²⁵⁶ Viz pozn. 127.

²⁵⁷ Spravedlivá kompenzace se většinou realizuje zatížením poplatkem prodejce zařízení, která osobní kopii umožňují.

²⁵⁸ VITORINO, A. *Doporučení na základě mediace na téma osobního kopírování a reprografických poplatků*, 31. 1. 2013 [online]. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/levy_reform/130131_levies-vitorino-recommendations_en.pdf.

dodání zboží, ale skutečně za dodání služby²⁵⁹, vede ve svém důsledku poskytování licencí k odbourávání jednoho z nejdůležitějších opatření ve prospěch uživatelů autorskoprávního obsahu, a to doktríny vyčerpání práv.²⁶⁰

K tomu se připojuje i logická otázka, zda nároky nositelů práv po dvojí kompenzaci lze mít za oprávněné, či se jedná o koncepci výjimek z autorského práva ve svém důsledku v neprospěch uživatelů.

Vitorino v tomto ohledu upozorňuje, že digitální prostředí změnilo očekávání uživatelů, kteří zejména v případě on-demand služeb očekávají možnost přístupu k „zakoupenému“ resp. licencovanému obsahu v mnoha podobách a v čase dle jejich uvážení. Tato očekávání ale mnohdy překračují rozsah legislativního vymezení osobní kopie.²⁶¹

Účelem poplatků, kterými je zatěžován prodej zařízení používaných při vytváření kopií pro osobní potřebu, je pak především kompenzace nositelů práv za újmu jim způsobenou volným užitím autorského díla. Ačkoliv IS výši újmy považuje za kritérium pro výpočet spravedlivé kompenzace, nedefinuje, co se újmou rozumí²⁶². Toto není vyjasněno ani judikaturou SDEU, ačkoli bylo pouze judikováno, že spravedlivá kompenzace musí být kalkulována v souvislosti s újmou, kterou nositelé práv utrpěli aplikací výjimky z autorského práva.²⁶³

Jestliže nositelé práv mohou licencovat užití autorskoprávního obsahu pro osobní použití, není důvodu se domnívat, že by nositelé práv utrpěli touto jimi aprobovanou činností jakoukoliv újmu.²⁶⁴ Ostatně jak jinak si vyložit skutečnost, že výjimka podle

²⁵⁹ Viz recitály č. 28 a 29 IS a rozsudek ve věci C-479/04, nejnověji rozsudek ve věci C-419/13.

²⁶⁰ GERVAIS, Daniel J. Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three Step Test. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2005, Vol. 9 (1). s. 27.

²⁶¹ VITORINO, A. *Doporučení na základě mediace na téma osobního kopírování a reprografických poplatků*, 31. 1. 2013 [online]. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/levy_reform/130131_levies-vitorino-recommendations_en.pdf, s. 5.

²⁶² Recitál č. 35 IS.

²⁶³ Rozsudek ve věci C-467/08, *Padawan*.

²⁶⁴ VITORINO, A. *Doporučení na základě mediace na téma osobního kopírování a reprografických poplatků*, 31. 1. 2013 [online]. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/levy_reform/130131_levies-vitorino-recommendations_en.pdf, s. 6.

čl. 5 (3) b) výslovně ukládá, že při stanovení spravedlivé kompenzace má být brána v úvahu i míra využití technologických prostředků ochrany?

Jak o tom pojednám dále v kapitole 4.3, technologické prostředky ochrany představují mocný nástroj nositelů autorských práv, jak si vymoci tržní odměnu za použití autorského díla v podobě licenčního poplatku. Z pohledu evropského zákonodárce je jakékoliv tržní ujednání mezi nositeli práv a koncovými uživateli preferováno před normativním uspořádáním na základě výjimek autorského práva či systému kompenzačních poplatků.²⁶⁵ Ostatně Komise se nikdy netajila špatným dopadem systému kompenzačních poplatků na jednotný trh a svou snahou o postupné odbourávání takových daní a poplatků.²⁶⁶

Budeme-li tedy uvažovat prostředí absolutní aplikace čl. 6 (4) čtvrtého odstavce IS, získáme prostředí, v kterém dochází k naplnění výjimek ve prospěch osobní kopie na základě tržních ujednání, přičemž nositelé práv získávají odměnu na tržní úrovni. V takovém případě by byla újma nositelů práv nulová a stejně tak i základ pro výpočet poplatku²⁶⁷. V takovém hypotetickém případě by pak kompenzační poplatky samozřejmě nedávaly smysl.

Nelze tedy než souhlasit s Vitorinem, že újma způsobená nositelům autorských práv byla v případě výjimky ve prospěch osobní kopie způsobena prostředím, kde nemohli nositelé práv dosáhnout dostatečné kontroly nad autorskoprávním obsahem. Toto se však v digitálním prostředí zejména díky technologickým prostředkům výrazně změnilo.²⁶⁸

Jakékoli snahy o výklad IS ve smyslu dvojího zpoplatnění – jak přístupu k autorskému dílu, tak jeho kopírování pro osobní potřebu – je tedy nutno odmítnout jako minimálně

²⁶⁵ Recitál č. 45 IS.

²⁶⁶ MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008, s. 112.

²⁶⁷ QUINTAIS, João Pedro. Private Copying and Downloading from Unlawful Source. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2015, 46(1). s. 82.

²⁶⁸ VITORINO, A. *Doporučení na základě mediace na téma osobního kopírování a reprografických poplatků*, 31. 1. 2013 [online]. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/levy_reform/130131_levies-vitorino-recommendations_en.pdf, s. 20.

nelegitimní, podryvající budování jednotného trhu a výrazně v neprospěch koncových uživatelů bez ohledu na případnou odlišnost mezi příjemci licence a poplatků²⁶⁹.

Není zcela od věci zmínit, že Komise se již v souvislosti s existencí technologických opatření pokusila o zahájení procesu postupného odstranění poplatků, narazila však na odpor zejména ze strany kolektivních správců.²⁷⁰ Vezmeme-li v úvahu, že v roce 2010 objem peněz vybraných na kompenzačních poplatcích na území EU přesáhl 600 milionů euro²⁷¹, není tento odpor zcela nepochopitelný.

3.4.2 Osobní kopie z nelegálního zdroje

V souvislosti s výpočtem kompenzačního poplatku pro výše uvedené výjimky nastává zajímavá otázka, zda do základu takového poplatku počítat i osobní kopie pořízené přístroji určenými k pořizování kopií z nelegálních zdrojů. Toto bylo primárně předmětem předběžné otázky v rozsudku SDEU *ACI Adam*²⁷², přičemž závěry tohoto rozsudku vedly i k vyjasnění rozsahu výjimky dle čl. 5 (2) b) IS ve vztahu ke zdroji osobní kopie.

Ve věci *ACI Adam* byl napaden způsob výpočtu kompenzačních poplatků ze strany nizozemského kolektivního správce práv. Nizozemský správce práv s ohledem na skutečnost, že nizozemská úprava nevyklučuje soukromé kopírování z nelegálních zdrojů, do základu pro výpočet poplatku zahrnul i odhad kopií z nelegálních zdrojů.

Výjimka dle čl. 5 (2) b) IS je vymezena velmi obecně s nejasnými hranicemi své aplikace, na což reagují členské státy bližšími specifikacemi výjimky skrze další kritéria

²⁶⁹ Viz VITORINO, A. *Doporučení na základě mediace na téma osobního kopírování a reprografických poplatků*, 31. 1. 2013 [online]. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/levy_reform/130131_levies-vitorino-recommendations_en.pdf, s. 7 a problematiku převodu autorských práv z umělců na producenty.

²⁷⁰ HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3). s. 1064.

²⁷¹ QUINTAIS, João Pedro. Private Copying and Downloading from Unlawful Source. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2015, 46(1): s. 3.

²⁷² Rozsudek ve věci C-435/12, *ACI Adam*.

v rámci národního právního řádu (např. úmysl při pořizování kopie, či výslovné stanovení akceptovatelného počtu soukromých kopií).²⁷³

Obdobně jako nizozemská úprava, která penalizovala neoprávněný upload autorského díla na internet, nikoliv již stažení tohoto díla, většina členských států v rámci národní specifikace výjimky minimálně fakticky nevyklučuje její aplikaci i na soukromé kopie autorského díla z nelegálních zdrojů.²⁷⁴

Dle generálního advokáta Villalóna tato skutečnost není aplikací výjimky v souladu s třístupňovým testem, tj. tak, aby nedocházelo ke konfliktu s normálním využitím díla a nebyly poškozovány legitimní zájmy nositelů práv. Naopak, takové právní nastavení, které umožňuje osobní kopii z nelegálního zdroje, je důvodem pro újmu, kterou poplatky cílí kompenzovat a je nutně v rozporu s normálním využitím díla.²⁷⁵

Aby však kompenzační poplatky pokryly újmu z nelegálních zdrojů, musely by být významně navýšeny k nerovnováze nositelů práv a uživatelů. Proto je závěrem, že poplatky nemohou pokrýt akty reprodukce z nelegálních zdrojů.²⁷⁶

Tomuto závěru generálního advokáta ve svém rozsudku SDEU přisvědčil a v rozsudku *ACI Adam* se přiklonil k restriktivnímu výkladu čl. 5 (5) IS, čímž jej zařadil do judikatury SDEU, která se opírá o úzké vymezení výjimek z autorského práva.²⁷⁷ Rozpor s normálním využitím díla pak opřel zejména o existenci substitučního efektu mezi legálními a nelegálními zdroji autorskoprávního obsahu, kdy zahrnutí osobních kopií z nelegálních zdrojů do rozsahu výjimky by vedlo k nepřijatelné podpoře nelegálních zdrojů oproti legálním.²⁷⁸

Jelikož praxe národní specifikace výjimky ve prospěch osobní kopie vede k heterogennímu vymezení rozsahu výjimky napříč EU²⁷⁹, SDEU považoval v rámci dosažení cílů IS za nutné též vyjasnit, že ačkoli členské státy jsou nadány svobodou,

²⁷³QUINTAIS, João Pedro. Private Copying and Downloading from Unlawful Source. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2015, 46(1). s.70.

²⁷⁴*Ibidem*, s.79.

²⁷⁵ Stanovisko generálního advokáta ve věci C-435/12; *ACI Adam*.

²⁷⁶QUINTAIS, João Pedro. Private Copying and Downloading from Unlawful Source. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2015, 46(1). s. 72.

²⁷⁷ Rozsudek ve věci C-435/12; *ACI Adam*, odst. 23.

²⁷⁸ Rozsudek ve věci C-435/12; *ACI Adam*, odst. 39.

²⁷⁹QUINTAIS, João Pedro. Private Copying and Downloading from Unlawful Source. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2015, 46(1). s. 82.

kteřé výjimky z čl. 5 IS implementují do svého právního řádu, tyto implementované výjimky pak musí být v rámci zajištění fungování jednotného trhu aplikovány jednotně.²⁸⁰ Členské státy proto zásadně nejsou oprávněny rozsah výjimek vymezený IS dále rozšiřovat.²⁸¹ IS předpokládá pouze zužování výjimek²⁸².

Kopie pořízené z nelegálních zdrojů není tedy možné *de iure* ani *de facto* zahrnout pod výjimku ve prospěch osobní kopie, protože by to vedlo k narušení rovnováhy mezi uživateli a nositeli práv dle recitálu č. 31 IS.²⁸³

Tyto závěry se na danou situaci vztahují i tehdy, pokud neexistují technologické prostředky ve smyslu čl. 6 IS.²⁸⁴ Tzn., že technologické prostředky ochrany tak, jak je i ve svém textu předjímá čl. 5 (2) b) IS, ovlivňují výpočet spravedlivé odměny pouze ve smyslu předchozí subkapitoly, tj. že na základě licenční platby zpřístupněný autorskoprávní obsah by již neměl být z povahy věci zatížen poplatkem ve smyslu spravedlivé odměny.

Nárok na spravedlivou odměnu v případě výjimek dle čl. 5 IS je poskytován jako spravedlivá kompenzace nositeli práv utrpěné újmy.²⁸⁵ Pojem spravedlivá odměna je pak autonomním konceptem evropského práva, který nemůže být nejednotně a neharmonizovaně vykládán a upravován členskými státy.²⁸⁶

V důsledku těchto skutečností je pak logickým závěrem SDEU, že pokud členské státy nejsou oprávněny rozšířit výjimku ve prospěch osobní kopie na osobní kopie z nelegálních zdrojů, a spravedlivá odměna je autonomní koncept EU, pak nemohou být poplatky uvalené na výrobce zařízení určených k pořizování kopií²⁸⁷ vypočítávány s ohledem na kopie takovými výrobky pořízené z nelegálních zdrojů.²⁸⁸

²⁸⁰QUINTAIS, João Pedro. Private Copying and Downloading from Unlawful Source. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2015, 46(1). s. 73.

²⁸¹Rozsudek ve věci C-435/12; *ACI Adam*, odst. 27.

²⁸²Viz recitál č. 44 IS.

²⁸³Rozsudek ve věci C-435/12; *ACI Adam*, odst. 35-37.

²⁸⁴*Ibidem*, odst. 45

²⁸⁵KARAPAPA, Stavroula. Padawan v SGAE: A Right to Private Copy. *European Intellectual Property Review*. 2011, 33(no. 4). Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2574636, s. 254.

²⁸⁶Rozsudek ve věci C-467/08; *Padawan*, odst. 35-36.

²⁸⁷Jako způsob zajištění výběru takové odměny a přenesení jejích nákladů v konečném důsledku na konečného uživatele, viz rozsudky ve věci C-435/12; *ACI Adam*, odst. 52, C-397/11, odst. 27-28.

²⁸⁸Rozsudek ve věci C-435/12; *ACI Adam*, odst. 66.

3.4.3 Shrnutí

Výjimka ve prospěch osobní kopie je v systému autorského práva zakotvena již od jeho počátku²⁸⁹, přičemž do dnešního dne představuje v jistém slova smyslu jádro sporu mezi uživateli a nositeli práv. Vzhledem k tomu, že tato výjimka byla významně ovlivněna příchodem digitálních technologií, a to nad rámec rozebíraný veřejnou konzultací ve věci revize autorského práva EU (viz dále v části 4), dovolím si zatím závěry pouze co do materie v této kapitole představené.

Je nezpochybnitelné, že výjimka ve prospěch osobní kopie představuje nejvýznamnější omezení autorského práva a jako takové vyžaduje větší důraz na dosažení rovnováhy mezi zainteresovanými subjekty. Za tímto účelem je neoddělitelnou součástí této výjimky právo nositelů práv na spravedlivou odměnu. Toto právo však nemůže být vykládáno formalisticky, jelikož jak bylo ukázáno, vedlo by k nespravedlivým ziskům nositelů práv v podobě dvojího zpoplatnění jednoho aktu užití.

Vyjasnění skutečnosti, že osobní kopie autorského díla, ke kterému získal uživatel legální přístup v rámci licencovaných služeb, nepodléhá kompenzaci, lze ale dle mého názoru nejjednodušeji dosáhnout cestou judikatury, která se opře o své dosavadní závěry v tom smyslu, že podmínka spravedlivé odměny se neuplatní v případě, kdy je újma nositelů práv takřka nulová. Koncept kompenzačních poplatků by tak měl být vystavěn čistě kolem nepřijatelné újmy způsobené nositeli práv.

Problematickými, jak bude pojednáno dále v kapitole 4.3, se jeví v konečném důsledku závěry SDEU ve věci *ACI Adam*. Ty totiž považuji za správné ve vztahu ke kalkulaci spravedlivé odměny, ale primárně za nedostatečné a nedůsledně zasazené do kontextu ostatních ustanovení autorského práva. Tento rozsudek na rozdíl od rozsudků *Murphy*²⁹⁰ nebo *Painer*²⁹¹ totiž zcela postrádá diskurs základních práv ve vztahu k výjimkám

²⁸⁹ HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3). s. 1065.

²⁹⁰ Rozsudek ve věci C-429/08; *Murphy*.

²⁹¹ Rozsudek ve věci C-145/10; *Painer*.

z autorského práva²⁹² a zcela ignoruje asymetrii informací mezi nositeli práv a koncovými uživateli.

Ve věci spravedlivé odměny se tedy stávající úprava tak, jak je vyprecizována judikaturou SDEU, jeví v zásadě jako vyvážená, ale při širším posouzení výjimky dle čl. 5 (2) b) IS dospívám nutně k závěru, že je ve své stávající podobě minimálně v oblasti digitálních technologií podrobena extensivnímu tlaku ze strany nositelů práv. Přitom jak bude rozebráno, výsledkem tohoto tlaku je *de iure* i *de facto* nepřiměřená restrikce uživatelů při aplikaci této výjimky. Symptomatické přitom je, že s obdobnými otázkami a emocemi se nepotýká výjimka dle čl. 5 (2) a), což si primárně vysvětlují její povahou technologicky zatížené normy.

Problémem závěrů SDEU ve věci *ACI Adam* je i vykonatelnost těchto závěrů, čemuž odpovídá i stanovisko nizozemské vlády k tomuto rozsudku, tj. že vzhledem k hrozícím zásahům do soukromí individuálních uživatelů nepředpokládá, že by individuální uživatelé čelili legální akci, což je názor v zásadě sdílený i nizozemským kolektivním správcem autorských práv²⁹³. Je tomu tak zejména pro nepřiliš pozitivní závěry judikatury SDEU ve vztahu k vymahatelnosti práv z porušení autorských práv fyzickými osobami.²⁹⁴

²⁹²QUINTAIS, João Pedro. Private Copying and Downloading from Unlawful Source. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2015, 46(1). s. 86.

²⁹³*Ibidem*, s. 82.

²⁹⁴Blíže viz Stanovisko generálního advokáta Pedra Cruz Villalón ze dne 14. dubna 2011 ve věci ve věci C-70/10 (*Scarlet Extended*): Scarlet Extended SA proti Sociétebelge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM).

4. AUTORSKÉ DÍLO V DIGITÁLNÍM PROSTŘEDÍ

4.1 Linking, browsing a webharvesting

4.1.1 Hypertextové odkazy

Hyperlink, neboli česky odkaz, představuje HTML kód²⁹⁵ zakomponovaný do webových stránek, způsobilý navést uživatele přímo ze stávajících webových stránek k obsahu umístěnému na jiných webových stránkách bez použití internetového vyhledávače. Rozlišujeme několik druhů odkazů v závislosti na tom, jakým způsobem a jak přesně zajišťují přístup k obsahu na jiných webových stránkách.

Zatímco jednoduchý nebo přímý odkaz přesměruje uživatele na domovskou stránku, v rámci jejíhož systému webových stránek se předmětný obsah nachází, tzv. hluboký odkaz²⁹⁶ obchází domovskou stránku (ačkoliv je na ni napojen) a přesměrovává uživatele v rámci mapy cílových webových stránek přímo k požadovanému obsahu. Krom toho existuje ještě tzv. framing, kdy se odkazovaný obsah zobrazuje ohraničen rozhraním původní webové stránky, což může vyvolat klamný dojem, že na základě odkazu zobrazený obsah je součástí prohlížených webových stránek.²⁹⁷

SDEU byl v souvislosti s hyperlinkingem několikrát dotazován²⁹⁸ na právní klasifikaci takové činnosti. V první řadě je třeba vyloučit v případě hypertextových odkazů aplikaci práva na rozmnožování díla, jelikož samotný hypertextový odkaz představuje pouze směrovací kód pro rychlé nalezení požadovaného obsahu²⁹⁹.

Dotčení tak mohou být nositelé práv pouze ve svém právu dle čl. 3 IS. Vzhledem k tomu, že hypertextový odkaz umožňuje většinou předem neohrazené veřejnosti

²⁹⁵Kód napsaný v jazyku HTML, což je značkovací jazyk (používá znaků ke sdělení prohlížeči, co má s daným textem udělat), který má jasně danou strukturu a hierarchii. Používá se při programování webových stránek.

²⁹⁶Deeplinking.

²⁹⁷STOKES, Simon. *Digital Copyright: Law and Practice*. 3rd ed. Oxford: Hart, 2009, s. 130

²⁹⁸Rozsudky ve věci C-466/12; *Svensson*, C-348/13; *BestWater* a C-279/13.

²⁹⁹WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 970.

přístup k autorskému dílu, jsou splněny podmínky pro akt sdělování³⁰⁰, přičemž aspekt ekonomického prospěchu v tomto případě nehraje žádnou roli.³⁰¹ Lze však v pouhém směřování spatřovat samostatný akt sdělování? Neznamená taková koncepce ve své podstatě expanzi autorského práva do oblasti pouhé konzumace autorského díla?³⁰²

Na tuto otázku panuje rozdílný právní názor napříč členskými státy. Německý nejvyšší soud v případě *Paperboy*³⁰³ neshledal zásah do autorského práva ani v případě deeplinkingu, obdobně rozhodl i norský nejvyšší soud v případě *Napster.no*³⁰⁴. Na druhou stranu švédský nejvyšší soud v případě *Olsson links*³⁰⁵ v linkingu zásah do autorských práv shledal (obdobně nizozemský nejvyšší soud v případě *Sanoma and Playboy v GS Media*³⁰⁶).

Heterogenita přístupu k těmto otázkám ze strany jednotlivých členských států bezpochyby narušuje jednotný trh a v tomto případě i rozvoj internetu jako média, jelikož hyperlinky představují jeden ze základních technologických kamenů této informační sítě.

Při posuzování právní povahy hyperlinku v autorském právu EU je třeba vyjít primárně z výkladu sdělování veřejnosti poskytnutého SDEU v rozsudku ve věci *SGAE*³⁰⁷. V tomto rozsudku SDEU označil za sdělování veřejnosti i vysílání autorského díla jako dodatkové služby v rámci pobytu v hotelu. Hodnocení takového vysílání jako aktu sdělování veřejnosti je pak zcela technologicky neutrální.³⁰⁸

Jak však SDEU vyjasnil v jiném ze svých rozhodnutí³⁰⁹, předpokladem sdělování veřejnosti je možnost aktivní intervence do výběru sdělovaných autorských děl

³⁰⁰Rozsudek ve věci C-306/05.

³⁰¹WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 990.

³⁰²BURRI, Mirra. Permission to Link: Making Available via Hyperlinks in the European Union after Svensson. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*. 2014, 5(no. 3). s. 246.

³⁰³Rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 17. července 2003 ve věci *Paperboy*, sp. zn. I WR 259/00

³⁰⁴Rozsudek norského Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2005 ve věci *Frank Allan Bruvik vs. EMI Norsk AS a další*, sp. zn. HR-2005-00133-A.

³⁰⁵Rozsudek švédského nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2000, sp. zn. B-413/00.

³⁰⁶Rozsudek Amsterdamského soudního dvora ze dne 19. 11. 2013 ve věci *GS Media vs Sanoma and Playboy*, sp. zn. 507119 / HA ZA 11-2896.

³⁰⁷Rozsudek ve věci C-306/5.

³⁰⁸*Ibidem*, odst. 46-47.

³⁰⁹Rozsudek ve věci C-135/10, odst. 90 a násl.

ze strany uživatele služby, jelikož k takovému vymezení směřuje i recitál č. 25 IS.³¹⁰ SDEU dále ohraničil sdělování veřejnosti rozsahem příjemců takového sdělování ve stejném čase a jeho komerční povahou a to v rozsudku ve věci *SCF Consorzio Fonografici*, kdy sdělování autorských děl nebylo součástí poskytovaných služeb.³¹¹

SDEU tak obecně pro akt sdělování veřejnosti vymezil tyto podmínky: 1) musí se jednat o přenos autorskoprávního obsahu bez ohledu na použitou technologii, 2) sdělování autorskoprávního obsahu je nejméně přiřazená služba ke komerční činnosti, která uživateli není zachycena náhodně a 3) jedná se o sdělování autorského díla spravedlivě velkému okruhu uživatelů.

Za zlomové rozhodnutí ve věci hyperlinků lze pak označit rozsudek ve věci *Svensson*³¹². SDEU v něm sice shledal, že v případě hyperlinků se jedná o akt sdělování autorského díla veřejnosti.³¹³ Následně se zabýval tím, zda v rámci aktu sdělení autorského díla došlo ke sdělení autorského díla „nové veřejnosti“³¹⁴. Pojem „nová veřejnost“ se v judikatuře SDEU jako relativně nový pojem opírá zejména o znění čl. 11bis 1) ii BÚ, podle nějž k uplatnění ochrany je třeba, aby byl přenos učiněn veřejnosti, na kterou se nevztahuje originální akt sdělování.³¹⁵ Bližší specifikaci „nové veřejnosti“ pak lze nalézt v rozsudku ve věci *FALP*, kde SDEU stanovil, že se musí jednat o veřejnost, kterou neměl nositel práv na mysli, když autorizoval sdělování díla originální veřejnosti, přičemž nová veřejnost může být kvantitativně užší než veřejnost originální.³¹⁶

Poměrováno právě kritériem nové veřejnosti SDEU došel k názoru, že hyperlinky obecně nejsou sdělováním autorskoprávního obsahu nové veřejnosti.³¹⁷ SDEU se tak obecně přiklonil k argumentaci použité již ve zmíněném rozhodnutí *Paperboy*. Tj. pokud je autorské dílo umístěno na internet a učiněno přístupným veřejnosti se souhlasem nositelů práv, hypertextový odkaz nemůže představovat zásah do autorských práv, pokud umožňuje přístup k autorskému dílu stejné veřejnosti, jaké by

³¹⁰Např. rozsudek ve věci C-393/09; *BSA* nebo C-135/10.

³¹¹Rozsudek ve věci C-135/10, odst. 95 a násl.

³¹²Rozsudek ve věci C-466/12; *Svensson*, odst. 19-23.

³¹³*Ibidem*, odst. 20.

³¹⁴Usnesení ve věci C-136/09 a rozsudek ve věci C-306/05.

³¹⁵Rozsudek ve věci C-306/05, odst. 40.

³¹⁶Rozsudek ve věci C-403/08; *FAPL*, odst. 197.

³¹⁷Rozsudek ve věci C-466/12; *Svensson*, odst. 25.

byl přístupný na původních internetových stránkách, a to dokonce i v případě framingu.³¹⁸ Toto i pro případ videí sdělovaných na internetu potvrdilo usnesení SDEU ve věci *BestWater*.³¹⁹

Souhlas autora je naopak potřebný v případě, že by mělo dojít ke sdělování autorskoprávního obsahu nové veřejnosti. K tomu může dojít, např. když hluboký hypertextový odkaz umožní obejít restriktivních opatření na domovské stránce – ať již se jedná o technologické prostředky či obecněji omezující opatření v podobě např. vyžadovaného souhlasu s licenčními podmínkami poskytovatele obsahu.³²⁰ Příkladem by tedy bylo zpřístupnění autorskoprávního obsahu v rámci zpoplatněných stránek skrze hyperlink „nezákazníkům“ původních stránek, kteří by pak představovali novou veřejnost.

Zajímavou situací, která vyžaduje souhlas nositelů práv, je případ, kdy je dílo licencované pro analogové vysílání sdělováno veřejnosti i na internetu prostřednictvím tzv. „streamování“.³²¹ Jak totiž SDEU dovodil v rozsudku ve věci *TV Catchup*, nositelé práv musí udělit pro každou technologii sdělování autorského díla (tj. pro přenos kabelem i po internetu) souhlas zvlášť, a to bez ohledu na cílovou veřejnost obou vysílání.³²² Jinými slovy souhlas ke sdělování autorského díla analogovým přenosem neopravňuje ke sdělování autorského díla stejné veřejnosti, která je příjemcem analogového vysílání i digitální formou. Tyto závěry SDEU mají svou oporu zejména v čl. 2 a 8 Směrnice o koordinaci.

4.1.2 Webharvesting a Browsing

Další diskutovanou oblastí autorského práva v digitálním prostředí je tzv. vytěžování dat, neboli webharvesting. Obecně se jedná o aktivity, kdy dochází primárně k prohledávání nestrukturovaného obsahu dostupného na internetu a jeho indexaci dle

³¹⁸Rozsudek ve věci C-466/12; *Svensson*, odst. 29 a rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 17. července 2003 ve věci *Paperboy*, sp. zn. I WR 259/00.

³¹⁹Usnesení ve věci C-348/13; *BestWater*, odst. 18 a 19.

³²⁰STOKES, Simon. *Digital Copyright: Law and Practice*. 3rd ed. Oxford: Hart, 2009, s. 127.

³²¹Rozsudek ve věci C-607/11; *TV Catchup*.

³²²*Ibidem*, odst. 39.

zadaných kritérií.³²³ Často se pak o webharvestingu hovoří v souvislosti s knihovnami a obdobnými institucemi.

Webharvesting je, zjednodušeně řečeno, ve své podstatě rozvinutý internetový vyhledávač³²⁴. V zásadě se totiž jedná o programy, které suplují na základní úrovni manuální browsing³²⁵ uživatele po internetu při hledání požadovaných dat. Dnes k vytěživání dat používané nástroje pak nad rámec vyhledání (tj. rozsah browsingu) a indexace dat navíc extrahují hledanou informaci z internetových stránek, kde je originálně umístěna, čímž nahrazují vlastnoruční kopírování požadovaného obsahu uživatelem.³²⁶ První otázkou, kterou je třeba si v kontextu výše uvedeného položit tedy je, zda se tyto aktivity vůbec dotýkají autorského práva.³²⁷

Z technického hlediska rozlišujeme 3 základní formy vytěživání dat – vytěživání obsahu, vytěživání struktury internetových stránek a vytěživání dat o užívání internetových stránek. Jelikož vytěživání struktury internetových stránek připomíná analýzu bibliografických citací a vytěživání dat o užívání internetových stránek primárně mapuje chování uživatelů a jejich interakce³²⁸, nejedná se o aktivity, které by se dotýkaly oblasti autorského práva.³²⁹ Oproti tomu vytěživání obsahu ať již v podobě vytěživání obsahu jako takového (spojeného s kopírováním autorskoprávního obsahu) či pokročilých vyhledávačů se nepochybně oblasti autorského práva dotýká.

Za důležitý ve věci browsingu a webharvestingu považuji rozsudek SDEU ve věci *Meltwater*³³⁰. Předmětem sporu v tomto případě byla legálnost služby Meltwater spočívající v online zpřístupnění zpráv z monitoringu novinových článků zveřejněných na internetu s tím, že tyto zprávy jsou vytvářeny na základě klíčových slov

³²³ STOKES, Simon. *Digital Copyright: Law and Practice*. 3rd ed. Oxford: Hart, 2009, s. 137.

³²⁴ Služba, která umožňuje na internetu najít webové stránky, které obsahují požadované informace, který má pro browsing automatický program, tzv. vyhledávacího roboty, který se pomocí hypertextových odkazů snaží navštívit všechny webové stránky na internetu.

³²⁵ Procházení internetu pomocí linků za konkrétním účelem.

³²⁶ KAY, Rusell. *Web Harvesting*. Computerworld [online]. 2004 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.computerworld.com/article/2565792/business-intelligence/web-harvesting.html>.

³²⁷ EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Veřejná konzultace o revizi autorského práva EU, 5. 12. 2013 [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/consultation-document_en.pdf

³²⁸ KAY, Rusell. *Web Harvesting*. Computerworld [online]. 2004 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.computerworld.com/article/2565792/business-intelligence/web-harvesting.html>.

³²⁹ Byť mapování uživatelského chování může být spojeno s vytěživáním i uživatelem sledovaného obsahu.

³³⁰ Rozsudek ve věci C-360/13.

poskytnutých zákazníky. Jednalo se tedy o službu spočívající ve vyhledávání dat dle zadaných kritérií a jejich následného setřídění dle požadavků či očekávání uživatelů, tj. o službu obdobnou výstupům internetových vyhledávačů, jako např. *Google*.

Protože samotné rozesílání monitoringu emailem klientům včetně úryvků a nadpisů z vyhledaných článků nebylo ani předmětem sporu, SDEU řešil zejména otázku, zda následné prohlížení článků i na základě např. přiřazených odkazů bylo porušením autorského práva na reprodukce dle čl. 2 IS.³³¹ SDEU po prošetření případu dospěl k závěru, že samotné prohlížení internetových stránek spojené se vznikem reprodukcí prohlíženého autorskopravního obsahu ve vyrovnávací paměti počítače koncového uživatele spadá pod obligatorní výjimku dle čl. 5 (1) IS, což znamená, že takovéto kopie autorského díla mohou vznikat bez souhlasu nositelů práv.³³²

Z výše popsaného rozsudku tedy vyplývá, že zprostředkování na internetu extrahovaných a indexovaných dat není porušením autorského práva, pokud nad rámec technologického procesu tohoto zprostředkování nedochází ke vzniku nenutných kopií autorského díla.

Obdobná situace nastává i v případě internetových vyhledávačů jako např. *Google*, jelikož jejich výstupem je pouze seznam hyperlinků na hledaný obsah společně s kopiemi částí hledaného díla, které ale vznikají pouze ve vyrovnávací paměti počítače v rámci prohlížení výsledků vyhledávání na obrazovce počítače a jsou tedy kryty výjimkou dle čl. 5 (1) IS. Lze tedy mít principiálně za to, že i služby vyhledávačů v zásadě nevedou k zásahu do autorského práva.

Odlišná situace by však nastala v případě, kdy moderní vytěžovací program vytváří a pro potřeby uživatele uchovává reprodukce, byť jen částí autorského díla. V takovém případě se nepochybně obecně uplatní právo na reprodukci dle čl. 2 IS a souhlas autora je nutno primárně vyžadovat.

Zároveň nelze opomenout skutečnost, že za jistých okolností může dojít i k aplikaci práv dle čl. 3 IS, jelikož vytěžování např. placených databází by mohlo znamenat zpřístupnění díla nové veřejnosti. Na základě tohoto se domnívám, že webharvesting má

³³¹Rozsudek ve věci C-360/13, odst. 10.

³³²*Ibidem*, odst. 64.

v tomto ohledu velmi blízko k výše rozebrané problematice hyperlinků a mělo by k němu být přístupováno obdobně, alespoň co se týče případné aplikace práva na sdělování veřejnosti dle čl. 3 IS.

To však neznamená, že by webharvesting nemohl v konkrétní situaci spadat pod některou z výjimek podle čl. 5 IS, což lze demonstrovat například na vyhledávání informací a hledání nových úhlů pohledu v rámci analýz dostupných dat v oblasti výzkumu.

Zejména s činností knihoven v oblasti webharvestingu se pojí zajímavá otázka, zda by nemohl být v takové činnosti spatřován zvláštní úkon rozmnožování dle čl. 5 (2) c) IS, a to vzhledem k obecnému nebezpečí ztráty/zániku autorskoprávního obsahu v čase – obdobně jako v případech starých tisků. Takové odůvodnění sice *a priori* ještě nyní po 20 letech existence internetu možná není zcela aktuální, ale je třeba s ním do budoucna určitě počítat.

Komise iniciovala vznik pracovní skupiny k tomuto tématu v rámci dialogu zainteresovaných stran – Licence pro Evropu³³³, v rámci jejíchž výstupů vědečtí nakladatelé přislíbili umožnit vytěžování dat z jejich databází a vytvořili za tímto účelem proklikávací licenci.

V evropské judikatuře se pak k otázce vytěžování dat též objevuje dle mého názoru neopominutelný argument, v rámci něhož je konstruován tacitní souhlas nositelů práv s vytěžováním obsahu³³⁴, pokud nepodstoupí technologicky jednoduchá opatření proti vytěžování dat spojenému s pořízením kopie autorského díla. V rámci programování internetových stránek lze totiž použít meta tags³³⁵, které některé vytěžovací nástroje instruují, že obsah nemá být kopírován.³³⁶ Je též otázkou jestli použití těchto meta tags již nenaplnuje definici technologických prostředků ochrany dle čl. 6 IS (blíže viz kapitola 4.3).

³³³ EU. Licences for Europe – ten pledges to bring more content online“ [Licence pro Evropu – deset záruk za více obsahu online]: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/licences-for-europe/131113_ten-pledges_en.pdf.

³³⁴ HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fair Use in Europe? In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. s. 12.

³³⁵ Speciální typ znaku v programovacích jazycích, který je tzv. nadřazený zbytku kódu a používá se, pokud je potřeba použít nějakou funkci přednostně nehledě na obsah.

³³⁶ STOKES, Simon. *Digital Copyright: Law and Practice*. 3rd ed. Oxford: Hart, 2009, s. 140.

4.1.3 Shrnutí

Ačkoliv výše provedený rozbor právních pramenů ve vztahu k problematice hyperlinků, browsingu a webharvestingu se jeví jako nabízející přesvědčivé řešení těchto otázek, zařadila Komise tuto problematiku do veřejné konzultace k revizi autorského práva EU. Po bližším seznámení se s výstupem z této veřejné konzultace³³⁷ se tato volba Komise zdá jasnější. Mezi zainteresovanými subjekty totiž neexistuje shoda v přístupu k dosavadnímu řešení těchto otázek.

Zatímco koncoví uživatelé společně s institucionálními uživateli jsou s aktuálním právním stavem v těchto otázkách většinou spokojeni a maximálně vyžadují pouze specifikaci judikturních závazků, popř. jejich jasné legislativní zakotvení v podobě výjimky z autorského práva, nositelé práv s judikturními závěry souhlasí pouze částečně.

Jejich hlavními požadavky je postižení framingu jako porušení autorských práv a též postižení browsingu v případech kdy browsing sám má nějakou ekonomickou hodnotu. Zejména kolektivní správci autorských práv pak polemizují s rozsudkem ve věci *Svensson*, když vyjadřují názor, že hyperlinking fakticky vždy znamená sdělení autorskoprávního obsahu „nové veřejnosti“, jelikož přístup k autorskoprávnímu obsahu tak získají i uživatelé, kteří nevědí o původní stránce zdroje.³³⁸

Ve výstupech z veřejné konzultace se též překvapivě často zjevuje požadavek na nelegálnost hlubokého odkazu či obejití přístupu limitujících opatření. Jak však z výše provedené analýzy vyplynulo, taková činnost nespadá žádným způsobem pod výjimky v čl. 5 IS.

V požadavku na postižení framingu či browsingu, který má ekonomický význam, lze pak spatřovat snahu nositelů práv o přivlastnění si jakéhokoliv ekonomického efektu spojeného s jejich autorským dílem. Existuje převažující přesvědčení, že jakýkoli

³³⁷EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Zpráva o odpovědích v rámci veřejné konzultace o revizi autorského práva EU, červenec 2014 [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf.

³³⁸EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Zpráva o odpovědích v rámci veřejné konzultace o revizi autorského práva EU, červenec 2014 [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf, s. 16-20.

benefit odvozený z autorského díla by měl být považován za spadající do exkluzivní domény nositele autorského práva.³³⁹ To však není v souladu s utilitaristickou teorií, jelikož ta primárně nemá za cíl, aby nositelé práv byli oprávněni k opanování všech pozitivních externalit vzniklých na základě tvůrčího procesu. Naopak nositelé práv mají opanovat pouze tolik, aby byly pokryty jejich náklady související s tvorbou.³⁴⁰

Snahu o opanování veškerých benefit s jejich tvůrčí činností dokládá i samo vyjádření nositelů práv. Např. porušování autorských práv v případě framingu nositelé práv demonstrují tím, že stránky, kde je společně s hyperlinkem využit framing, mohou na úkor nositele práv generovat zisk.³⁴¹ Ignorují tím ale zcela skutečnost, že informace není na internetu cenná pro svůj nedostatek, ale protože je naležitelná a dostupná.³⁴²

Generování zisku z reklamy v souvislosti s ulehčením nalezení autorského díla nesoúvisí s autorským právem jako takovým, pokud už, tak spíš s právem hospodářské soutěže. Zprostředkování přístupu k autorskému dílu, totiž v principu nenarušuje umělou nedostatkovost autorského práva, protože ve vztahu k uživateli hledajícímu daný autorskopravní obsah se jedná pouze o konzumaci autorského díla. Převáděno do analogového světa, do autorského práva nikdy nespádalo, pokud by před existencí elektronických katalogů někdo za úplatu poskytoval informaci, v které knihovně si lze zapůjčit požadované autorské dílo.

Na základě tohoto považují argumentaci nositelů práv a kolektivních správců autorských práv proti stávající judikaturou dotvořené úpravě za neopodstatněnou a směřující k jejich nespravedlivému prospěchu. S ohledem na to se domnívám, že problematika je stávající legislativou a judikaturou řešena dostatečně a v rámci možností je vyrovnaná.

Rozsudek ve věci *Svensson* navíc umožňuje budoucí inovaci internetu, která není extensivně zaměřená pouze na nositele práv, ale zohledňuje i klasické vymezení

³³⁹ CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part Two. *Intellectual Property Journal*. 2011, 23. s. 232.

³⁴⁰ *Ibidem*, s. 233.

³⁴¹ EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Zpráva o odpovědích v rámci veřejné konzultace o revizi autorského práva EU, červenec 2014 [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf, s. 17

³⁴² GERVAIS, Daniel J. Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three Step Test. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2005, Vol. 9 (1). s. 7.

autorského práva. Zároveň se prokazatelně určuje, že soudy musí brát v úvahu všeobecnou udržitelnost digitálního prostředí a chránit širší veřejný zájem.³⁴³ Tomu odpovídá i legislativní řešení browsingu, kdy rozsudek ve věci *Meltwater* je dle mého názoru zcela v souladu s důvody pro zavedení výjimky dle čl. 5 (1) IS. Pokud bychom totiž k browsingu vyžadovali souhlas nositelů práv, postihovali bychom ve své podstatě čistou konsumaci autorského díla, která nikdy nebyla předmětem autorského práva.

Obdobně je tomu i v případě webharvestingu tam, kde v rámci procesu vytěžování není suplováno vytváření kopií uživatelem přímo na disku. V opačném případě v rámci vytěžování dat bez souhlasu nositelů práv dochází k porušení autorských práv, není-li vytěžování v daném případě kryto nějakou výjimkou dle čl. 5 IS.

Pokud bychom tedy o nějaké revizi autorského práva EU v této oblasti uvažovali, měla by se zejména týkat webharvestingu, kde by možná vzhledem ke složitosti a komplexnosti takové otázky stálo za to jeho povahu vymezit zejména legislativně jako speciální výjimku z autorského práva ve prospěch kvalifikovaných uživatelů. Zajímavý se i ve vztahu k hyperlinkům a právu na sdělování autorského díla veřejnosti jeví možnost zachytit judikaturní podmínky, zejména pojem „nové veřejnosti“, úpravou či doplněním příslušného recitálu IS.

4.2 Uživateli generovaný obsah

V souvislosti s rozvojem digitálních technologií se nově diskutuje fenomén tzv. uživatelí generovaného obsahu. Tento fenomén se nejčastěji objevuje v souvislosti se sociálními médii. Bohužel již samotná definice tohoto fenoménu mezi zainteresovanými subjekty představuje problém, jak ukázal neúspěch pracovní skupiny v rámci dialogu zainteresovaných skupin Licence pro Evropu.³⁴⁴

³⁴³BURRI, Mirra. Permission to Link: Making Available via Hyperlinks in the European Union after Svensson. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*. 2014, 5(no. 3). s. 251.

³⁴⁴EU. Licences for Europe – ten pledges to bring more content online“ [Licence pro Evropu – deset záruk za více obsahu online]: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/licences-for-europe/131113_ten-pledges_en.pdf.

Erickson tuto neschopnost shody odůvodňuje ideologickou konstrukcí pojmu uživatelem generovaný obsah ze strany hlavních zainteresovaných subjektů.³⁴⁵ Ačkoliv je relativně snadné vyjmenovat případy, kde se lze setkat jednoznačně s uživateli generovaným obsahem³⁴⁶, ani mezi odborníky se nedaří nalézt jednotnou definici. Což výrazně znesnadňuje jakékoliv teoretické uchopení tohoto fenoménu.

Dle mého názoru tento fenomén není ve své podstatě ani nový ani specifický. Autorský potenciál se ze své podstaty nalézá v každé chápací bytosti a tradičně uplatňovaná zásada, že co je dostatečně hodnotné pro kopírování, je hodno ochrany, odkazuje³⁴⁷ na přirozený ekonomicko-estetický filtr, který vytvářel hranici mezi autorským dílem ve smyslu předmětu autorských ekonomických práv a z ekonomicko-právního pohledu “nehodnotnou” osobní tvorbou.³⁴⁸ Díky technologickým omezením limitujícím možnosti šíření autorského díla pak tento filtr určoval, do šíření kterých autorských děl se vyplatí investovat. Na základě tohoto filtru pak velká část autorskoprávního obsahu generovaného mimo sféru profesionálního “hodnotného” umění zůstávala historicky uzamčena v privátní sféře autora.

Digitalní prostředí spojené s takřka nulovými náklady na šíření autorského díla znamená, že takový filtr již nadále neexistuje a předmětem šíření se tak může stát cokoli, co jakýmkoli způsobem na jakkoli krátkou dobu kohokoli zaujme. Společně s multikulturalismem, estetickou relativizací a novými technologiemi tvorby autorského díla cílenými mimo oblast klasického profesionálního umění toto vede ke kreativnímu rozpuku veřejnosti a každého jednotlivce. Vysoká míra pobídek ke kreativní seberealizaci společně s nulovými náklady na její šíření a fenoménem sociálních sítí jako nástroje socializace v globální společnosti tak vede k doposavad nevídanému objemu potenciálního autorskoprávního obsahu přístupného široké veřejnosti.

ERICKSON, Kristofer. User Illusion: Ideological Construction of ‘User-Generated Content’ in the EC Consultation on Copyright. *Internet Policy Review*. 2014, 3(4). DOI: 10.14763/2014.4.331. Dostupné z: <http://policyreview.info/articles/analysis/user-illusion-ideological-construction-user-generated-content-ec-consultation>, s. 19.

³⁴⁶ Např. Wikipedie, Youtube, Facebook ale i blogy.

³⁴⁷ VAN GOMPEL, S., *Formality v digitální éře: Překážka nebo příležitost?*, in Kříž, J., a kol., *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2008.

³⁴⁸ Z tohoto úhlu pohledu je třeba si uvědomit, že v zásadě díla autorů, která nabyta na významu až po jejich smrti či mnohem později v rámci změny společenských podmínek, ve své době fakticky podléhala nízké míře ochrany.

S ohledem na výše uvedené proto budu v této práci nahlížet na uživateli generovaný obsah, jako na tvůrčí činnost veřejnosti probíhající mimo klasický rámec profesionálního umění, přičemž tato tvůrčí činnost je úzce napojena na výstupy profesionálního umění.

4.2.1 Transformační užití díla

Předpokládejme nyní, že výše uvedené neznamená jiné rozložení uměleckého talentu ve společnosti, což znamená, že míra původních autorských děl na tvůrčí tvorbě v daném čase a místě je v historickém srovnání poměrně stabilní. Pak za právní základ fenoménu uživatelem generovaného obsahu můžeme považovat různě hlubokou transformaci preexistenčního autorského díla. Oproti minulosti, kdy by se nikdo nepozastavil nad interpretací pohádkové knihy vesnickým učitelem na návsi, dnes takováto interpretace mířená primárně na obdobný okruh respondentů vzbuzuje autorskoprávní otázky. Problémem je pak právě i mnohdy „nechtěná“ masovost šíření takového transformovaného díla s potenciálně celosvětovým dopadem a v mnoha případech i jeho vzrůstající ekonomický význam.³⁴⁹

Věnujme se nyní tedy úvahám o právním postavení uživateli generovaného obsahu jako transformace autorského díla v autorském právu EU. Jedná se, zejména na evropské půdě, o otázku extrémně komplexní a kontradiktorní. Na rozdíl od USA, kde existuje generální výjimka z autorského práva *fair dealing*, kdy jedním z kritérií, které je při aplikaci této výjimky zkoumáno, je právě míra transformace preexistenčního díla³⁵⁰, v systému autorského práva EU se zatím lze obecně opřít pouze o výjimky uvedené zejména v čl. 5 IS, přičemž tyto výjimky v důsledku technologického rozvoje byly vykládány doposavad spíše restriktivně.³⁵¹ Tato úzká interpretace výjimek z autorského práva se opírá zejména o ekonomickými teoriemi podpořený výklad duševního vlastnictví jako absolutního vlastnictví³⁵².

³⁴⁹Uživatelem generovaný obsah se např. stává oblíbenou součástí sociálního marketingu.

³⁵⁰Viz pozn. 20.

³⁵¹Příkladem rozsudek ve věci C-5/08, *Infopaq*.

³⁵²HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fair Use in Europe? In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>, s. 7.

„Autorské právo není absolutní právo, nýbrž právo ohraničené jemnou strukturou hranic a omezení“ (přeložil T. Mudra)³⁵³. V tomto ohledu je třeba zejména vyzdvihnout, že vývoj autorského práva je determinován adaptací na nové formy tvorby a šíření autorských děl. Výsledkem tohoto živelného procesu pak je, že autorské právo představuje jakýsi svazek specifických práv ve vztahu k určitým formám využití autorských děl, přičemž nejméně do 90. let jejich zamýšlenými příjemci v zásadě nebyla široká veřejnost, ale profesionální entity.³⁵⁴ Přitom transformativní využití autorského díla má v rámci rovnováhy mezi nositeli práv a veřejným zájmem klíčovou pozici.

Autorské právo by v rámci této rovnováhy totiž mělo umožnit budoucím autorům stát „na ramenech předcházejících gigantů“ a svobodně se zapojit do transformativního využití existujících děl.³⁵⁵ Je totiž historicky ověřenou pravdou, že autorská tvorba nevzniká ve vzduchoprázdnu, ale je následkem minimálně tvůrčího ovlivnění autora předchozími díly.

Transformační užití jako takové není v IS specifikováno, podíváme-li se ale do jednotlivých národních úprav, jak německé, tak francouzské právo uznávají, že autoři musí být nadáni jistou svobodou znovu-využít dílo jiných autorů a že toto právo je normativně na vyšší úrovni než práva obyčejných uživatelů, zejména těch komerčních.³⁵⁶ A to i přesto, že se jedná o jurisdikce silně zakotvené v systému droit d'auteur, v kterém transformace autorského práva může představovat i neoprávněný zásah do morálních práv autora.

³⁵³HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fair Use in Europe? In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>, s. 6.

³⁵⁴GERVAIS, Daniel J. Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three Step Test. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2005, Vol. 9 (1). s. 5.

³⁵⁵HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3). s. 1070.

³⁵⁶GERVAIS, Daniel J. Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three Step Test. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2005, Vol. 9 (1). s. 23.

A právě argument spojený s transformačním využitím preexistenčního díla za použití vlastní kreativity uživatele opakovaně rezonuje výsledkem veřejné konzultace zainteresovaných stran k případné novelizaci autorského práva EU³⁵⁷.

Relativně na právní posouzení jednoduchým případem uživatelem generovaného obsahu je parodie preexistenčního autorského díla. Ta je totiž výslovně kryta výjimkou dle čl. 5 (3) k) IS³⁵⁸, přičemž právě jeden z posledních judikátů SDEU – rozsudek ve věci *Deckmyn*³⁵⁹ - otevřel cestu mnohem méně restriktivnímu výkladu výjimek z autorského práva. Tento rozsudek lze vnímat jako předěl ukončující judikaturu vyjadřující se dalekosáhle ve prospěch nositelů práv.³⁶⁰

Slovy vyjádření Evropské společnosti pro autorské právo k tomuto rozsudku: „*Rozsudek se odklání od striktní interpretace výjimek z autorského práva v případech, kdy jsou zahrnuta v posuzovaném případě základní práva jako např. svoboda slova. SDEU dále vyzývá k opatrnosti při oklešťování rozsahu výjimek způsobem, který by mohl jít za rámec toho, co může být považováno za nutné v demokratické společnosti.*“ (přeložil T. Mudra)³⁶¹. Extensivnost výkladu výjimky dle čl. 5 (3) k) IS lze pak zejména spatřovat v důrazu na zachování užitečného účinku takto stanovené výjimky.³⁶²

Pro fenomén uživateli generovaného obsahu je pak především důležité si uvědomit, že parodie strukturálně představuje kombinaci kopie preexistenčního díla a vlastní tvůrčí kreativity³⁶³, což platí i pro většinu toho, co jsme doposavad vymezili jako uživateli generovaný obsah. Parodie nadto nemusí vykazovat originální charakter sama o sobě,

³⁵⁷ERICKSON, Kristofer. User Illusion: Ideological Construction of ‘User-Generated Content’ in the EC Consultation on Copyright. *Internet Policy Review*. 2014, 3(4). DOI: 10.14763/2014.4.331. Dostupné z: <http://policyreview.info/articles/analysis/user-illusion-ideological-construction-user-generated-content-ec-consultation>, s. 17-18.

³⁵⁸ Výjimka ve prospěch nejenom parodie ale též i koláže, karikatury či parafráze.

³⁵⁹ Rozsudek ve věci C-201/13; *Deckmyn*.

³⁶⁰ ROSATI, Eleonora. Just a Matter of Laught? Why the Decision in *Deckmyn* is Broader than Parody. *Common Market Law Review*. 2015, 52(no. 2). s. 10.

³⁶¹ GEIGER, C., R. HILTY, J. GRIFFITHS et al. *European Copyright Society opinion on the Judgment of the CJEU in Case C-201/13 Deckmyn – Limitations and exceptions as key elements of the legal framework for copyright in the European Union* [online]. 1. 11. 2014 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.create.ac.uk/european-copyright-society-limitations-and-exceptions-as-key-elements-of-the-legal-framework-for-copyright-in-the-european-union-opinion-on-the-judgment-of-the-cjeu-in-case-c-20113-deckmyn/>, s.1.

³⁶² Rozsudky ve věci C-201/13; *Deckmyn*, odst. 23, či ve spojené věci C-403/08; *FAPL* a C-429/08; *Murphy*, odst. 163.

³⁶³ ROSATI, Eleonora. Just a Matter of Laught? Why the Decision in *Deckmyn* is Broader than Parody. *Common Market Law Review*. 2015, 52(no. 2). s. 3.

jelikož takový požadavek nevyplývá ani z textu výjimky ani z běžného chápání parodie.³⁶⁴ Toto vymezení je pak závazné i pro všechny národní implementace této výjimky, jelikož parodie je autonomním pojmem autorského práva EU.³⁶⁵

Přitom je nutno klást důraz na fakt, že SDEU se dlouhodobě snaží o stírání ochrany poskytované v rámci různých institutů autorského práva.³⁶⁶

4.2.2 Svoboda projevu a další základní práva vs. autorské právo

V souvislosti s přesvědčením o legitimnosti vytváření uživateli generovaného obsahu bez souhlasu nositelů práv se často objevuje argumentace ústavními, popř. základními právy³⁶⁷. Tato argumentace má velmi racionální základ a, jak bude rozebráno dále, má svůj význam i na evropské úrovni.

Jak bylo výše popsáno, autorské právo se exaktně problematice uživateli generovaného obsahu nevěnuje. Obecně se však dá říci, že až doposavad v rámci snahy většiny průmyslu vyloučit jakékoliv znovuvyužití jednou staženého obsahu³⁶⁸ bylo na tento fenomén primárně nahlíženo restriktivně, obdobně jako na všechna další případná „volná“ užití autorského díla.

Vzhledem k tomu, že stávající právo ponechává minimum prostoru pro sdílení uživateli generovaného obsahu na sociálních sítích a legislativa má potíže se přizpůsobit technologickému rozvoji, evropské soudy rozpoznávají neschopnost autorského práva přizpůsobit se jistým volným užitím, které jsou z hlediska společnosti žádoucí.³⁶⁹ Mnohé evropské soudy tak tíhnou k rozhodování sporných případů *ad hoc* na základě

³⁶⁴ Rozsudek ve věci C-201/13; *Deckmyn*, odst. 33.

³⁶⁵ *Ibidem*, odst. 14-16.

³⁶⁶ GRIFFITHS, Jonathan. Dematerialization, Pragmatism and the European Copyright Revolution. *Oxford Journal of Legal Studies*. 2013, 33(4): 19.

³⁶⁷ EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Zpráva o odpovědích v rámci veřejné konzultace o revizi autorského práva EU, červenec 2014 [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf.

³⁶⁸ GERVAIS, Daniel J. Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three Step Test. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2005, Vol. 9 (1). s. 4.

³⁶⁹ HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fair Use in Europe? In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>, s. 12.

aplikace právních norem a doktrín mimo oblast autorského práva za účelem dosažení spravedlivého rozhodnutí ve věci.

Jednou z takových externích doktrín je aplikace autorského práva v souladu se základními právy.³⁷⁰ I samotný SDEU v souvislosti s Listinou základních práv EU³⁷¹ (dále jen „Charta“) začal mnohem více odkazovat ve svých rozhodnutích v oblasti autorského práva na evropský rámec základních práv.³⁷² (viz subkapitola 3.2.3)

Je tomu tak zejména proto, že potenciální obsah svobod roste s technologickým rozvojem, a to nejenom fakticky, ale zejména v chápání jejich příjemců tj. zejména koncových uživatelů, přičemž toto chápání se nikoliv nutně kryje s tím, co jim umožňuje autorské právo.³⁷³

Ostatně již jmenovaný rozsudek ve věci *Deckmyn* se otázkou základních práv v právu autorském zabýval. Autorské právo, totiž jako právo duševního vlastnictví představuje též jedno ze základních práv dle čl. 17 odst. 2 Charty, a to právo na vlastnictví. Do autorskoprávních otázek nám tedy vstupuje zřetelný diskurz ústavního práva, a to vyvažování dvou základních práv vůči sobě – v případě rozsudku *Deckmyn* práva na vlastnictví a práva na svobodu slova.³⁷⁴ Zmiňme, že tento tradiční ústavní diskurz vyvažování základních práv byl do autorského práva EU uveden již rozsudkem ve věci *SABAM*^{375 376}.

Implementace ústavněprávního diskurzu do autorského práva má svůj velký význam zejména jako protiváha vůči výkladu autorského práva ze strany nositelů jako práva absolutního.³⁷⁷ Při aplikaci ústavního práva oproti tomu totiž stojí závěr, že ani z textu Charty ani z judikatury SDEU nevyplývá, že by ochrana práv duševního vlastnictví na

³⁷⁰*Ibidem*, s. 10-11.

³⁷¹Listina základních práv EU ze dne 7. 12. 2000, na základě čl. 6 SEU má stejnou právní sílu jako zakládající dokumenty EU.

³⁷²GRIFFITHS, Jonathan. Constitutionalising or Harmonising? The Court of Justice, the Right of Property and European Copyright Law. *European Law Review*. 2013, 38. s. 1.

³⁷³CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part Two. *Intellectual Property Journal*. 2011, 23. s. 224.

³⁷⁴Stanovisko generálního advokáta Pedra Cruz Villalón ze dne 22. května 2014 ve věci ve věci C-201/13 (*Deckmyn*): Johan Deckmyn a Vrijheidsfonds VZW proti Helena Vandersteen a další, odst. 80.

³⁷⁵Rozsudek ve věci C-360/10; *SABAM*.

³⁷⁶FISCHMAN AFORI, Orit. Proportionality - A New Mega Standard In European Copyright Law. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2014, 45(8). s. 902.

³⁷⁷HUGENHOLTZ, P. Bernt. Fair Use in Europe? In *Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>, s. 7.

základě čl. 17 odst. 2 Charty měla být absolutní.³⁷⁸ Naopak je relativní a při aplikaci práva na vlastnictví by na toto právo mělo být nahlíženo ve vztahu k jeho sociální funkci.³⁷⁹ To ostatně potvrzují i dodatkové dokumenty k Chartě samotné.³⁸⁰

Nadto všechny členské státy EU, v dohledné době i EU jako právní subjekt, jsou signatáři Evropské úmluvy o základních právech, kdy Evropský soud pro lidská práva pověřený výkladem této úmluvy má již ve věci vyvažování základních práv obsáhlou judikaturu. Ta se zejména opírá o posouzení, zda stát v rámci respektu k základním právům při jejich omezení dosáhl spravedlivé rovnováhy mezi chráněným právem a obecným veřejným zájmem, přičemž tento test v sobě obsahuje zejména posouzení proporcionality.³⁸¹ Např. ve vztahu ke svobodě slova již bylo Evropským soudem pro lidská práva stanoveno, že jakákoliv výjimka z práva na svobodu slova podle Úmluvy včetně autorského práva musí být sama úzce interpretována – tedy i autorské právo.³⁸²

Ačkoliv vázanost SDEU touto judikaturou Evropského soudu pro lidská práva je dosud nevyřešenou otázkou, jsou obdobné principy reflektovány i v judikatuře SDEU, kdy rozpoznání práva na svobodu slova v parodii otevřelo dveře nerestriktivnímu výkladu výjimek z autorského práva.³⁸³ Test proporcionality je pak nejenom reflektován v judikatuře SDEU³⁸⁴, ale lze jej označit za jeden ze základních principů a legálně teoretických konstruktů autorského práva obecně.

Ostatně bez ohledu na základní práva již bylo judikováno, že IS nemůže být vykládána proti principům evropského práva jako např. princip proporcionality.³⁸⁵ I v samotné IS je pak princip proporcionality výslovně zmíněn, a to v čl. 8 IS, týkajícím se právě opatření k vynucení autorského práva a náhrad za porušení autorského práva.

³⁷⁸ Rozsudek ve věci C-70/10; *Scarlet Extended*, odst. 43.

³⁷⁹ rozsudky ve věci C-314/12; *Telekabel*, C-70/10; *Scarlet Extended* a C-360/10; *SABAM*.

³⁸⁰ Viz EU. Vysvětlení k Listině základních práv EU ze dne 14. 12. 2007, dokument č. 2007/c 303/02.

³⁸¹ GRIFFITHS, Jonathan. Constitutionalising or Harmonising? The Court of Justice, the Right of Property and European Copyright Law. *European Law Review*. 2013, 38. s. 4.

³⁸² GEIGER, C., R. HILTY, J. GRIFFITHS et al. *European Copyright Society opinion on the Judgment of the CJEU in Case C-201/13 Deckmyn – Limitations and exceptions as key elements of the legal framework for copyright in the European Union* [online]. 1. 11. 2014 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.create.ac.uk/european-copyright-society-limitations-and-exceptions-as-key-elements-of-the-legal-framework-for-copyright-in-the-european-union-opinion-on-the-judgment-of-the-cjeu-in-case-c-20113-deckmyn/>, s. 6

³⁸³ Rozsudek ve věci C-201/13; *Deckmyn*, odst. 25-28.

³⁸⁴ Např. rozsudek ve spojených věcech C-402/05 a C-415/05.

³⁸⁵ Rozsudek ve věci C-275/06; *SABAM, Promusicae*, odst. 68.

V souvislosti s průnikem diskurzu základních práv do práva autorského se hovoří o tzv. „konstytucionalizaci“ autorského práva, přičemž tento jev, jak bylo popsáno výše, s sebou nese hlubší využití principu proporcionality, což lze z pohledu dosažení rovnováhy mezi zájmy nositelů práv a uživatelů a utilitaristické teorie duševního vlastnictví onačit za významný krok. Zejména princip proporcionality pak umožňuje soudům navrhnout řešení, která reprezentují nejefektivnější prostředky k dosažení cíle, a to co nejméně škodlivým způsobem.³⁸⁶

4.2.3 Osobní sféra uživatele

V digitálním věku uživatelé začali konzumovat autorská díla dynamicky, tzn. způsobem, který potenciálně může být v konfliktu s výlučnými právy nositelů práv. Dynamické osobní užití je totiž realizováno způsobem, který připomíná akty vyčleněné nositelům práv nebo jinak vede ke vzniku ekonomických práv.³⁸⁷ Jedná se např. o sdílení uživateli generovaného obsahu na sociálních sítích, třeba ve formě individuálně sestavených playlistů, nebo výše popsaných transformací, popř. adaptací autorského díla.

Vzniká tak nejasná otázka posouzení, jak dalece uživateli generovaný obsah představuje nový předmět ochrany a jeho autor tak individuálního nositele práv a jak jsou jeho práva provázána s právy nositele práv k preexistenčnímu dílu, z kterého bylo čerpáno.

Ze strany autorů, respektive nositelů práv v doposavad užívaném rozčlenění³⁸⁸, je v duchu postižení veškerých externalit souvisejících s jejich právy zdůrazňována především nutnost rozvoje licenčních mechanismů. Vzhledem k náročnosti takového požadavku a těžkostem při vymáhání autorských práv vůči fyzickým osobám nositelé práv požadují zvýšení odpovědnosti poskytovatelů služeb – např. sociálních sítí - za porušování autorských práv jejich prostřednictvím. Nyní totiž platí, že poskytovatelé služeb v informační společnosti nejsou za takové porušování autorských práv

³⁸⁶ FISCHELMAN AFORI, Orit. Proportionality - A New Mega Standard In European Copyright Law. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2014, 45(8). s. 895-898.

³⁸⁷ KARAPAPA, Stavroula. Padawan v SGAE: A Right to Private Copy. *European Intellectual Property Review*. 2011, 33(no. 4). Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2574636, s. 257.

³⁸⁸ Uživatelé generující obsah mohou být též nositeli autorských práv.

odpovědni, pokud si ho nejsou vědomi a v případě, že jsou na něj upozorněni, obsah porušující autorská práva v souladu s národní úpravou zablokují.³⁸⁹

Problémem je, že již stav *de lege lata* vede k nežádoucím interferencím s osobní sférou uživatelů, novými tvůrčími postupy a svobodou projevu. Za účelem splnění svých právních povinností totiž největší poskytovatelé služeb, jejichž součástí je uživateli generovaný obsah používají polo-automatizované technické postupy, které ale mají nízkou citlivost ke konkrétním okolnostem a míře v rámci transformace aplikované kreativity.³⁹⁰

Je zajisté žádoucí, aby se na případném ekonomickém úspěchu transformovaného díla podílel autor preexistenčního díla, a aby uživateli generovaný obsah nepředstavoval nástroj volného přístupu k preexistenčnímu autorskému dílu. Na druhou stranu je třeba neztrácet ze zřetele, že reprodukce preexistenčního díla a jeho následná komunikace je často primárně určena přátelům a rodině uživatele, tj. v rámci jeho privátní sféry³⁹¹, a sdělování díla veřejnosti je tak pouze vedlejším důsledkem otevřenosti digitálního prostředí a existence informační společnosti.

Ostatně otázka uživateli generovaného obsahu před námi vyvstává právě v souvislosti s novými digitálními technologiemi. Přitom SDEU již judikoval, že u fyzických osob se předpokládá, že budou těžit plně z možností přístupných skrze dané vybavení, jinými slovy, že jsou odsouzeni plně využívat všech funkcí spojených s technickým vybavením.³⁹²

Zároveň bylo též judikováno, že výjimky z autorského práva by měly být vykládány tak, aby umožňovaly technologický rozvoj a neblokovaly nové technologie.³⁹³ Pokud bychom tyto závěry aplikovali širěji, pak jsou uživatelé ve smyslu fyzických osob přirozeně technologickým (možnosti sdílení) a společenským vývojem (kultura sdílení)

³⁸⁹ Čl. 15 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu

³⁹⁰ ERICKSON, Kristofer. User Illusion: Ideological Construction of 'User-Generated Content' in the EC Consultation on Copyright. *Internet Policy Review*. 2014, 3(4). DOI: 10.14763/2014.4.331. Dostupné z: <http://policyreview.info/articles/analysis/user-illusion-ideological-construction-user-generated-content-ec-consultation>, s. 5.

³⁹¹ V zásadě se tak pohybujeme na hraně výjimky ve prospěch osobní kopie – čl. 5(2) b IS.

³⁹² KARAPAPA, Stavroula. Padawan v SGAE: A Right to Private Copy. *European Intellectual Property Review*. 2011, 33(no. 4). Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2574636.

³⁹³ Rozsudek soudního dvora ve spojených věcech C-403/08; *FAPL* a C-429/08; *Murphy*, odst. 163 a násl.

nuceni k tvorbě uživateli generovaného obsahu. V takovém případě pak musíme nutně dospět k logickému závěru, že „by bylo nepraktické a neefektivní jít po každém případě osobního užití autorského díla, které je učiněno na internetu nebo kdekoli jinde s pomocí sítě či kopírovacích a podobných zařízení“.³⁹⁴

Plně tedy sdílím přesvědčení, že osobní užití by tak mělo zůstat neregulováno, jako přirozená hranice autorskoprávní ochrany implicitní v autorskoprávním systému již od počátku a nezbytná pro jeho účel.³⁹⁵ Jsem přesvědčen, že v informační společnosti by dynamické užití autorského díla způsobem vyvolávajícím dojem, že konkuruje ekonomickým právům nositelů práv, nemělo bez dalšího znamenat jeho zahrnutí do regulatorního rámce autorského práva.³⁹⁶

Jak bylo vysvětleno v teoretické části, podpora autorů v jejich tvorbě se primárně opírá o snahu předcházet situacím, kdy by v důsledku tržních selhání nemohl autor z odměny za autorskou tvorbu řádně vyžít. Zároveň je ale nutné si uvědomit, že stávající interpretace ekonomických práv autora se spíše opírá o negativní selhání trhu související s veřejnými statky a označované jako „tragédie společného“. Ta se však nemůže uplatnit v případě informací, jelikož ty představují nevyčerpatelný veřejný statek a neexistuje v jejich případě tedy rivalitní spotřeba.³⁹⁷ Ostatně z této skutečnosti vyplývá i dichotomie ideje a jejího vyjádření.

Doposavad byly výše uvedené hranice autorského práva udržovány skrze dichotomii autorských práv a vlastnických práv ke kopii autorského díla. V analogovém prostředí též nebylo možné vyloučit, aby majitel knihy ji půjčil všem svým kamarádům, přesto taková činnost nebyla považována jako spadající do oblasti autorskoprávní regulace. Snaha nositelů práv eliminovat v kontextu nových technologií vlastnická práva ke kopii autorského díla skrze licenční mechanismy pak otevírá znovu otázku vymezení těchto

³⁹⁴ CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part Two. *Intellectual Property Journal*. 2011, 23. s. 234.

³⁹⁵ KARAPAPA, Stavroula. Padawan v SGAE: A Right to Private Copy. *European Intellectual Property Review*. 2011, 33(no. 4). Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2574636, s. 256.

³⁹⁶ *Ibidem*, s. 257.

³⁹⁷ LEMLEY, Mark A. Property, Intellectual Property and Free Riding. *Texas Law Review*. 2005, 83. s. 15.

hranic.³⁹⁸ Smazání těchto přirozených hranic totiž rozhodně nepovede k rovnováze mezi uživateli a nositeli autorských práv.

Nositelé práv si stěžují, že uživateli generovaný obsah je může připravit o část jejich výnosů z preexistenčního autorského díla a zasahují se za účelem řešení této otázky o rozvoj licenčních schémat. Aby však byla taková schémata obhajitelná a veřejností přijatelná, je třeba si položit otázku, na jaké ekonomické úrovni by se musela pohybovat většina licenčních poplatků. Jsem přesvědčen, že licenční schémata pro uživateli generovaný obsah by nutně, vzhledem k jeho masovosti a celospolečenskému vnímání jako oprávnění v rámci osobní sféry uživatele, musela stanovit licenční poplatky na ekonomicky zanedbatelné úrovni.

Pokud by pak nositelé práv chtěli požadovat vyšší licenční poplatky, slučovali by slovy Hettingera otázku nároku na odměnu s otázkou toho, jaká by ta odměna měla být³⁹⁹, a to čistě ve svůj prospěch.

4.2.4 Formality v autorském právu?

V předchozích kapitolách byly rozebrány hlavní obecné přístupy k uživateli generovanému obsahu *de lege lata*, přičemž je zcela zřejmé, že uplatnění těchto přístupů v rámci konkrétních okolností v sobě zahrnuje nepřehledné množství *ad hoc* posouzení všech okolností. Kladu si tedy otázku, zdali výše uvedená analýza a případná řešení jsou ve svém důsledku schopny nějakým závratným způsobem přispět k právní jistotě zúčastněných stran.

Skutečným problémem uživateli generovaného obsahu a v tomto kontextu i celého autorského práva je právní nejistota zúčastněných stran. Dnes každý den díky digitálním technologiím vzniká nebo je veřejnosti distribuováno nepřehledné množství autorských či pseudo autorských děl a masivní část veřejnosti se v nějaké míře stává nositelem

³⁹⁸ CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part One. *Intellectual Property Journal*. 2010, 23. s. 87.

³⁹⁹ CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part Two. *Intellectual Property Journal*. 2011, 23. s. 226.

autorských práv *per se*, přičemž povědomí o této skutečnosti je minimální a nástroje pro management takto bující kreativity jsou nulové.⁴⁰⁰

Je pravdou, že nastavení, respektive existence standardu originality, umožňuje soudům *ad hoc* rozhodnout o tom, co je chráněno autorským právem a co již nikoliv⁴⁰¹, včetně dopadu takových závěrů na právní vztahy mezi novým autorem a nositeli práv k preexistenčnímu dílu. K tomu však dochází v rámci mnohdy velmi složitých soudních pří, přičemž jejich výsledek je ve většině případů dopředu nejistý.

Je tedy otázkou, zda by *de lege ferenda* nenákladovost a automaticnost vzniku autorských práv neměla být podrobena revizi.⁴⁰²

Ačkoliv je zavádění formalit při vzniku autorských práv zakázáno mezinárodními úmluvami⁴⁰³, řada akademiků volá po jejich obnovení.⁴⁰⁴ Důvodem je právě právní nejistota a nereálnost vypořádání tak rozsáhlého a komplexního systému autorských práv, který přináší digitální technologie.

Výhodou zavedení formalit minimálně pro vznik ekonomických práv autora by bylo oddělení sdíleného „privátního“ autorskoprávního obsahu různých podob (bez ohledu na profesionální či neprofesionální povahu) od autorskoprávního obsahu s alespoň nositelem práv očekávaným ekonomickým významem, jelikož by bylo opět otázkou volby a záměrů autora, zda do překonání takových formalit investuje svůj čas a úsilí.

Zároveň si dovedu představit, že by takový systém budovaný např. na principu námitkového řízení ohledně zápisu nové ochranné známky mohl zvýšit právní jistotu všech subjektů a umožnit efektivnější vytváření licenčních schémat. Navíc právě

⁴⁰⁰ERICKSON, Kristofer. User Illusion: Ideological Construction of ‘User-Generated Content’ in the EC Consultation on Copyright. *Internet Policy Review*. 2014, 3(4). DOI: 10.14763/2014.4.331. Dostupné z: <http://policyreview.info/articles/analysis/user-illusion-ideological-construction-user-generated-content-ec-consultation>, s. 3.

⁴⁰¹HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fair Use in Europe? In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>, s. 6.

⁴⁰²EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Veřejná konzultace o revizi autorského práva EU, 5. 12. 2013 [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/consultation-document_en.pdf

⁴⁰³Např. Bernská úmluva.

⁴⁰⁴VAN GOMPEL, S., *Formality v digitální éře: Překážka nebo příležitost?*, in Kříž, J., a kol., *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2008 Formality pozn. pod čarou 59.

v kontextu informačních technologií lze celkem bezpečně vyloučit, že by někomu byla odepřena ochrana autorského práva z čistě formálních důvodů.⁴⁰⁵

Právě pro staletý proces odbourávání formalit pro uznání vzniku autorského práva v oblasti mezinárodního práva veřejného nelze očekávat, že by k oficiálnímu zavedení formalit došlo někdy v dohledné době. Lze se však dle mého názoru inspirovat např. neformálním seznamem autorských děl, tak jak je doposavad aplikován v USA.

Umím si totiž představit systém existence seznamů nahlášených autorských děl, kdy soudy budou v případě nenahlášeného díla vycházet z vyvratitelné domněnky, že autor nezamýšlel publikované dílo pro komerční užití, z čehož plyne např., že jeho dynamické užití uživatelem nemohlo vést ke vzniku ekonomické újmy.

Formality by tak napomohly právní jistotě v autorskoprávních vztazích, zejména oddělením ekonomicky cenného prostředí autorských děl od sdílené sféry veřejné kreativity.

4.2.5 Shrnutí

Uživateli generovaný obsah představuje v prostředí digitálních technologií zcela svébytný a prozatím spíše tušený, než precizně popsáný fenomén. Jedná se o zatím neprozkoumané bitevní pole autorskoprávních válek, přičemž už jenom „vykolíkování“ tohoto prostoru představuje zatím nijak uspokojivě vyřešený problém.

S rozšiřováním hranic individuálního sebevyjádření v představách společnosti na základě technologického rozvoje vznikají doposavad nepředstavitelné způsoby využití autorskoprávního obsahu. Velmi rychle se tak stírá hranice mezi potenciálním dopadem tzv. profesionálního umění a svou povahou osobní tvorby koncových uživatelů a otevírá se široký prostor mezi těmito póly. Uživatelé jsou schopni nově konsumovat autorské dílo dynamickým způsobem, který svou podobou evokuje prerogativy nositelů práv ve vztahu k autorskému dílu.

⁴⁰⁵VAN GOMPEL, S., *Formality v digitální éře: Překážka nebo příležitost?*, in Kříž, J., a kol., *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2008.

Proto se domnívám, že oblast uživateli generovaného obsahu je oblastí, jíž by měla být na úrovni autorského práva EU věnována značná pozornost a zařazení této problematiky do veřejné konzultace k revizi autorského práva lze hodnotit pouze pozitivně. Jinou otázkou je, jak dalece lze uživateli generovaný obsah legislativně regulovat.

Z aplikace paradigmatu duševního vlastnictví nositeli práv jako absolutního vlastnictví spíše než souboru speciálních práv uměle vytvářejících podmínky pro individuální rentabilitu společensky žádaného chování⁴⁰⁶ vyplývá přirozeně ze strany uživatelů jako obrana proti takovému paradigmatu požadavek na vznik nové výjimky z autorského práva právě ve prospěch uživateli generovaného obsahu.

Nedomnívám se však, že by se jednalo o vhodné řešení, a to právě pro komplexnost této problematiky. Ostatně taková výjimka by asi velmi těžko prošla třístupňovým testem a zatížení takových služeb přiměřenou odměnou nositelům práv by pravděpodobně zcela zlikvidovalo jejich potenciál pro rozvoj společnosti a rozhodně by z pohledu veřejnosti nebylo legitimní.

Mám za to, že výše provedená analýza stávajících judikturních a akademických závěrů k této problematice dostatečně prokázala, že problematika uživateli generovaného obsahu musí být řešena systematicky v rámci základů autorského práva EU, nikoliv „jednorázově“ výjimkou z autorského práva. Ve své podstatě se totiž nejedná o způsob užití autorskoprávního obsahu, který mohl být specificky vymezen cílovou skupinou, činností či dotčeným právem.

Je nezpochybnitelné, že v otázce uživateli generovaného obsahu bude právě pro jeho „všeobjmající“ povahu vždy záležet primárně na posouzení *ad hoc* okolností každého jednotlivého případu. Též je nutno konstatovat, že pro přílišnou svázanost stávajícího autorského práva EU a jeho zatíženost v otázkách volného užití autorského díla na prospěch nositelů práv, judikatura SDEU už nyní obdobně jako národní soudy nalezla nástroj pro ochranu veřejného zájmu v této legitimní činnosti skrze systematickou implementací diskurzu základních práv do autorského práva EU.

Tento proces lze hodnotit velmi pozitivně, jelikož diskurz základních práv je postaven na vzájemném spravedlivém vyvažování hodnot a společně s principem proporcionality

⁴⁰⁶ Viz kapitola 1.2

by mohl vést k dosažení vyvážené rovnováhy mezi rozdílnými zájmy zainteresovaných subjektů.

Obecně jsem pak přesvědčen, že oblast uživateli generovaného obsahu je předpolím pro celkovou rekonstrukci autorského práva s ohledem na technologické a sociální změny v informační společnosti. Revize autorského práva EU by tak dle mého názoru měla především posílit oprávněnost transformačního užití díla, zejména identifikací spravedlivého klíče pro participaci řetězce různých „generací“ nositelů práv na ekonomickém prospěchu plynoucím z transformace.

Dále by měla být věnována pozornost legislativní ochraně soukromé sféry uživatele, přičemž soukromá sféra by měla být primárně definována jinými charakteristikami, než svým potenciálním rozsahem. V kultuře sdílení a době sociálních sítí nelze trvat na představě soukromé sféry uživatele v dosavadním úzkém pojetí rodiny a blízkých přátel, jelikož povaha mezilidských vztahů a jejich dynamika se v souvislosti s rozvojem technologií revolučně změnila.

Z provedené analýzy pak dále vyplývá, že masivní proměny vnímání autorskoprávního obsahu a nebývalá míra tvůrčích možností vyvolávají potřebu nového kritéria výběru mezi autorskoprávním obsahem jako „vedlejším“ produktem rozvoje technologií a možností tvůrčího sebevyjádření a autorskoprávním obsahem jako společností rozvíjejícím aktivem „z pera“ individua. Domnívám se totiž, že účelem autorského práva v rámci utilitaristické teorie vždy byla ochrana pouze druhého jmenovaného.

Tomuto závěru odpovídá i komplexnost a komplikovanost dnešního autorského práva, které by bylo neefektivní aplikovat v masovém měřítku informační společnosti. Na druhou stranu dnes a pravděpodobně i v budoucnosti více než kdykoliv jindy v historii jsou a budou veškeré takto vytyčené hranice v rámci autorského plně propustné všemi směry.

Osvědčeným prostředkem pro vytvoření takového kritéria, pokud jeho přirozená podoba ve vztahu příjmu a na příjem vynaložených nákladů v důsledku technologického rozvoje zanikla, je znovuzavedení formalit do systému autorského práva. Primárním cílem takového opatření by pak mělo být zejména, aby nositelé práv pro právní jistotu veřejnosti byli nuceni se rozhodnout mezi ekonomickým využitím autorského díla nebo

jeho jednoduchým postoupením do otevřené veřejné sféry na základě jisté formy tacitní licence.

4.3 Vlastnictví digitálního obsahu

4.3.1 Vlastnictví digitálního obsahu

Autorské právo je historicky konstruováno jako právo výlučné a v zásadě nepřevoditelné, takže pouze nositel tohoto práva je vlastníkem abstraktního vyjádření autorského díla. Konkrétní vyjádření díla pak bylo klasicky od počátku autorského práva vázáno na hmotný substrát, bez kterého v zásadě nemohlo existovat,⁴⁰⁷ přičemž vlastnictví tohoto hmotného substrátu bylo zcela volně převoditelné. S převodem vlastnictví k hmotnému substrátu tak docházelo i k převodu faktického přístupu k autorskému dílu, minimálně ve stejné kvalitě, z jaké se těšil předchozí vlastník.⁴⁰⁸

V prostředí digitálních technologií autorská díla existují bez hmotného substrátu, respektive jsou fixována datovým zápisem, který se neopotřebovává. V případě nabytí přístupu k autorskému dílu tak zde není hmotný substrát, ke kterému by byly autorské dílo a tím i faktický přístup k dílu vázány. Absentuje tak klasický předmět převodu. Přesto je v ekonomické realitě poptávka po převodu digitálního obsahu mezi prodávajícím a kupujícím. Je tak otázkou, jak zajistit, aby se z každého, kdo si legálně pořídí od autora datový zápis autorského díla, nestal jeho distributor.

Řešení v abstraktní rovině leží v přímé či nepřímé individualizaci datového zápisu, ke kterému je v digitálním prostředí autorské dílo vázáno. Odrazem takové individualizace je zásada „předej dál a vymaž“, která je ale těžko vymahatelná⁴⁰⁹ a vlastníka digitálního obsahu by zbavila legitimní možnosti vytvořit si pro vlastní potřebu kopii autorského díla.

⁴⁰⁷ Ostatně fixace autorského díla ve hmotné podobě byla předpokladem rozpoznání autorského práva.

⁴⁰⁸ Oproti kopii, která se ekonomicky vyplatila, ta často měla nižší kvalitu než originál z něhož byla učiněna.

⁴⁰⁹ EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Veřejná konzultace o revizi autorského práva EU, 5. 12. 2013 [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/consultation-document_en.pdf

Reálnější možností je individualizace digitálního autorskoprávního obsahu identifikačním kódem⁴¹⁰, či jeho doplnění o prostředky snižující kvalitu či přímo znemožňující vytváření digitálních kopií⁴¹¹. Tyto tzv. technologické prostředky ochrany digitálního obsahu či jeho managementu jsou dnes již součástí systému autorského práva EU a právě pro jejich potenciál při „vytváření“ vlastnictví digitálního obsahu budou předmětem této kapitoly.

4.3.2 Legal access vs. lawfull use

Na rozdíl od předchozích směrnic⁴¹² v sobě IS obsahuje propracovanější teorii oprávněného užití⁴¹³. Oprávněné užití není nadále definováno jako výsada legálního držitele či uživatele předmětu ochrany, ale mnohem obecněji jako každé užití, které je autorizováno držitelem práv nebo není zakázáno právem⁴¹⁴. Toto alternativní vymezení nechává široký prostor veřejnosti k přístupu k předmětu ochrany v rámci prostoru volného využití mezi tím, co je právem zakázáno a tím co je v individuálním zájmu držitele práv.

Oproti oprávněnému užití však IS, aniž by jej explicitně pojmenovávala, zakládá právo přístupu k autorskému obsahu. V digitálním prostředí existují nové možnosti ochrany autorskoprávního obsahu spočívající v nových technologiích. Existují tak systémy umožňující kontrolovat a regulovat přístup k obsahu, které IS společně označuje jako „technologické prostředky ochrany“.

Podle čl. 6 IS technologické prostředky ochrany autorskoprávního obsahu podléhají absolutní právní ochraně. Tzn. právem je absolutně zakázáno jejich obejití a postihován je i vývoj a distribuce prostředků určených k obejití technických prostředků ochrany.⁴¹⁵ Pokud je však právní ochrana technických prostředků ochrany postavena na

⁴¹⁰ Podobně jako jsou individualizovány bankovky.

⁴¹¹ Lze si představit implicitní vodotisky na pozadí aj.

⁴¹² Zejména Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. 5. 1991 o právní ochraně počítačových programů a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází.

⁴¹³ MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008, s. 86.

⁴¹⁴ Recitál č. 33 IS.

⁴¹⁵ Čl. 6(2) IS.

objektivním zákazem⁴¹⁶, uživatelé tak mohou být na základě ustanovení čl. 5 IS oprávněni k užití autorského díla a přitom při znění čl. 6 IS nebudou nadáni právem přístupu.

4.3.3 Technologické prostředky ochrany

Technologické prostředky ochrany jsou definovány v čl. 6 (3) IS primárně svým účelem, tj. zamezením nebo omezením nositelů práv neautorizovaných úkonů ve vztahu k autorskoprávnímu obsahu. Jakákoliv technologie, zařízení či součástka, které splňují tento účel, jsou technologickými prostředky ve smyslu IS a pokud dosahují cíle ochrany, jsou považovány za účinné.

Technologické prostředky mohou využívat nositelé všech autorských práv, nejenom těch zakotvených v IS. Jedinou výjimkou jsou počítačové programy, vzhledem k tomu, že Směrnice o ochraně počítačových programů obsahuje vlastní vymezení ochrany technologickými prostředky.⁴¹⁷ To lze považovat za poněkud nekoncepční řešení, vzhledem k tomu, jak obtížně rozklíčovatelný režim to vytváří např. pro počítačové hry (spojení autorského díla a počítačového programu).⁴¹⁸

Komise ve své snaze o jednotný trh s autorskoprávním obsahem nahlíží na technologické prostředky ochrany autorskoprávního obsahu či kontroly přístupu jako na prostředek sjednocení právního a ekonomického režimu pro autorskou tvorbu⁴¹⁹. Možnost nositelů práv kontrolovat přístup k jejich dílům potenciálně znamená obsolentnost řešení otázky jejich spravedlivé odměny v případě, že jejich díla jsou využívána bez jejich autorizace v rámci legálního užití.

Je tak vycházeno z předpokladu, že odměna autorovi je nejlépe stanovena na základě tržního mechanismu svobodným ujednáním mezi nositelem práv a uživatelem⁴²⁰, kterého je docíleno právě přes právo přístupu k autorskému dílu chráněnému

⁴¹⁶MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008, s. 86-89.

⁴¹⁷Vyplývá z čl. 1(2) IS a recitálu 50.

⁴¹⁸Bližší viz APLIN, Tanya Frances. *Copyright Law in the Digital Society: the Challenges of Multimedia*. Oxford: Hart Publishing, 2005

⁴¹⁹APLIN, Tanya Frances. *Copyright Law in the Digital Society: the Challenges of Multimedia*. Oxford: Hart Publishing, 2005, s. 98

⁴²⁰Recitál č. 51 IS.

technologickými prostředky. Tento přístup dokládá i čl. 5 (2) b) IS, který přímo dává do vzájemné souvztažnosti výši spravedlivé kompenzace nositelům práv při využití výjimky a míru využití technologických prostředků.

Přes výše uvedené mohou členské státy poplatky na základě spravedlivé kompenzace nositelům práv nechat v účinnosti a dokonce v souladu s čl. 6 (4) § 2 mohou vznikat i nové poplatky.⁴²¹ To je zejména odůvodněno skutečností, že i v rámci IS je reagováno na častou kritiku technologických opatření, že tyto systémy umožňují mapovat uživatelsko spotřební chování, takže mohou být nástrojem výrazného zásahu do jeho soukromí.⁴²² Otázky soukromí uživatelů a především jeho ochrana jsou totiž v jádru IS.⁴²³

4.3.3.1 Nositelé práv a změna postavení uživatelů

Hlavním politickým argumentem pro podporu technologických prostředků je, že osobní užití již nadále není osobním užitím v pravém slova smyslu, jelikož koncoví uživatelé se stali prostředníky v rámci znovu šíření autorského obsahu v digitálním prostředí pomocí např. peer-to-peer⁴²⁴ sítí.⁴²⁵ Na tento vývoj reagují nositelé práv zejména skrze tlak na autorské právo, aby koncový uživatel zaplatil za autorské dílo a zároveň, aby bylo zabráněno přenosu takového, byť legálně pořízeného, autorského díla mezi uživateli.

Jinými slovy, ačkoli digitální technologie stírá hranice mezi vymezením klasických skupin v rámci distribuce autorského díla ve společnosti, tj. autor-zprostředkovatel-

⁴²¹ MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008.

⁴²² Recitál 57 IS; KARAPAPA, Stavroula. Padawan v SGAE: A Right to Private Copy. *European Intellectual Property Review*. 2011, 33(no. 4). Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2574636, s. 259.

⁴²³ QUINTAIS, João Pedro. Private Copying and Downloading from Unlawful Source. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2015, 46(1). s. 77.

⁴²⁴ Typ počítačové sítě na základě komunikace klient-klient, kde jsou si všichni účastníci výměny informací rovni. Tyto sítě jsou často využívány pro sdílení dat v rámci velkého množství uživatelů.

⁴²⁵ GERVAIS, Daniel J. Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three Step Test. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2005, Vol. 9 (1). s. 26.

uživatel, nositelé práv usilují o zachování tohoto systému a zejména o to, aby koncový uživatel zůstal koncovým uživatelem.⁴²⁶

Této jejich snaze vycházejí soudy obecně vstřícné explicitní či implicitní adopcí logiky vlastnictví na oblast autorského práva, což vede k jejich až „obsesivní soustředěnosti na identifikaci a vykořenění největšího zla moderního ekonomického světa – problému černého pasažera“.⁴²⁷ Tohoto trendu není ušetřen ani SDEU, který např. v rozsudku *ACI Adam* kvalifikuje mnohé dennodenní aktivity koncových uživatelů (např. stahování z nelicencovaných stránek) jako porušení autorského práva.⁴²⁸

Je třeba si ale položit otázku, zdali takový zákaz neriskuje zásah do základního práva svobody koncových uživatelů, jelikož většina stahování se odehrává v soukromé sféře a zahrnuje užitek z díla. Rozšíření exklusivního práva na reprodukci a zejména jeho vymáhání v této oblasti s sebou nese nebezpečí zásahu do soukromí uživatelů a dále jej odcizuje autorskému právu jako takovému.⁴²⁹

Je třeba si uvědomit, že nedůvěra nositelů práv ke koncovým uživatelům způsobená rozvojem jejich možností jak nakládat s autorským dílem, vede k odporu k novým výjimkám z autorského práva a snaze o okleštění výjimek stávajících tak, aby byl omezen prostor pro koncového uživatele.⁴³⁰ Je tedy plně pochopitelné, že krom možných zásahů do soukromí uživatele vzbuzují technologické prostředky též obavy z přílišného omezení veřejné sféry v rámci autorského práva.

4.3.3.2 Technologické prostředky ochrany jako hrozba

V ten samý čas, kdy se rozšiřuje dostupnost a možnosti využití autorského díla právě díky digitálním technologiím, tyto mohou přinést kontrolu nad akty, které nespádají do

⁴²⁶*Ibidem*, s. 6.

⁴²⁷LEMLEY, Mark A. Property, Intellectual Property and Free Riding. *Texas Law Review*. 2005, 83. s. 4.

⁴²⁸Rozsudek ve věci C-435/12; *ACI Adam*, odst. 39.

⁴²⁹QUINTAIS, João Pedro. Private Copying and Downloading from Unlawful Source. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2015, 46(1). s. 83.

⁴³⁰GERVAIS, Daniel J. Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three Step Test. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2005, Vol. 9 (1). s. 9.

tradičního autorského práva, jako např. mít přístup k autorskému obsahu či jej číst.⁴³¹ A to zejména v případě, kdy v autorském právu EU není zakotvena povinnost nositelů práv umožnit přístup k autorskému dílu chráněnému technologickými prostředky osobám oprávněným k jeho využití na základě výjimek z autorského práva.⁴³² Právo přístupu lze samozřejmě získat na základě smluvních ujednání s nositelem práv, což je nepochybně i obecně preferovaná varianta.

Ale autorské právo EU, respektive IS⁴³³, bez dalšího nezná ani imperativní výjimky z autorského práva, tj. takové, které by nebylo možno vyloučit smluvními ujednáními⁴³⁴. Paradoxně tak získání práva přístupu může být a bývá spojeno⁴³⁵ se smluvním vyloučením výjimek z autorského práva.

Taková konstrukce však vkládá ve spojení s efektivními prostředky technologické ochrany do rukou nositelů autorských práv potenciálně velmi nebezpečnou zbraň vůči uživatelům - nositel práv se totiž ocitá v postavení, kdy si v zásadě může diktovat podmínky smluvního vztahu. IS tak jistým způsobem vydává uživatele na milost a nemilost ekonomicky silným nositelům práv, kteří pak mohou uvalovat na uživatele standardizované licenční podmínky (viz např. click-wrap licence).⁴³⁶ Ostatně v čl. 9 IS je výslovně uvedeno, že IS nejsou dotčena ustanovení týkající se smluvního práva.

Právo na reprodukci je pak v zásadě i transformováno do exklusivního práva k využívání autorskoprávního obsahu v digitální podobě, což ve své podstatě znamená i exklusivní právo na konzumaci autorského díla elektronicky!⁴³⁷ Přičemž toto je předvídatelný dopad čistě vlastnického nastavení autorského práva EU, jelikož vysoká hodnota sociální inovace přesahující svojí soukromou hodnotu vede pouze k závěru

⁴³¹ FISCHMAN AFORI, Orit. The Battle over Public E-Libraries: Taking Stock and Moving Ahead. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2013, 44(4). s. 395.

⁴³² Recitál č. 45 ve spojení s recitálem č. 51 IS.

⁴³³ A contrario Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází a Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. 5. 1991 o právní ochraně počítačových programů.

⁴³⁴ Argumentaci ve prospěch nevyloučitelnosti výjimek z autorského práva smluvními ujednáními viz dále.

⁴³⁵ Viz kapitola 3.1.

⁴³⁶ HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3). s. 1096.

⁴³⁷ *Ibidem*, s. 1066-1067.

o přílišném výskytu „černých pasažérů“ na kreativě autorů⁴³⁸ a dalšímu extensivnímu rozšíření autorského práva na jeho pozitivní externalitu.

Tento proces je ještě posílen nahrazením analogové dichotomie autorského práva a vlastnického práva ke kopii autorského díla licenčními ujednáními, čímž je vyloučen klasický převod vlastnictví ke kopii. To ve svém výsledku vede k vyloučení jakékoliv aplikace principu vyčerpání autorských práv.⁴³⁹ Přičemž ale uživatel je stále nadán kopií autorského díla a domnívá se, že ji vlastní.⁴⁴⁰

Problémem je v tomto ohledu i skutečnost, že ačkoliv technologické prostředky jsou dnes již na vysoké úrovni, která umožňuje naprogramovat různé kategorie přístupu, nelze předpokládat, že budou kdy schopny posoudit aplikaci některých výjimek z práva autorského (zejména ve prospěch transformačního užití). Zachování efektivního systému výjimek z autorského práva se tedy zdá být dosažitelné pouze vytvořením systému, který umožní za jistých předem daných podmínek využití autorského díla bez technologických omezení.⁴⁴¹

Odpůrci technologických opatření ochrany tak často volají po uzákonění výjimky z jejich ochrany, či okolnosti vylučující protiprávnost obejití technologických opatření ochrany pro legitimní důvod, respektive akt povolený právem, jak to bylo součástí např. tzv. Samuelsonova návrhu v USA⁴⁴². Ostatně jistý precedens pro takový přístup lze nalézt i ve vztahu k počítačovým programům.⁴⁴³

Problematiku využitelnosti výjimek z autorského práva oproti technologickým opatřením řeší čl. 6 (4) IS. Tento článek vkládá do rukou členských států možnost přijmout v případě neexistence dobrovolných prostředků použitých nositeli práv vhodná opatření, aby byl uživatelům zpřístupněn autorskoprávní obsah na základě výjimky z autorského práva v souladu s čl. 5 (2) a 5 (3) IS. Otázkou, jakým způsobem jednotlivé

⁴³⁸ LEMLEY, Mark A. Property, Intellectual Property and Free Riding. *Texas Law Review*. 2005, 83. s. 12.

⁴³⁹ CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part Two. *Intellectual Property Journal*. 2011, 23. s. 236.

⁴⁴⁰ CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part One. *Intellectual Property Journal*. 2010, 23. s. 88.

⁴⁴¹ MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008, s. 215 – 219.

⁴⁴² Blíže viz SAMUELSON, Intellectual Property and the Digital Economy: Why the Anti-Circumvention Regulation Need to Be Revised, (14) Berkley Technology Law Journal 1999.

⁴⁴³ Čl. 6(1) Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. 5. 1991 o právní ochraně počítačových programů.

členské státy toto oprávnění využily, popř. transformovaly, se budu zabývat později. Omezením, které výrazně snižuje použitelnost této „záchrany“ je skutečnost, že tato opatření výslovně nemohou být členskými státy aplikována v případě on-demand služeb.

Technologické prostředky ochrany tak představují výrazný podnět autorskému právu a jsou důležité při prevenci pirátství. Technologické prostředky samy o sobě představují užitečný nástroj k ochraně zájmu nositelů práv a *a priori* nejsou slepou vývojovou cestou. Zejména systémy managementu autorských práv mohou do budoucna pomoci vyřešit řadu problematických otázek. V kontextu stávajícího systému autorského práva EU však mohou představovat hrozbu volnému užití autorského díla na základě výjimek z práva autorského.

Proto se následující subkapitoly budou věnovat mechanismům, které by mohly tuto inherentní hrozbu technologických prostředků ochrany eliminovat.

4.3.4. Koncový uživatel jako spotřebitel

V souvislosti s rozvojem technologických prostředků a jejich absolutní právní ochranou stále posiluje tendence k překrývání autorského práva a práva spotřebitelů. Vezmeme-li v úvahu v předcházející kapitole provedenou analýzu dopadu technologických prostředků na koncové uživatele a stále se rozšiřující používání standardizovaných licenčních ujednání, musíme dospět k závěru, že koncový uživatel se stává přirozeně slabší stranou na trhu autorskoprávního obsahu.

Zranitelnost uživatelů v informační společnosti je přitom často přehlížena. Uživatelé jsou totiž vzhledem k posilujícímu efektu duševního vlastnictví vystaveni vyššímu riziku neodvratných omezení jejich svobody v důsledku autorských práv.⁴⁴⁴ Je tak třeba regulovat smlouvy týkající se digitálního obsahu. Je třeba si totiž uvědomit, že spotřebitelé nemají právní jistotu s ohledem na složitost licenčních ujednání, jaká práva

⁴⁴⁴ CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part Two. *Intellectual Property Journal*. 2011, 23. s. 223.

a omezení jsou s nimi spojena.⁴⁴⁵ Přitom každý akt informační konzumace v digitálním prostředí dnes vyžaduje licenci.

Uživatelé jsou tak mnohdy negativně překvapeni právě technologickými opatřeními. Je tedy na čase se zeptat zda se „*musí nejdříve každý občan, výzkumník, student stát odborníkem na autorské právo, aby pochopil, co může legálně činit s digitálním obsahem?*“ (přeložil T. Mudra)⁴⁴⁶.

Osobně se domnívám, že autorské právo svým vstupem do věku digitálních technologií přesáhlo úroveň právního povědomí laické veřejnosti. S nárůstem ekonomického významu autorskoprávního obsahu a možnostmi digitálních technologií se též oblast autorského práva stává oblastí vysoce specializovanou. Nelze tedy ignorovat čl. 12 SFEU, tj. imperativ spotřebitelského práva.

Ve vztahu autorského práva a spotřebitelského práva lze v první řadě uvažovat o aplikaci zákazu krácení zákonných práv spotřebitele skrze nevýhodná ujednání licenčních smluv, čímž by vznikla bariéra proti rostoucímu tlaku nositelů práv na omezování svobod uživatelů.⁴⁴⁷ Bohužel jako většina spotřebitelských ustanovení práva EU je i toto primárně zamýšleno ve vztahu k prodeji zboží, zatímco digitální poskytování autorskoprávního obsahu je judikaturou vnímáno jako poskytování služeb.⁴⁴⁸

I tak ale lze v obecné rovině uvažovat o aplikaci Směrnice o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.⁴⁴⁹ Ačkoliv doposavad specifikované skutkové podstaty nepřiměřených podmínek ve spotřebitelských smlouvách nejsou na problematiku ochrany výjimek z autorského práva proti technologickým prostředkům přímo aplikovatelné, lze zvažovat primárně aplikaci generální klauzule dle jejího čl. 3.

Ačkoli je tedy zjevné, že spotřebitelské právo EU nebylo zamýšleno k aplikaci jako prostředek ochrany uživatelů v autorském právu proti extensivnímu uplatňování autorských práv, minimálně na obecné úrovni je třeba jej zohlednit. Ostatně Zelená

⁴⁴⁵FISCHMAN AFORI, Orit. The Battle over Public E-Libraries: Taking Stock and Moving Ahead. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2013, 44(4). s. 400.

⁴⁴⁶*Ibidem*, s. 407.

⁴⁴⁷MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008, s. 121 - 123.

⁴⁴⁸Viz pozn. 277.

⁴⁴⁹Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

kniha Komise o stavu spotřebitelského práva EU jako jeden ze svých hlavních cílů vytyčuje posílení práv spotřebitelů digitálních informačních služeb.⁴⁵⁰

Pro spotřebitelskou politiku je pak obecně důležitým tématem zajištění rovného přístupu k diversitě kulturních produktů a služeb, přičemž jedním z hlavních stávajících nástrojů k dosažení takového cíle jsou výjimky z autorského práva.⁴⁵¹

Účelem spotřebitelského práva je ochrana ekonomicky a informačně slabší strany tak, aby nebyla krácena na svých zájmech. Základním předpokladem tedy je, že obchodní jednání mezi podnikatelem a spotřebitelem musí dostatečně reflektovat zájmy obou stran. Měřítkem spravedlivosti takové dohody jsou pak rozumná očekávání stran.⁴⁵²

Jaká tedy mohou být rozumná očekávání na straně uživatelů? Protože jsou to právě tato rozumná očekávání spotřebitelů, která by mohla být efektivní protiváhou autorského práva centralizovaného ve své analýze obvykle na nositele práv, zejména pak v případě osobního kopírování.⁴⁵³

V první řadě je pak třeba vzít v úvahu rozvoj nových technologií a s ním spojený posun v představách uživatelů samotných. Možnosti nakládání s kopií autorského díla totiž nerostou pouze přísně technologicky, ale především v myslích samotných uživatelů.⁴⁵⁴ Tomu odpovídají i závěry průzkumů, které prokazují, že právě např. možnost osobního kopírování je v centru zájmu uživatelů informačních služeb a zboží.⁴⁵⁵

Internet a digitální technologie obecně tak pravděpodobně změnily představy uživatelů o tom, co je normální využití autorského obsahu. Nelicencovaný přístup

⁴⁵⁰EU. Zelená kniha o revizi spotřebitelského acquis ze dne 8. 2. 2007, dokument č. KOM (2006) 744 v konečném znění.

⁴⁵¹HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3): 1083.

⁴⁵²HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3). s. 1078.

⁴⁵³HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3). s. 1085.

⁴⁵⁴CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part Two. *Intellectual Property Journal*. 2011, 23. s. 237.

⁴⁵⁵HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3). s. 1062.

k autorskoprávnímu obsahu dostupnému na internetu za účelem osobního užití by tak mohl a měl být považován za normální.⁴⁵⁶ Ještě více by to pak mělo platit ve vztahu k očekávání uživatelů, kteří si zakoupili digitální autorskoprávní obsah a v duchu „vlastnictví“ zakoupeného autorskoprávního obsahu očekávají, že jej budou moci v zásadě užívat dle svého uvážení.⁴⁵⁷ V konečném důsledku tak i uživatelé podléhají jiným způsobem stejné terminologické iluzi pojmu „duševní vlastnictví“ jako nositelé práv.

Též je potřeba opět připomenout, jak široce jsou rozšířené různé poplatky ve prospěch nositelů práv. Přitom tyto poplatky se obvykle vztahují na uživatele ve smyslu spotřebitele - viz např. čl. 5 (2) b) IS se nevztahuje na kopie za komerčními účely a kopie pořízené právníky osobami. Zpoplatněné jsou tak činnosti nejenom aprobované ale výslovně předpokládané IS.

Spotřebitelé by tak mohli vcelku oprávněně očekávat možnost tvorby osobních kopií všude tam, kde k tomu používají nosič zatížený kompenzačními poplatky⁴⁵⁸, přičemž často jsou tyto poplatky uvaleny na rozličné přístroje z důvodu jejich multifunkcionality. Tak je tomu např. i v případě mobilních telefonů v České republice, Francii či Španělsku.⁴⁵⁹

V takovém případě, však dochází k situaci, kdy uživatel nepřímo uhradí tento kompenzační poplatek při nákupu přístroje a následně ještě individuální licenční poplatek za přístup k autorskoprávnímu obsahu a licenční ujednání jej ve výsledku zbaví možnosti vytvářet osobní kopie. Přitom osobní kopie mohou být vytvářeny pouze z důvodu pohodlí a nezasahovat tak žádným způsobem ekonomicky do sféry autora a jeho motivace k tvorbě.⁴⁶⁰

⁴⁵⁶GERVAIS, Daniel J. Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three Step Test. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2005, Vol. 9 (1). s. 29.

⁴⁵⁷CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part Two. *Intellectual Property Journal*. 2011, 23. s. 210.

⁴⁵⁸HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3). s. 1086.

⁴⁵⁹KARAPAPA, Stavroula. Padawan v SGAE: A Right to Private Copy. *European Intellectual Property Review*. 2011, 33(no. 4). Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2574636, s. 258.

⁴⁶⁰CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part One. *Intellectual Property Journal*. 2010, 23. s. 101.

Takový závěr samozřejmě svědčí o neregulované a extensivní aplikaci autorských práv v neprospěch koncového uživatele, na druhou stranu jej do jisté míry je možno omluvit jako přechodný stav. Ostatně cílem podpory technologických prostředků je právě odbourání různých jednotných trh poškozujících kompenzačních poplatků.

4.3.5. Výjimka nebo právo?

V souvislosti s technologickými prostředky a jejich absolutní ochranou se již delší dobu hovoří o právní povaze výjimek z autorského práva. Dlouhodobě zde existuje totiž tlak na jejich legální vymezení, nikoliv jako liberačního důvodu pro zásah do autorských práv, ale jako subjektivních práv uživatele. Dle Hugenholtze ponechala IS členské státy v nevědomosti o legální povaze a tím pádem i vynutitelnosti autorských práv.⁴⁶¹

Tato otázka má i svou přímou souvislost s rozumnými očekáváními uživatele a promítáním kompenzačních poplatků do představ uživatelů rozebíranými v předchozí kapitole. Skutečnost, že koncoví uživatelé nesou ekonomickou tíhu poplatků, vytváří dojem, že získali licenci k osobnímu kopírování, což bylo jako argument již vzneseno v několika evropských případech, přičemž soudy byly k tomuto argumentu velmi obezřetné.⁴⁶²

Jedním z takových případů je např. případ *Mullholand Drive*⁴⁶³ řešený francouzskými soudy.

Akademická veřejnost tehdy věnovala značnou pozornost nejenom samotnému rozsudku Nejvyššího soudu, ale i předcházejícím závěrům soudu 2. instance, které Nejvyšší soud zrušil. Soud 2. instance totiž ve svých závěrech sice formálně odmítl argument subjektivního práva uživatele, ale s výjimkou ve prospěch osobní kopie

⁴⁶¹HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3). s. 1074.

⁴⁶²KARAPAPA, Stavroula. Padawan v SGAE: A Right to Private Copy. *European Intellectual Property Review*. 2011, 33(no. 4). Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2574636, s. 260.

⁴⁶³Rozsudek francouzského Cour de Cassation, civ. 1, ze dne 19. 6. 2008 ve věci M. Perquin, UFC Que choisir c/ Soc. Universal Pictures Vidéo France et al.

naložil v závěru obdobně, jako by se jednalo o subjektivní právo.⁴⁶⁴ Nejvyšší soud Francie pak ve svém rozhodnutí tyto závěry odmítl, opíraje se zejména o široký výklad normálního užití díla při aplikaci třístupňového testu. Tento extenzivní výklad Nejvyššího soudu by však ve své podstatě znamenal takřka totální vyloučení výjimek z autorského práva.

Jak již bylo rozebráno v subkapitole 2.4.3, třístupňový test je jednou z klíčových norem IS a existují dva hlavní způsoby jeho výkladu. V rámci restriktivní interpretace třístupňového testu pak mohou být národní soudy nuceny k restriktivnějšímu výkladu národních výjimek, které jsou ve své podstatě už samy o sobě restriktivnější, než jejich předobrazy v IS.⁴⁶⁵

Stavroula Karapapa se domnívá, že rozsudky jako *Mullholand Drive* již byly judikaturou SDEU překonány, přičemž SDEU potvrdil ve svém rozhodnutí ve věci *Padawan*⁴⁶⁶ výjimku dle čl. 5 (2) b) IS jako uživatelské právo.⁴⁶⁷ K tomuto závěru dochází zejména přes SDEU stanovenou oprávněnou domněnku, že vybavení potenciálně zatížené kompenzačním poplatkem bylo uživatelům poskytnuto v plném rozsahu, a má se o nich tedy za to, že využívají všechny funkce, které uvedené vybavení nabízí, včetně funkce rozmnožování.⁴⁶⁸

Ačkoliv se taková úvaha jeví jako velmi vizionářská, domněnka zmíněná v rozsudku ve věci *Padawan* je zcela v souladu s názorem SDEU, že výjimky by měly být interpretovány tak, aby umožnily rozvoj a fungování nových technologií s odkazem na recitál č. 31 IS.⁴⁶⁹ O limitu soukromí uživatele jako jednoho ze základních práv uživatele na restrikce autorského práva již bylo pojednání výše (viz začátek kapitoly).

Ačkoliv tedy označení výjimek z autorského práva za nezcizitelné subjektivní právo považují ještě stále za značně vizionářské, nelze přehlédnout skutečnost, že SDEU

⁴⁶⁴Opřel se přitom o skutečnost, že v kontextu existence technických opatření není doposavad používaný sociální argument selhání trhu, kterým byla výjimka osobní kopie vysvětlována, přílehlavý.

⁴⁶⁵HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fair Use in Europe? In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>, s. 18.

⁴⁶⁶Rozsudek ve věci C-467/08; *Padawan*.

⁴⁶⁷KARAPAPA, Stavroula. *Padawan v SGAE: A Right to Private Copy*. *European Intellectual Property Review*. 2011, 33(no. 4). Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2574636, s. 252 a 262.

⁴⁶⁸Rozsudek ve věci C-467/08; *Padawan*, odst. 55.

⁴⁶⁹Rozsudek ve spojené věci C-403/08; *FAPL* a C-429/08; *Murphy*, odst. 163.

ve své aktuální judikatuře směřuje k jejich posílení nad rámec pouhých liberačních důvodů. Na druhou stranu je zde ale i zjevný konflikt, jelikož např. rozsudek ve věci *ACI Adam* čistou povahu subjektivního práva v případě výjimek dle čl. 5 IS vylučuje.

Je též nutno odkázat na úpravu Směrnice o ochraně počítačových programů, kde povaha subjektivního práva byla jasně vymezena zákazem smluvního obejití.⁴⁷⁰

Výjimky z autorského práva tak nelze označit ani za čistě liberační důvody pro zásah do autorského práva, ani za zcela vymahatelná natož nezcizitelná subjektivní práva uživatele.⁴⁷¹ To ještě více komplikuje dosažení právní jistoty v autorskoprávních vztazích a ve svém důsledku může jít proti harmonizačním snahám Komise.

4.3.6. Shrnutí

Provedená analýza neměla za cíl označení technologických opatření jako prostředku totální destrukce veřejné sféry autorského práva. Stávající „krize“ autorského práva je způsobena technologickým rozvojem, který rozšířil možnosti využití díla uživateli a zejména možnosti levného šíření kopií autorskoprávního obsahu. Z tohoto pohledu technologické prostředky představují přirozenou reakci na tento vývoj a jejich ochrana ze strany práva je naprosto legitimní.

Přesto se jedná o oblast, která si vyžaduje bezpochyby pozornost evropského zákonodárce, a to ze dvou důvodů. Za prvé, technologická opatření a zejména pak nástroje managementu autorských práv dle mého názoru představují jednu z nejefektivnějších možností, jak řešit rozpad dosavadních paradigmat autorského práva (uživatel jako koncový uživatel, regulace profesionálního trhu s autorskoprávním obsahem, apod.). Za druhé, vůči nastavené ochraně technologických prostředků zatím neexistují dostatečně efektivní garance na straně uživatelů a veřejnosti jako takové, což technologické prostředky ochrany diskvalifikuje jako efektivní prostředek k dosažení a udržení rovnováhy v autorském právu.

⁴⁷⁰ Čl. 5 (2) Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. 5. 1991 o právní ochraně počítačových programů.

⁴⁷¹ S ohledem na čl. 6 (4) IS v konkrétních národních podmínkách mohou mít výjimky z autorského práva legální povahu vymahatelného subjektivního práva.

Účelem existence výjimek z autorského práva je veřejný zájem, což je stále více se prosazující přístup k autorskému právu. I přes upřednostňování tržního řešení ponechává IS v čl. 6 (4) členským státům možnost zasáhnout za účelem efektivního vymáhání přístupu k autorskému dílu na základě výjimek autorského práva.⁴⁷² Účelem takových intervencí tak má být zejména vyvážení postavení obou stran, tzn., že evropský zákonodárce si uvědomuje často silnější faktické postavení nositelů práv oproti uživatelům.

Problémem tohoto řešení je jeho situování na národní úroveň, což ohrožuje harmonizaci autorského práva. Pokud je technologickým prostředkům ochrany dána absolutní právní ochrana na evropské úrovni, vyvažující opatření na straně uživatelů by dle mého názoru měla být přijata též na evropské úrovni.

Jako vhodné řešení však rozhodně nevidím zavedení výjimky, která by legalizovala, byť za jistých okolností, obejití technologických prostředků. Považuji totiž za technologickou nutnost, aby byla preventivně postihována jakákoliv snaha o obejití technologických prostředků, a to především z důvodu jejich udržitelnosti. Právní režim by měl být nastaven ve vztahu k nositelům práv takovým způsobem, aby umožňoval minimalizovat náklady na ochranu autorskopravního obsahu.⁴⁷³

Je tedy principiálně vhodným řešením vyžadovat od nositelů práv opatření k zachování výjimek z autorského práva. Zákonodárce však musí zavést takové mechanismy, aby taková opatření nositelů práv byla objektivně dosažitelná bez ohledu na jejich vůli a osobní zájem. A to je oblast, kde IS zatím neposkytuje dostatečnou oporu a selhává v dosažení rovnováhy mezi uživateli a nositeli práv.

Vzhledem k široce rozšířené praxi click-wrap licencí na internetu a nízké úrovni právního povědomí laické veřejnosti ve vztahu k obsahu a právnímu dopadu těchto licencí lze totiž předpokládat, že nositelé práv na základě těchto licencí budou schopni díky neaplikovatelnosti čl. 6 (4) IS na on-demand služby většinou část

⁴⁷² Recitál č. 45 ve spojení s recitálem č. 51 IS.

⁴⁷³ Přivolení legálního důvodu pro obejití technologických prostředků by vytvořilo právně šedou zónu pro experimenty s jejich prolomením, což by v důsledku vedlo ke kratší životnosti aplikovaných opatření a vyšším nákladům na udržení jejich funkčnosti.

autorskoprávního obsahu v digitálním prostředí vyvést mimo aplikaci případných opatření členských států.⁴⁷⁴

Stávající režim absolutní ochrany technologických prostředků bez odpovídajících záruk na straně uživatelů je pak výrazně ve prospěch nositelů práv.

Proto by měla být v rámci revize autorského práva EU některým výjimkám z autorského práva přiznána povaha nezcizitelných subjektivních práv uživatele. Toto je řešení, které je snadno transformovatelné do právního povědomí uživatelů a může tak výrazně zvýšit právní jistotu v autorskoprávních vztazích.

Přitom se nedomnívám se, že by stávající systém výjimek dle čl. 5 IS musel být na takové úrovni chráněn jako celek. Je potřeba v rámci dosažení rovnováhy diferencovat. Jako příklad takové diferenciaci bych zmínil výjimku ve prospěch pořízení kopie pro osobní potřebu dle německého práva.

Německé právo zná dvě takové výjimky - obecnou a speciální. Právě speciální výjimce ve prospěch osobní kopie, která je určena k vědeckým účelům, je dána ochrana před technologickými opatřeními.⁴⁷⁵

Je třeba si uvědomit, že spotřebitelé mohou mít problém pochopit právo, které na jednu stranu poskytuje omezení a výjimky z autorského práva a na druhou stranu akceptuje, že tyto výjimky existují dle uvážení nositelů práv vzhledem ke standardizovaným smlouvám nebo technologickým opatřením.⁴⁷⁶

Dalším krokem by pak měla být definice oprávnění např. Komise k přijetí opatření dle čl. 6 (4) IS na evropské úrovni. V tomto ohledu z dosavadní praxe členských států považují za inspirativní zejména francouzský přístup, kdy ve vztahu k výjimce dle čl. 5 (2) b) IS⁴⁷⁷ byla zřízena zvláštní veřejná autorita⁴⁷⁸, na kterou mají uživatelé

⁴⁷⁴HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3). s. 1077.

⁴⁷⁵MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008, s. 210-215.

⁴⁷⁶HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3). s. 1094.

⁴⁷⁷Výjimka ve prospěch osobní kopie je nejčastěji diskutovanou výjimkou ve vztahu k technologickým opatřením.

možnost se obrátit s požadavkem na zpřístupnění autorského díla na základě zákonné výjimky, a která v takovém případě stanovuje i limity přiměřeného počtu osobních kopií. Tato praxe se však dnes může již ocitat na hraně správné implementace IS.⁴⁷⁹

Takovéto zprostředkování v podobě třetí – nezávislé strany - instituce, která by rychle a efektivně řešila spory ohledně přístupu k autorským dílům chráněným technologickými prostředky, se mi jeví jako velmi vhodné. Taková instituce by kromě své specializace přinášela i možnost korigovat případné přešlapy technologického rozvoje, či přílišnou „chamtivost“ nositelů práv.

Ostatně vytvoření specializované instituce pro řešení sporů v oblasti autorského práva je logickým a již v členských státech EU probíhajícím procesem⁴⁸⁰. Přitom je nutno zdůraznit, že taková instituce zdaleka nemusí být státní, může se jednat i o různé arbitrážní orgány. Ostatně zejména v oblasti specializovaných arbitrážních řízení vidím budoucnost autorskoprávních sporů.

Významné mohou být neformální aktivity na poli spotřebitelském. Např. projekt Webtracer, který je spravován spotřebitelskými organizacemi ve vztahu k elektronicky obchodním službám, funguje jako indikátor pro spotřebitele, jelikož součástí modelu chování, na který musí každý zájemce o toto označení přistoupit, je např. i minimální počet povolených kopií.⁴⁸¹ Není těžké si pak představit rozvoj takového projektu i ve smyslu výše navrhovaného evropským zákonodárcem rozpoznávaného arbitrážního orgánu pro autorskoprávní spory z výkonu výjimek z autorského práva.

⁴⁷⁸ Autorité de régulation des mesures techniques.

⁴⁷⁹ Viz Recitál č. 39 IS.

⁴⁸⁰ U nás vyčlenění soudu .

⁴⁸¹ HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, 22(no. 3). s. 1095.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se pokusil v několika úrovních zanalyzovat transformaci autorského práva EU v důsledku bezprecedentního rozvoje technologií v posledních dvou dekadách a zejména pak s důrazem na nové digitální technologie. Téma je zpracováno s důrazem na Komisi plánovanou třetí harmonizační vlnu a témata, která Komise zařadila do veřejné konzultace k revizi autorského práva EU.

Text práce není striktně rozdělen na obecnou a zvláštní část, jelikož jednotlivé otázky autorského práva jsou zpracovány stupňovitě, kdy je v rámci každé části využita část zjištění či závěrů předcházející části jako obecné podloží pro vysvětlení předkládané problematiky.

V první části práce byly vysvětleny historické kořeny práva autorského i jeho specifický vývoj v rámci EU. Tato část pak neslouží pouze jako teoretický úvod od předkládané problematiky, ale i jako zdroj podnětů a interpretační rámec pro hledání řešení otázek rozebíraných v dalších částech práce. Druhá část práce se zabývala identifikací systematických problémů autorského práva EU na obecné úrovni. Otázky identifikované v této části se pak přirozeně odrážejí i v dalších částech práce.

V třetí části práce se analýza přesunula z roviny obecné na rovinu konkrétních institutů autorského práva EU, přičemž byla provedena podrobná analýza vybraných výjimek z autorského práva a identifikovány specifické problémy s nimi spojené.

Čtvrtá část práce se pak opět vrací na mnohem obecnější úroveň, jelikož v této části rozebíraná problematika se teprve formuje. Tato část se za využití poznatků z předcházejících částí práce nejvíce věnuje identifikaci aktuálních trendů ve vývoji autorského práva. Ostatně problematika uživateli generovaného obsahu v mnoha ohledech představuje symbol transformace autorského práva v prostředí informační společnosti.

Předkládaná práce přitom úspěšně dosáhla všech vytyčených cílů. V rámci kritické analýzy potřebnosti legislativního zásahu Komise v oblastech vytipovaných k revizi autorského práva EU ve veřejné konzultaci bylo zjištěno, že některé oblasti takový zásah nevyžadují. Ze zhodnocení vybraných otázek *de lege lata* totiž vyplývá, že řada

otázek vytipovaných pro případnou revizi autorského práva je již judikaturou v zásadě vyřešena a mnohdy i přesvědčivým způsobem.

To se týká především případů, kdy Komise chce reagovat na požadavky po zavedení nových výjimek z autorského práva (např. webharvesting, hyperlinky, dvojí zpoplatnění jednoho aktu užití). V některých případech (např. uživatelé generovaného obsahu) bylo dokonce prokázáno, že problematika je příliš široká, aby ji bylo možno postihnout dostatečně transparentní legislativní úpravou. S tím souvisí i zjištěná vysoká aktivita SDEU, který tak nyní obdobně jako na počátku vývoje autorského práva EU představuje hlavní motor harmonizace autorského práva.

V případě řady obecných otázek autorského práva EU (např. zákaz smluvního vyloučení výjimek z autorského práva, rozhodné právo pro porušení autorských práv na internetu) naopak byl legislativní zásah shledán na základě absence přijímaného řešení a vysoké právní vyvolávané těmito oblastmi jako nutný a účelný.

Legislativní revize autorského práva EU je tedy obecně žádoucí, byť nikoliv ve všech Komisí vytyčených oblastech. Ale i v těch případech, v kterých se legislativní intervence nejeví jako dostatečně flexibilní řešení, lze nalézt hodnotná doporučení pro vývoj judikatury.

Je však zásadní otázkou, jak hluboce je ochotna Komise zajít v rámci případné revize. Oblasti, kde lze totiž takovou revizi rozhodně doporučit, jako je např. rozhodné právo pro porušení autorských práv na internetu, ochrana uživatelů před nadužitím technologických prostředků ochrany, či omezení smluvní svobody uživatelů k některým výjimkám z autorského práva, které primárně potřebují legislativní zásah k dosažení rovnováhy mezi zainteresovanými subjekty, jsou zabudovány relativně hluboko v systému autorského práva EU a vyžadují mnohdy přehodnocení legislativně-filosofického podloží stávající úpravy.

Jak vyplývá z výše uvedeného, pracovní hypotéza, že Komise vybrala pro veřejnou konzultaci pouze otázky, které revizi skutečně potřebují, se potvrdila pouze částečně. To je přínosný poznatek pro další úvahy v rámci chystané revize autorského práva EU a zároveň i užitečná informace pro hodnocení výstupů z veřejné konzultace.

Předkládaná práce pomáhá identifikovat funkční rozsah revize autorských práv a oddělit je od otázek, které tak představují pouze debatu nad legitimitou stávajícího systému. Zjištěné závěry tak mohou představovat užitečný nástroj pro analýzu politického procesu přijímání revize autorského práva a vlivu zainteresovaných subjektů na jeho rozsah.

Analýza stávající úpravy autorského práva EU na dosažení spravedlivé rovnováhy zainteresovaných subjektů naopak potvrdila vstupní předpoklady. Stávající právní úprava tuto rovnováhu ve většině případů nezajišťuje. I v těch několika případech, kdy stávající autorskoprávní úprava společně s judikaturou produkuje na úrovni jednotlivých výjimek z autorského práva překvapivě vyvážené řešení, zasazením do celého systému, který je ve svých obecných částech primárně nastaven ve prospěch nositelů práv, není potenciál uživatelského užítu využit.

Na obecné úrovni však nelze mít pochyb o tom, že IS ve stávající podobě podporuje zájmy nositelů práv na úkor koncových uživatelů, jak prokazuje analýza dopadů taxativního seznamu opčních výjimek na teritorialitu autorského práva, absence jednoduchého řešení rozhodného práva pro zásahy do autorských práv na internetu, smluvní možnosti vyloučení výjimek z autorského práva a nevyvážená ochrana technologických prostředků. Takto je budována systematická podpora nositelů práv na úkor uživatelů.

Tato podpora nositelů práv vychází z cílů předchozího cyklu evropské autorskoprávní legislativy, tj. ochrany autorských práv tváří v tvář technologickému rozvoji. Nyní lze tedy očekávat vyvážení silných prerogativů nositelů práv opatřeními na straně uživatelů. Jak lze demonstrovat na příkladu technologických opatření ochrany, již stávající úprava se snaží brát ohledy na zájmy uživatelů, ale nikoliv dostatečně.

I přes závěr o nachýlení rovnováhy zainteresovaných subjektů ve prospěch nositelů práv je ale třeba upozornit na skutečnost, že již začíná v konečném důsledku docházet k procesu vyvažování, a to v rámci judikatury evropských soudů, zejména skrze implementaci diskurzu základních práv do práva autorského. Dále je celá otázka rovnováhy zainteresovaných subjektů komplikována skutečností, že v digitálním prostředí se rozpadl klasický model nositel práv - profesionální zprostředkovatel -

koncový uživatel. Jednotlivé kategorie splynuly mezi sebou a zejména koncoví uživatelé masivně expandovali simultánně do postavení druhých dvou skupin. Toto zjištění pak lze považovat za přínosnější než závěr o pro autorském postavení systému autorského práva EU.

Další přínos této roviny předkládané práce pak představuje v úvodu vysvětlenou skutečnost, že při vypracování práce bylo vycházeno primárně z anglicky psaných zdrojů. Stávající proměny autorského práva úzce souvisí s ekonomickými otázkami a právě anglosaské právní prostředí nahlíží na autorská práva *a priori* pohledem trhu, což je i důvodem, proč se způsob anglosaského právního myšlení již delší dobu úspěšně prosazuje na poli mezinárodního práva autorského. Nadto anglosaské země mají dlouhou historii center technologického vývoje.

Proto už samotná analýza z pohledu utilitaristické teorie autorských práv a její interpretace v kontextu ekonomických teorií užitku může být pro české právní prostředí velmi přínosná.

Posledním a vrcholným cílem předkládané práce pak byla identifikace stávajících trendů ve zkoumaných oblastech práva autorského a na jejich základě odvození hlavních rysů, jaké by měla budoucí revize autorského práva mít. Ve splnění tohoto cíle pak spočívá největší ambice předkládané práce na praktický přínos oboru.

Byla-li poslední harmonizační vlna v oblasti autorských práv EU motivována zachováním a posílením ochrany prerogativů autorských práv, je nyní v systému nalézání rovnováhy zainteresovaných subjektů logickou reakcí posilování, respektive vyvažování, postavení uživatelů.

Na poli judikatury se toto projevuje zejména procesem konstitucionalizace autorského práva, kdy je obecně rovnováhy dosahováno na základě poměřování základních práv, která reprezentují zájmy zainteresovaných subjektů. Při tomto procesu je judikaturou pro oblast autorského práva objevován princip proporcionality jako klíčový nástroj pro dosažení rovnováhy. Přitom se v konečném důsledku jedná o soudní implementaci otevřených standardů externích autorskému právu do systému autorského práva EU.

SDEU též ve svých posledních rozhodnutích opouští dosavadní restriktivní přístup k výkladu výjimek z autorského práva ve prospěch takové jejich interpretace, aby bylo zajištěno jejich efektivní využití. V rámci předkládané práce byl též identifikován trend k postupné faktické subjektivizaci výjimek z práva autorského jako vymahatelných práv, a to zejména s ohledem na absolutní ochranu technologických prostředků ochrany.

Do budoucna lze dále předpokládat posílení provázanosti autorského práva a práva spotřebitelského a další opouštění formalistického přístupu k aplikaci prerogativů nositelů práv. Velkým trendem autorského práva se do budoucna pravděpodobně stane hlubší diferenciací mezi jednotlivými akty užití autorskoprávního obsahu v kontextu konkrétních okolností a redefinice osobní sféry uživatele na základě otevřených právních norem či v kontextu základních práv.

V rámci provedené analýzy se též zdá, že ve snaze o dosažení rovnováhy zájmů zainteresovaných subjektů, by mohla výrazně pomoci legislativní transformace systému výjimek z autorského práva EU z uzavřeného systému na systém semi-otevřený. Obdobného efektu lze docílit i správným sladěním národních transpozic a judikatury SDEU.

Svébytnou otázkou budoucnosti autorského práva EU pak představuje management autorských práv, nikoliv jako specifické oblasti práva, ale jako univerzálního práva zasahujícího potenciálně do všech aspektů každodenního života v informační společnosti. Otázkou centrálního významu je v informační společnosti totiž efektivita poskytování autorskoprávní ochrany a vymáhání autorských práv. Stávající systém je v tomto ohledu dlouhodobě neudržitelný, jelikož společenské náklady na jeho chod již dnes zdaleka přesahují jeho přínosy.

Užitečným nástrojem při tomto řešení mohou být technologické prostředky ochrany a systémy managementu autorských práv, toto řešení sebou ale přináší nemalá rizika omezení veřejné sféry autorského práva. Proto je potřeba nejdříve zajistit pozici uživatelů, než bude moci být tento nástroj technologické odpovědi na digitální technologie plně využit.

Dalším v práci navrženým řešením je obnovení jisté míry formalit v autorském právu, přičemž toto řešení má bohužel silné mezinárodněprávní limity. Nelze jej však vyloučit

jelikož by mohlo nabýt např. podoby vyvratitelné právní domněnky v rámci aktů aplikace práva.

Okrajově pak jako možné řešení a budoucí trend v oblasti autorského práva byl zmíněn rozvoj státních či soukromoprávních autorit specializovaných na řešení sporů v oblasti autorského práva, zejména pak ve vztahu k dosažení spravedlivé rovnováhy zájmů zainteresovaných subjektů.

Na základě identifikovaných trendů lze v rámci revize autorského práva EU doporučit zejména částečné zakotvení imperativnosti výjimek z autorského práva, a to zejména v případě výjimek ve prospěch knihoven, výzkumu a výuky. Revize autorského práva EU by zároveň měla více harmonizovat oblast ochrany koncového uživatele před příliš restriktivním užíváním technologických prostředků ochrany nositeli práv a měla by nejméně na úrovni recitálu směrnice vymezit osobní sféru uživatele. Zároveň lze přisvědčit omezování počtu výjimek z autorského práva a jejich větší unifikaci napříč členskými státy (ideálně doslovnou transpozicí jejich evropského znění).

Ačkoliv předkládaná práce v žádném případě nepředstavuje vyčerpávající analýzu zpracovávaného tématu, věřím, že poskytuje relevantní základ pro další úvahy o revizi autorského práva EU a její závěry mohou být užitečným nástrojem při analýze skutečné podoby třetí harmonizační vlny v oblasti autorského práva EU.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

BÚ	(revidovaná) Bernská úmluva
EP	Evropský Parlament
ES	Evropské společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
EU	Evropská Unie
HDP	hrubý domácí produkt
HTML	Značkovací jazyk pro hypertext (HyperText Markup Language)
Charta	Listina základních práv EU
IS	Informační směrnice
JEA	Jednotný evropský akt
Komise	Komise Evropské unie
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SES	Smlouva o založení evropského společenství
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
TRIPS	Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights)
USA	Spojené státy americké
WCT	Smlouva WIPO o právu autorském (WIPO Copyright Treaty)
WIPO	Světová organizace duševního vlastnictví (World Intellectual Property Organization)
WTO	Světová obchodní organizace (World Trade Organization)

POUŽITÉ ZDROJE

PRIMÁRNÍ ZDROJE:

Právní předpisy Evropské unie:

Listina lidských práv Evropské unie

Smlouva o Evropské unie

Smlouva o fungování Evropské unie

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

Směrnice Rady č. 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu

Směrnice Rady č. 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu („směrnice o elektronickém obchodu“)

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004, o dodržování práv duševního vlastnictví

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna o právní ochraně počítačových programů.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU ze dne 25. října 2012 o některých povolených způsobech užití osiřelých děl

Mezinárodní smlouvy:

Marakéšská smlouva o usnadnění přístupu k vydaným dílům zrakově postiženým či osobám jinak zdravotně omezeným při čtení tištěných materiálů přijatá dne 28. 6. 2013. (Dostupná z: http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=301016)

Revidovaná Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl ve znění z vyhlášky č. 133/1980 Sb.

Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském, v ČR vyhlášena pod č. 33/2002 Sb. m. s.

Přehled judikatury Evropského soudního dvora / Soudního dvora Evropské unie:

Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. července 1966, spojené věci C-56/64 a C-58/64: *Établissements Consten S.à.R.L. a Grundig-Verkaufs-GmbH* proti Komisi Evropského hospodářského společenství.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 29. února 1968 ve věci C-24/67: *Parke, Davis and Co.* Proti *Probel, Reese, Beintema-Interpharm a Centrafarm*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. 6. 1971 ve věci C-78/70 (*Deutsche Grammophon*): *Deutsche Grammophon Gesellschaft GmbH* v *Metro-SB-Großmärkte GmbH & Co. KG*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. června 1976 ve věci C-119/75: *Terrapin (Overseas) Ltd.* proti *Terranova Industrie CA Kapferer & Co.*

Usnesení Soudního dvora ze dne 18. října 1979 ve věci C-40/70: *Sirena Srl* proti *Eda Srl* a dalším.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 18. března 1980 ve věci C-62/79 (*Coditel I.*): *SA Compagnie générale pour la diffusion de la télévision, Coditel* a další proti *Ciné Vog Films* a dalším.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 20. října 1993, spojené věci C-92/92 a C-326/92 (*Phill Collins*): *Phil Collins* proti *Imtrat Handelsgesellschaft mbH* a *Patricia Im- und Export Verwaltungsgesellschaft mbH* a *Leif Emanuel Kraul* proti *EMI Electrola GmbH*.

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 12. září 2006 ve věci C-479/04: *Laserdisken ApS* proti *Kulturministeriet*.

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 7. prosince 2006 ve věci C-306/05: *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE)* proti *Rafael Hoteles SA*.

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 29. ledna 2008 ve věci C-275/06 (*SABAM, Promusicae*): *Productores de Música de España (Promusicae)* proti *Telefónica de España SAU*.

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 3. září 2008 ve spojených věcech C-402/05 a C-415/05: *Yassin Abdullah Kadi* a *Al Barakaat International Foundation* proti *Radě Evropské unie* a *Komise Evropských společenství*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. července 2009 ve věci C-5/08 (*Infopaq*): Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening.

Usnesení Soudního dvora (sedmého senátu) ze dne 18. března 2010 ve věci C-136/09: Organismos Sillogikis Diacheirisis Dimiourgon Theatrikonkai Optikoakoustikon Ergon proti Divani Akropolis Anonimi Xenodocheiakikai Touristiki Etaireai.

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 21. října 2010 ve věci C-467/08 (*Padawan*): Padawan SL proti Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE).

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 22. prosince 2010 ve věci C-393/09 (*BSA*): Bezpečnostní softwarová asociace - Svaz softwarové ochrany proti Ministerstvo kultury.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. října 2011 ve spojené věci Football Association Premier League Ltd a další proti QC Leisure a další (C-403/08; *FAPL*) a Karen Murphy proti Media Protection Services Ltd (C-429/08; *Murphy*).

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 24. listopadu 2011 ve věci C-70/10 (*Scarlet Extended*): Scarlet Extended SA proti Sociétésbelge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM).

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 16. února 2012 ve věci C-360/10 (*SABAM*): Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM) proti Netlog NV.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 1. března 2012 ve věci C-604/10: Football Dataco Ltd a další proti Yahoo! UK Ltd a další.

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 15. března 2012 ve věci 135/10: Società Consortile Fonografici (SCF) proti Marco DelCorso.

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 26. dubna 2012 ve věci C-510/10 (*TV2 Danmark*): DR a TV2 Danmark A/S proti NCB - Nordisk Copyright Bureau.

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 2. května 2012 ve věci C-406/10: SAS Institute Inc. proti World Programming Ltd.

Usnesení Soudního dvora ze dne 7. března 2013 ve věci C-145/10 (*Painer*): Eva-Maria Painer proti Standard Verlags GmbH a další.

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 7. března 2013 ve věci C-607/11 (*TV Catchup*): ITV Broadcasting Ltd a další proti TV Catch Up Ltd.

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 30. května 2013 ve věci C-397/11: Erika Jörös proti Aegon Magyarországi Hitel Zrt.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. června 2013 ve spojených věcech Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort) proti Kyocera a další (C-457/11) a Canon Deutschland GmbH (C-458/11), a Fujitsu Technology Solutions GmbH (C-459/11) a Hewlett-Packard GmbH (C-460/11) proti Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort).

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 13. února 2014 ve věci C-466/12 (*Svensson*): Nils Svensson a další proti Retriever Sverige AB.

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 27. března 2014 ve věci C-314/12 (*Telekabel*): UPC Telekabel Wien GmbH proti Constantin Film Verleih GmbH a Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH.

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 10. dubna 2014 ve věci C-435/12 (*ACI Adam*): ACI Adam BV a další proti Stichting de Thuis kopie a Stichting Onderhandeligen Thuis kopievergoeding.

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 5. června 2014 ve věci C-360/13: Public Relations Consultants Association Ltd proti Newspaper Licensing Agency Ltd a další.

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 3. září 2014 ve věci C-201/13 (*Deckmyn*): Johan Deckmyn a Vrijheidsfonds VZW proti Helena Vandersteen a další.

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 11. září 2014 ve věci 117/13: Technische Universität Darmstadt proti Eugen Ulmer KG.

Usnesení Soudního dvora (devátý senát) ze dne 21. října 2014 ve věci C-348/13 (*BestWater*): BestWater International GmbH proti Michael Mebes a Stefan Potech.

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 22. ledna 2015 ve věci C-419/13: Art & Allposters International BV proti Stichting Pictoright.

Rozsudek Soudního dvora (devátý senát) ze dne 26. března 2015 ve věci C-279/13: C More Entertainment AB proti Linus Sandberg.

Přehled stanovisek generálního advokáta:

Stanovisko generální advokátky Verici Trstenjak ze dne 11. května 2010 ve věci C-467/08 (*Padawan*): Padawan SL proti Sociedad General de Autores y Editores de España (*SGAE*).

Stanovisko generální advokátky Verici Trstenjak ze dne 12. dubna 2011 ve věci C-145/10 (*Painer*): Eva-Maria Painer proti Standard Verlags GmbH a další.

Stanovisko generálního advokáta Pedra Cruz Villalón ze dne 14. dubna 2011 ve věci ve věci C-70/10 (*Scarlet Extended*): Scarlet Extended SA proti Sociétebelge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (*SABAM*).

Stanovisko generální advokátky Eleanor Sharpstone ze dne 24. 1. 2013 ve spojených věcech Verwertungsgesellschaft Wort (*VG Wort*) proti Kyocera a další (C-457/11) a Canon Deutschland GmbH (C-458/11), a Fujitsu Technology Solutions GmbH (C-459/11) a Hewlett-Packard GmbH (C-460/11) proti Verwertungsgesellschaft Wort (*VG Wort*).

Stanovisko generálního advokáta Pedra Cruz Villalón ze dne 9. ledna 2014 ve věci C-435/12 (*ACI Adam*): ACI Adam BV a další proti Stichting de Thuis kopie a Stichting Onderhandeligen Thuis kopievergoeding.

Stanovisko generálního advokáta Pedra Cruz Villalón ze dne 22. května 2014 ve věci ve věci C-201/13 (*Deckmyn*): Johan Deckmyn a Vrijheidsfonds VZW proti Helena Vandersteen a další.

Přehled judikatury národních soudů:

Rozsudek Odvolacího soudu Velké Británie ve věci Hubbard v. Vosper, ze dne 19.11.1971 č.j. [1972] 2 Q.B. 84.

Rozsudek Nejvyššího soudu Rakouské republiky ze dne 17. 12. 2002, sp. zn. 4 Ob 274/02a

Rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 17. července 2003 ve věci Paperboy, sp. zn. I WR 259/00

Rozsudek norského Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2005 ve věci Frank Allan Bruvik vs. EMI Norsk AS a další, sp. zn. HR-2005-00133-A.

Rozsudek francouzského Cour de Cassation, civ. 1, ze dne 19. 6. 2008 ve věci M. Perquin, UFC Que choisir c/ Soc. Universal Pictures Vidéo France et al.

Rozsudek Amsterdamského soudního dvora ze dne 19. 11. 2013 ve věci GS Media vs Sanoma and Playboy, sp. zn. 507119 / HA ZA 11-2896.

Ostatní dokumenty:

AMERICAN LIBRARY ASSOCIATION. *Library Bill of Rights*, 1939, ve znění potvrzení z roku 1996, [online] [cit. 2015-07-15]. Dostupné z: <http://www.ala.org/advocacy/intfreedom/librarybill>

EU. Zelená kniha o právu autorském a technologických výzvách: otázky autorského práva vyžadující okamžitou akci, ze dne 7. 6. 1988, dokument č. KOM (88) 172 konečné znění

EU. Zelená kniha o právu autorském a souvisejících právech v informační společnosti ze dne 27. 7. 1995, dokument č. KOM (95) 382 konečné znění

EU. Sdělení Komise i2010: digitální knihovny ze dne 30. 9. 2005, dokument č. KOM (2005) 465 konečné znění

EU. Zelená kniha o revizi spotřebitelského acquis ze dne 8. 2. 2007, dokument č. KOM (2006) 744 v konečném znění

EU. Sdělení Komise Jednotný trh pro Evropu 21. Století ze dne 20. 11. 2007, dokument č. KOM (2007) 724 konečné znění

EU. Vysvětlení k Listině základních práv EU ze dne 14. 12. 2007, dokument č. 2007/c 303/02

EU. Zelená kniha – autorské právo ve znalostní ekonomice ze dne 16. 7. 2008, dokument č. KOM (2008) 466 konečné znění

EU. Sdělení Komise Digitální program pro Evropu ze dne 19. 5. 2010, dokument č. KOM (2010) 245 konečné znění

EU. Zelená kniha o on-line distribuci audiovizuálních děl v Evropské unii: příležitosti a výzvy při tvorbě jednotného digitálního trhu ze dne 13. 7. 2011, dokument č. KOM (2011) 427 konečné znění

EU. Sdělení Komise o obsahu na jednotném digitálním trhu ze dne 18. 12. 2012, dokument č. KOM (2012) 789 konečné znění

EU. Licences for Europe – ten pledges to bring more content online“ [Licence pro Evropu – deset záruk za více obsahu online] [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/licences-for-europe/131113_ten-pledges_en.pdf

EU. Memorandum o porozumění mezi zástupci evropských vydavatelů a Evropskou unií nevidomých [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/copyright-info/2010/20100914_mou_en.pdf

EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Veřejná konzultace o revizi autorského práva EU, 5. 12. 2013 [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/consultation-document_en.pdf

EU. Ředitelství vnitřního trhu a služeb: Zpráva o odpovědích v rámci veřejné konzultace o revizi autorského práva EU, červenec 2014 [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf

UNESCO. Public Library Manifesto, 1994[online] [cit. 2015-07-15]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/webworld/libraries/manifestos/libraman.html>

VITORINO, A. *Doporučení na základě mediace na téma osobního kopírování a reprografických poplatků*, 31. 1. 2013 [online]. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/levy_reform/130131_levies-vitorino-recommendations_en.pdf

WIPO. Basic Proposal for the Substantive Provisions of the Treaty on Certain Questions Concerning the Protection of Literary and Artistic Works to Be Considered by the Diplomatic Conference ze dne 30. 8. 1996 [online]. [cit. 2015-06-15]§ 12.09. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/diplconf/en/crn_r_dc/crn_r_dc_4.pdf

WTO. Zpráva panelu WTO ve věci přípustnosti § 110 (5) Amerického autorského zákoníku ze dne 15. 6. 2000, sp. zn. WT/DS160/R

SEKUNDÁRNÍ PRAMENY:

Odborné monografie:

APLIN, Tanya Frances. *Copyright Law in the Digital Society: the Challenges of Multimedia*. Oxford: Hart Publishing, 2005, xxxvi, 288 s. ISBN 1-84113-356-6.

DAVIES, Gillian. *Copyright and the Public Interest*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002, xlv, 508 s. ISBN 0-421-74290-9.

KARAPAPA. *Private Copying*. 1. vyd. London: Routledge, 2012.

MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin: Springer, 2008, xx, 374 s. ISBN 978-3-540-75984-3.

STOKES, Simon. *Digital Copyright: Law and Practice*. 3rd ed. Oxford: Hart, 2009, xi, 229 s. ISBN 978-1-84113-932-6.

SVOBODA, Pavel. *Vliv autorskoprávní teritoriality na vývoj evropského práva*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001, 136 s. ISBN 80-246-0352-7.

TICHÝ, Luboš, Rainer ARNOLD, Jiří ZEMÁNEK, Richard KRÁL a Tomáš DUMBROVSKÝ. *Evropské právo*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, lii, 953 s. ISBN 978-80-7400-333-2.

TRITTON, Guy. *Intellectual Property in Europe*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002, lxxxv, 1112 s. ISBN 0-421-64150-9.

WALTER, Michel M. a LEWINSKI, Silke von. *European Copyright Law: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010, civ, 1555 s. ISBN 978-0-19-922732-7.

Odborné články a příspěvky do sborníků:

BURRI, Mirra. Permission to Link: Making Available via Hyperlinks in the European Union after Svensson. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*. 2014, **5**(no. 3): 245-255. ISSN 2190-3387. Dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-5-3-2014/4098>

DIETZ, A. Pět pilířů evropského kontinentálního práva autorského. *Právní rozhledy*. 2004, **20**: 742-748

ERICKSON, Kristofer. User Illusion: Ideological Construction of 'User-Generated Content' in the EC Consultation on Copyright. *Internet Policy Review*. 2014, **3**(4): -. DOI: 10.14763/2014.4.331. Dostupné z: <http://policyreview.info/articles/analysis/user-illusion-ideological-construction-user-generated-content-ec-consultation>

FISCHMAN AFORI, Orit. Proportionality - A New Mega Standard In European Copyright Law. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2014, **45**(8): 889-914. ISSN 0018-9855. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2500232

FISCHMAN AFORI, Orit. The Battle over Public E-Libraries: Taking Stock and Moving Ahead. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2013, **44**(4): 392-417. ISSN 0018-9855. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2500205

FISHER, William. Theories of Intellectual Property. In: MUNZER, Stephen. *New Essays in the Legal and Political Theory of Property*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 168-199. Dostupné z: <http://cyber.law.harvard.edu/people/tfisher/IP/Fisher%20IP%20Theory.pdf>

GEIGER, C., R. HILTY, J. GRIFFITHS a U. SUTHERSANNEN. Declaration a Balanced Interpretation of the "Three-Step Test" in Copyright Law. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*. 2010, **1**(2): 120-122. ISSN 2190-3387. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2217562

GERVAIS, Daniel J. Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three Step Test. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2005, **Vol. 9** (1): 1-36. Dostupné z: <http://scholarship.law.marquette.edu/iplr/vol9/iss1/1>

GRIFFITHS, Jonathan. Constitutionalising or Harmonising? The Court of Justice, the Right of Property and European Copyright Law. *European Law Review*. 2013, **38**: 1-26. ISSN 0307-5400. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2217562

GRIFFITHS, Jonathan. Dematerialization, Pragmatism and the European Copyright Revolution. *Oxford Journal of Legal Studies*. 2013, **33**(4): 1-29. ISSN 1464-3820. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2291502

HELBERGER, Natali a HUGENHOLTZ, P. Bernt. No Place Like Home for Making Copy: Private Copying in European Copyright Law and Consumer Law. *European Intellectual Property Review*. 2007, **22**(no. 3): 1061-1097. ISSN 1086-3818. Dostupné z: http://btlj.org/data/articles2015/vol22/22_3_S/22-berkeley-tech-l-j-1061-1098.pdf

CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part One. *Intellectual Property Journal*. 2010, **23**: 83-103. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2504344

CHAPDELAINÉ, Pascale. Living in the Shadow of the Intangible: the Nature of the Copy of Copyrighted Work, Part Two. *Intellectual Property Journal*. 2011, **23**: 206-242. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2504349

JIRSA, *Výjimky a omezení v autorském právu a jejich perspektiva na mezinárodní úrovni*, in Kříž, J., a kol., *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2008.

KARAPAPA, Stavroula. Padawan v SGAE: A Right to Private Copy. *European Intellectual Property Review*. 2011, **33**(no. 4): 252-259. ISSN 0142-0461. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2574636

KELBLOVÁ, Hana. Judikatura ESD zabývající se problematikou konfliktu práva duševního vlastnictví a hospodářské soutěže. *Jurisprudence*. 2006, **2006**(3). ISSN 1802-3843.

KŘÍŽ, J., *Některé teoretické a praktické poznatky k vynucování práv duševního vlastnictví*, in Kříž, J., a kol., *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2008.

LEMLEY, Mark A. Property, Intellectual Property and Free Riding. *Texas Law Review*. 2005, **83**: 1031-1088. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=582602##

PETERA, *Problematika interpretace třístupňového testu*, in Kříž, J., a kol., *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2008.

QUINTAIS, João Pedro. Private Copying and Downloading from Unlawful Source. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2015, **46**(1): 66-92. ISSN 0018-9855. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2513794

ROSATI, Eleonora. Just a Matter of Laught? Why the Decision in Deckmyn is Broader than Parody. *Common Market Law Review*. 2015, **52**(no. 2): 1-14. ISSN 0165-0750. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2526835

SAMUELSON, Intellectual Property and the Digital Economy: Why the Anti-Circumvention Regulation Need to Be Revised, *Berkley Technology Law Journal*. 1999 (14): 519-566. ISSN 1086-3818. Dostupné z: <http://scholarship.law.berkeley.edu/facpubs/162>

VAN GOMPEL, S., *Formality v digitální éře: Překážka nebo příležitost?*, in Kříž, J., a kol., *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2008.

Online odborné články:

DRAHOS, Peter. *The Universality of Intellectual Property Rights: Origins and Development* [online]. London, 1998 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/tk/en/wipo_unhchr_ip_pnl_98/wipo_unhchr_ip_pnl_98_1.pdf

GEIGER, C., R. HILTY, J. GRIFFITHS et al. *European Copyright Society opinion on the Judgment of the CJEU in Case C-201/13 Deckmyn – Limitations and exceptions as key elements of the legal framework for copyright in the European Union* [online]. 1. 11. 2014 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.create.ac.uk/european-copyright-society-limitations-and-exceptions-as-key-elements-of-the-legal-framework-for-copyright-in-the-european-union-opinion-on-the-judgment-of-the-cjeu-in-case-c-20113-deckmyn/>

GINSBURG, Jane C. Hyperlinking and Infringement: The CJEU Decides (sort of). *The Media Institute* [online]. 2014 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.mediainstitute.org/IPI/2014/031714.php>

HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fair Use in Europe? In Search of Flexibilities*. [online]. Amsterdam, 2011 [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/912>

KAY, Rusell. *Web Harvesting*. Computerworld [online]. 2004 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.computerworld.com/article/2565792/business-intelligence/web-harvesting.html>

WHITE, Ben. Guaranteeing Access to Knowledge: The Role of Libraries. *WIPO Magazine* [online]. 2012, (4) [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: http://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2012/04/article_0004.html

Internetové stránky:

ec.europa.eu

www.copyrightcode.eu

www.computerworld.com

www.curia.eu

eur-lex.europa.eu

www.wipo.int

merlin.obs.coe.int

www.technopedia.com/

ABSTRAKT

Název práce: Aktuální otázky autorského práva EU: proměny autorského práva v informační společnosti

Cílem předkládané diplomové práce je analyzovat aktuální otázky práva autorského EU a identifikovat případné budoucí trendy v této oblasti, které by mohly nalézt uplatnění v Komisi připravované třetí harmonizační vlně. Práce je založena na analýze těch problematických okruhů autorského práva EU, které vybrala sama Komise EU jako předmět revize v nedávné veřejné konzultaci v této věci.

Tyto problematické okruhy byly za účelem dosažení cíle analyzovány ze tří rovin. Za prvé byl analyzován rozsah a oprávněnost vybraných oblastí pro revizi. Předpokladem pak bylo, že Komisi vytipované oblasti vyžadují legislativní akci, protože neexistuje na ně aplikovatelné řešení, nebo způsobují vysokou míru právní nejistoty. Za druhé byla stávající právní úprava ve světle utilitaristické teorie autorských práv testována na dosažení vyvážené rovnováhy zájmů zainteresovaných subjektů. Na základě výsledků těchto dvou analýz byly v rámci třetí roviny zkoumání identifikovány možné budoucí trendy, které by se měly promítnout do revize práva autorského EU. Hlavního cíle práce přitom bylo úspěšně dosaženo.

Původní předpoklad o objektivní potřebě revise vybraných otázek se nepotvrdil, a to zejména díky již existujícím judikatorním řešením. Analýzou bylo též zjištěno, že stávající právní úprava nedosáhla vyvážené rovnováhy zájmů zainteresovaných subjektů. Potvrdil se tak z velké části předpoklad, že stávající úprava reprezentuje primárně zájmy nositelů práv. Z doporučitelných trendů byly jmenovitě identifikovány tyto: konstitucionalizace autorského práva, permissivní interpretace výjimek z autorského práva, subjektivizace výjimek z autorského práva, užitečnost technologických prostředků ochrany a potřeba posílení efektivity poskytované ochrany.

Z provedených analýz tak vyplývá, že ačkoliv ne všechny Komisi vytipované oblasti jsou perspektivní pro plánovanou revizi, některé z nich mohou být rozhodující pro budoucí rozvoj autorských práv EU. Systém autorského práva EU se dále obecně skrže

judikaturu v odpovědi na extensivní interpretaci prerogativů autorských práv pomalu naklání na stranu koncových uživatelů. V budoucnosti by pak měl být kladen důraz na znovu definování soukromé sféry uživatele, podporu transformativního užití autorského díla a větší diferenciaci v oblasti autorského práva za účelem dosažení vyvážené rovnováhy autorských práv.

Klíčová slova: autorské právo EU, rovnováha zájmů, digitální obsah, výjimky z autorského práva, uživateli generovaný obsah

ABSTRACT

Title of the thesis: Current issues of the copyright of the EU: transformation of the copyright in the information society

The aim of this master's thesis is to analyse the current issues of the copyright of the EU and identify possible future trends, which should find their way to the upcoming third wave of harmonisation by European Commission. Therefore the master's thesis is based on the analysis of the issues identified for the revision of European copyright by European Commission itself in the recent public consultation.

The issues were analysed in three steps to attend the aim. Firstly, the scope of identified issues for revision of the law is analysed. It was assumed, that the issues presented by Commission are requesting legislative action because of the lack of applicable solutions or due to high rate of legal uncertainty. Secondly, the current state of European copyright in issues was tested for striking the fair balance of stakeholder in the light of the utilitarian theory of copyright. Based on the previous two steps, possible future trends recommendable for the revision of the European Copyright were identified. Therefore, the main aim of the master's thesis was achieved successfully.

Mostly due to still existing juridical solutions, the original premise about the scope of issues being based on objective necessity to reform was not confirmed. Analysis also proved the current copyright has not struck the fair balance of interests of the stakeholders. The premise of current law being more beneficial to right holders proved to be mostly right. As the trends recommendable for the revision, one can mention constitutionalisation of the copyright, permissive interpretation of copyright exemption, copyright exemption taking positions of subjective rights, the utility of technological protection measures and the need for boost of protection efficiency.

The analysis suggests that although not all analysed issues are the perspective ones for upcoming revision, some seem to be critical for future development of the European copyright. The European copyright system is shaping through jurisprudence in general in benefit of the end-user in a response to the previous wide interpretation of right

holder's prerogatives. In the future focus should be put on redefinition of public sphere of the copyright, support to transformative use of author's work and larger differentiation in the area of the copyright in order to achieve the balance of the stakeholders.

Keywords: EU Copyright, balance of interests, digital content, exceptions from copyright, user generated content